

Suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomukset Ville Verkkapuron
dokumenttiromaanissa ”Pete”

Petra Myllykangas
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Lapin yliopisto
Kevät 2024

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Työn nimi: Suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomukset Ville Verkkapuron dokumenttiromaanissa ”Pete”

Tekijä: Petra Myllykangas

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 97 sivua

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Sosiaalityön alaan kuuluvassa pro gradu -tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomuksia. Päihteitä on tutkittu paljon niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla ja ilmiönä päihteiden käytön tutkiminen on aina ajankohtaista.

Tutkimuksen tieteellis-filosofisena lähtökohtana on sosiaalis-konstruktionistinen käsitys ja tutkimusnäkökulmana kertomuksen tutkimus. Kertomuksen tutkimuksessa tutkittavien narratiivinen ääni nähdään merkityksellisenä ja sen käyttö soveltui hyvin tutkimusaineistooni.

Tutkimusaineistona on käytetty Ville Verkkapuron vuonna 2022 ilmestynyttä dokumenttiromaania ”Pete”. Kyseessä on kirjailijan esikoisteos, jossa käsitellään laajasti päihteiden käyttöä ja sen haasteita varsin omakohtaisella tavalla. Aineisto on analysoitu narratiivien analyysin ja narratiivisen analyysin keinoin. Narratiivien analyysissä aineisto koodattiin ja kategorisoitiin selkeämpään muotoon. Narratiivisessa analyysissä hyödynnettiin Murrayn (1989) perinteisiä länsimaisia juonityyppejä.

Tutkimustuloksiksi muodostuivat kolme suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomusta. Kertomuksista löytyi Murrayn (1989) juonityypeillä tarkasteltuna tragedian, romanssin ja komedian piirteitä. Niistä oli löydettävissä myös suomalaisiin miehiin ja suomalaiseen päihdekulttuuriin liittyvää historiallista muutosta ja muuttumattomuutta, jotka ovat nähtävissä myös aikaisemmassa päihdetutkimuksessa. Tuloksista selvisi, että kaikissa kertomuksissa päihteiden kokeiluvaihe noudatti samanlaista kaavaa.

Kertomukset erosivat toisistaan siinä, millaiseksi päihteiden käyttö muuttui aikuisuudessa. Kertomuksista kahdessa perinteinen, humalahakuinen alkoholinkäytön tapa näyttäytyi selkeämmin, vaikka niistä toisessa päihteiden käyttöön liittyi myös alkoholin kohtuukäyttöä. Kolmas kertomus erosi kahdesta ensimmäisestä merkittävältä osin aikuisuuden kynnykseltä lähtien. Kertomukseen tulivat mukaan huumeet ja erityisesti päihteiden sekakäyttö.

Tutkimuksen tuottama tieto vahvistaa aikaisemman päihdetutkimuksen näkemystä suomalaisten miesten päihteiden käyttötavoista. Suomalaisten miesten päihteiden käyttö näyttäisi olevan sekä perinteisiin että uusiin käyttötapoihin tukeutuvaa. Muuttuvan päihdekulttuurin myötä ilmiön tutkimukselle on jatkuva tarve.

Avainsanat: Päihteet, suomalainen päihteiden käyttö, maskuliinisuus, kertomuksen tutkimus, narratiivinen analyysi

Sisällys

1 Johdanto.....	4
2 Tutkimusta ohjaavat käsitteet	7
2.1 Päihteiden käyttö Suomessa.....	7
2.1.1 Alkoholinkäyttö.....	8
2.1.2 Tupakkatuotteiden käyttö	12
2.1.3 Huumeiden käyttö.....	15
2.1.4 Päihteiden sekakäyttö.....	19
2.1.5 Päihteidenkäytön motiivit.....	21
2.1.6 Päihteidenkäytön haitat.....	23
2.2 Maskuliinisuus.....	26
2.3 Kertomuksen tutkimus.....	30
3 Tutkimuksen toteutus.....	33
3.1 Tutkimustehtävä.....	33
3.2 Tutkimusaineisto.....	33
3.3 Narratiivinen analyysi.....	37
3.4 Tutkimuksen eettisyys.....	45
4 Tutkimustulokset.....	47
4.1 Antin kertomus: Tragedia perinteisestä päihteiden käytöstä.....	47
4.2 Tonin kertomus: Päihteiden käytön muutos nuoruudesta aikuisuuteen.....	50
4.3 Akun kertomus: Suomalaisen päihdekulttuurin murros.....	52
4.4 Kertomusten yhteys aikaisempiin tutkimustuloksiin.....	56
4.4.1 Yhteys päihdetutkimukseen.....	56
4.4.2 Yhteys maskuliinisuuteen.....	66
5 Johtopäätökset.....	71
5.1 Tutkimustulosten yhteenveto ja pohdinta.....	71
5.2 Tutkimuksen arviointi.....	82
Lähteet.....	88

1 Johdanto

Sosiaalityön alaan kuuluvan pro gradu -tutkimukseni tarkoitus on tarkastella suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomuksia. Tutkimusaineistona käytän Ville Verkkapuron vuonna 2022 ilmestynyttä dokumenttiromaania ”Pete”. Halusin tutkia suomalaisten miesten päihteiden käyttöä, koska aihepiiri kiinnostaa itseäni kovasti. Meillä kaikilla on jonkinlainen kosketuspinta ja kokemus omasta ja läheistemme päihteiden käytöstä. Päihteiden käyttö on myös ilmiönä vahvasti kulttuurimme sidottua. Päihteiden käytön muutoksista Suomessa on uutisoitu viime vuosina, mikä osaltaan herätti kiinnostukseni aiheen tutkimiseen. Oletukseni on ollut, että päihteiden käytön tavat ovat muuttuneet ja niihin ovat vaikuttaneet sekä kansalliset että globaalit muutokset.

Toinen syy tutkimusaiheen valintaa koskien liittyy rakkaaseen harrastukseeni. Olen lukenut lähes koko aikuisikäni sekä suomalaisia että kansainvälisiä kaunokirjallisia ja dokumentaarisia teoksia, jotka kytkeytyvät esimerkiksi eri taiteen lajeihin ja populaarikulttuuriin. Erityisen kiinnostunut olen ollut teoksista, jotka käsittelevät taiteilijan tai bändien elämää omaelämäkerrallisessa muodossa. Teoksia on hyvin usein yhdistänyt päihteiden käyttö, jota on pidetty varsin luonnollisena osana taiteen tekemistä ja maskuliinista maailmaa. Näin ollen olen yhdistänyt tutkimukseeni lukemisharrastukseni ja aineistoksi valikoitui suomalainen dokumenttiromaani.

Tutkimukseni sijoittuu sosiaalityön kentälle kahdella tavalla. Ensinnäkin tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on sosiaalityön tutkimusta kiinnostava ja alati ajankohtainen. Päihteiden käyttö ilmiönä näkyy laajalti myös sosiaalityön käytännön konteksteissa, joten tästäkin syystä sen tutkiminen on tärkeää. Toinen syy liittyy tutkimusaiheen ja yhteiskunnallisten rakenteiden yhteyteen. Yhteiskunnallisten rakenteiden tarkastelu on keskeinen osa sosiaalityön tutkimusta ja näin ollen suomalaisen päihdepolitiikan ja -kulttuurin muutokset heijastuvat paitsi sosiaalityön tutkimukseen myös sosiaalityön käytännön toteuttamiseen.

Suomalainen päihdetutkimus on keskittynyt pitkään alkoholiin (Esim. Simonen 2013;

Törrönen 2005; Kortteinen & Elovainio 2003). Tätä selittää esimerkiksi alkoholin käytön pitkä historia osana suomalaista kulttuuria (Esim. Apo 2001). Tässä tutkimuksessa päihteisiin kuuluvat alkoholin lisäksi myös tupakkatuotteet ja huumeet. Rajauksen taustalla on kolme syytä. Ensimmäinen liittyy suomalaisen lainsäädännön määritelmään päihteitä koskien (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 532/2015). Tuolloin myös tupakkatuotteet kuuluvat päihteisiin. Toiseksi tupakkatuotteet ovat moninaistuneet Suomessa (Ollila & Ruokolainen 2023, 1). Laillisten tupakkatuotteiden käyttö on vähentynyt radikaalisti vuosien saatossa ja niiden päihdyttävät vaikutukset alkoholiin ja huumeisiin verrattuna ovat vähäisiä. Suomeen on kuitenkin rantautunut viime vuosina uusia tupakkatuotteita, jotka ovat sekä laittomia että etenkin nuorten suosimia (Koskinen & Virtanen 2023; Ollila & Ruokolainen 2023). Niillä on myös korkeiden nikotiinipitoisuuksien myötä päihdyttävämpiä vaikutuksia kuin perinteisillä tupakkatuotteilla ja osasta tuotteista ei löydy vielä kattavaa tutkimustietoa esimerkiksi terveyshaittoihin liittyen (Ollila & Ruokolainen 2023). Siksi koin tärkeäksi nostaa ilmiön esille tutkimuksessani.

Kolmas syy päihteiden rajaukseen liittyen koskee huumeiden lisääntyntä käyttöä Suomessa. Huumeita on toki tutkittu Suomessa jo melko paljon, mutta tutkimustiedon on vaikea pysyä perässä jatkuvasti uusiutuvan huumeekulttuurin mukana (Ojanperä & Boyd 2017). Kiinnostavaa on myös se, että huumeiden käyttö läpileikkaa nykyään myös sekä heikossa asemassa olevat että hyväosaiset suomalaiset (Esim. Karjalainen, Hakkarainen & Salasuo 2023; Karjalainen, Pekkanen & Hakkarainen 2020). Huumeidenkäyttö ilmiönä on muovautunut näin ollen koskemaan suomalaisia sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Sekä tupakkatuotteiden että huumausaineiden uudet käyttötavat heijastuvat niin suomalaisiin sosiaali- ja terveystalouteen kuin päihdehuollon suunnitteluun ja toteutukseen (Kotovirta, Markkula, Pajula, Paavola, Honkanen & Tuominen 2021; Kekoni 2007). Näin ollen on tärkeää, että päihteistä puhutaan laajemmassa merkityksessä eikä vain alkoholinkäytön ongelmina. Tämä tutkimus pyrkii osaltaan vastaamaan tähän tarpeeseen.

Pro gradu -tutkimukseni jakautuu viiteen pääluokkaan. Toisessa pääluvussa avaan tutkimukseni keskeisiä käsitteitä, joita ovat suomalainen päihteiden käyttö, maskuliinisuus, kertomuksen tutkimus sekä narratiivinen analyysi. Kolmannessa pääluvussa tarkastellaan

tutkimuksen totetumisen askelmerkkejä ja neljännessä pääluvussa käyn läpi tutkimukseni tulokset. Viimeisessä pääluvussa teen koonnin tutkimukseni tuloksista ja pohdin niitä laajemmin.

2 Tutkimusta ohjaavat käsitteet

Teoria on keskeinen osa laadullista tutkimusta, jolloin tutkijan on osattava synnyttää vuoropuhelua aiemman teoreettisen tiedon ja oman tutkimusaineistonsa välille. Aikaisempi tutkimustieto lisää tutkijan ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja avaa tutkimusaihetta koskevat pääkäsitteet. Tutkijan valitsemat käsitteet ovat tutkimuksen keskeisiä rakennuspalikoita, joiden varaan tutkimus rakentuu. (Günther & Hasanen 2024; Puusa & Juuti 2020, 185.) Tutkimukseni rajautuu suomalaisten miesten päihteiden käyttöön ja sen teoreettis-metodologisena viitekehystenä toimii kertomuksen tutkimus. Muita keskeisiä tutkimustani määritteleviä käsitteitä ja ilmiöitä ovat päihteiden käyttö Suomessa, päihteet, maskuliinisuus sekä narratiivinen analyysi.

2.1 Päihteiden käyttö Suomessa

Laissa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (532/2015) todetaan, että ”päihteellä tarkoitetaan alkoholipitoisia aineita, huumausaineita sekä päihtymiseen käytettäviä lääkkeitä ja muita aineita”. Laki pätee myös tupakkatuotteisiin ja rahapelaamiseen. (532/2015, 2§.) Päihdehuoltolain (41/1986) mukaan ”päihteellä tarkoitetaan alkoholi-juomaa sekä muuta päihtymystarkoituksessa käytettävää ainetta” (41/1986, 2§). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2023) määrittelee päihteiksi alkoholin, tupakan ja huumausaineet. Kyseisten määritelmien pohjalta olen tehnyt tutkimukseeni rajauksen päihteitä koskien, joka mukailee lakia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (532/2015) pois lukien rahapelaamisen. Näin ollen tässä tutkimuksessa päihteillä tarkoitetaan alkoholia, tupakkatuotteita sekä huumeita, joihin kuuluu myös ei-lääkinnällisten lääkkeiden käyttö. Käyn seuraavaksi läpi suomalaista päihteiden käytön historiaa ja siihen kuuluvia päihteiden käytön tapoja. Huomioin tarkastelussa myös suomalaisen miehen näkökulman. Tämän jälkeen perehdyn lyhyesti päihteiden sekakäyttöön. Lopuksi kerron päihteiden haitoista yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla.

2.1.1 Alkoholinkäyttö

Suomalaisella alkoholinkäytöllä on moninaisia vaiheita sisältävä historia. Alkoholinkäytön alkutaipaleella alkoholi kuului vielä kaikille, jolloin sekä miehet että naiset sosioekonomiseen asemaan katsomatta joivat olutta ja sahtia sekä myöhemmin paloviinaa. Alkoholien juominen oli osa monenlaista toimintaa arkiaskareista juhlatilaisuuksiin. (Apo 2001, 84-87.) Tiukentuneen alkoholipolitiikan myötä Suomeen laskeutui niin kutsuttu ”suuri kuivuus”, joka alkoi 1800-luvun puolivälistä jatkuen aina vuoteen 1968. Tuona aikana alkoholien juomista salailtiin ja juojina kunnostautuivat etenkin miehet ”piilopulloineen”. (Apo 2001, 231-233.) Miesten alkoholinkäyttö on näin ollen ollut pitkään osa miehistä kulttuuria Suomessa. Miesten julkinen juominen symboloi voimakkuutta, elinvoimaa ja miehekkyyttä ja sillä oli myöhemmin keskeinen rooli osana kaupungistuvaa elämäntapaa. Alkoholien käytöstä tuli kaikki sosiaaliluokat ja maantieteelliset katvealueet läpileikkaava, maskuliiniseen maailmaan liitettävä tapa, jonka pojat omaksuivat itselleen. (Törrönen 2005, 489; Kortteinen & Elovainio 2003, 127-129; Apo 2001, 231-233; Eriksen 1999, 48-55.)

Alkoholinkäyttöön on liittynyt myös humalahakuisuutta, joka miesten aktiivisemmän alkoholinkäytön lisäksi on jäänyt osaksi suomalaista ja miehistä alkoholikulttuuria näkyen alkoholinkäyttötavoissa vielä tänäkin päivänä (Simonen 2013, 399; Törrönen 2005, 489). Apon (2001) tutkimuksen mukaan humalahakuinen juominen liitettiin lähes poikkeuksetta miehiin ja miesporukoihin, jotka joivat yhdessä kodin ulkopuolella. Juhlita etenkin joulu, häät ja hautajaiset olivat agraariyhteisöjen suurimpia kollektiivisia juhlia, joihin kuului humalahakuinen alkoholinkäyttö. (Apo 2001, 129-131.) Humalajuomiseen kuului usein myös riitelemine, tappelemine ja ylenantamine, jotka hyväksyttiin suurjuhlien aikaan. Runsasta ja säännöllistä juomista katsottiin sen sijaan pahalla. (Apo 2001, 139, 147.) On myös hyvä tiedostaa, että Suomessa humalahakuisen juomisen rinnalla on ollut koko ajan myös maltillisempia alkoholien käytön tapoja (Apo 2001, 164-166).

Toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa alkoholinkäyttöä edistävinä rakenteellisina muutoksina voidaan nähdä muun muassa kaupungistuminen, työolojen tiukentuminen,

vapaa-ajan lisääntyminen, ankea lähiöelämä sekä kansalaisten lisääntyneet käyttövarat (Mäkelä 1999, 63-64). Lainsäädännöllisenä muutoksena voidaan nähdä vuoden 1969 alkoholilaki, jonka myötä keskivahvan oluen myynti vapautettiin Alkon lisäksi myös elintarvikeliikkeisiin ja ravintolaverkosto alkoi laajentua kohti maaseutua (Apo 2001, 22). Näiden muutosten johdosta alkoholinkäyttö alkoi lisääntyä ja laajentua koskemaan kaikkia ikäryhmiä ja etenkin naisia. Naisten juomisen lisääntyminen vaikutti merkittävästi sekä alkoholinkäytön sukupuolittuneisiin rooleihin että perhedynamiikkaan. (Tigerstedt & Härkönen 2016, 119-121; Itäpuisto & Grönfors 2004, 151; Holmila 2001, 60.) Holmilan (2001) mukaan suomalainen 1900-luvun alkoholikulttuuri jakautui perinteiseen ja uuteen alkoholin juomiseen tapaan. Perinteisessä tavassa juominen liitettiin pelkästään maskuliinisuuteen. Uudessa alkoholin juomisen tavassa juominen sen sijaan liitetään sekä feminiinisyteen että maskuliinisuuteen ja molempien sukupuolten roolit perhesuhteissa ovat tasa-arvoistuneet ja lähentyneet. (Holmila 2001, 60.)

2000-luvulle tultaessa suomalainen alkoholinkulutus koki muutoksia. Alkoholijuomien kokonaiskulutus oli korkeimmillaan vuonna 2005, jolloin lukema oli 12,1 litraa 100-prosenttisena alkoholina jokaista 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden. (Koskinen & Virtanen 2023, 1.) Ensimmäinen 2000-luvun muutos liittyikin alkoholin kokonaiskulutuksen laskuun vuodesta 2008 lähtien. Kulutuksen väheneminen koski sekä miehiä että naisia, vaikka naisilla muutos oli vaatimattomampaa. (Mäkelä 2018, 35.) Toisena alkoholikulttuurin muutoksena voidaan nähdä alaikäisten alkoholinkäytön ja humalajuomisen vähentyminen vuosisadan vaihteesta lähtien. Myös nuorten aikuisten alkoholinkäyttö ja humalajuominen lähtivät laskuun 2010-luvulta alkaen, vaikka heillä humalahakuisuus ja siihen liittyvät haitat ovat olleet yleisempiä kuin muilla ikäryhmillä. (Tigerstedt, Mäkelä & Karlsson 2018, 252; Mäkelä 2018, 35; Härkönen & Mäkelä 2018, 156.) Kolmas 2000-lukuun kuuluva alkoholikulttuurin muutos liittyy yli 50-vuotiaiden vähäisempään alkoholinkäytön vähenemiseen muihin ikäluokkiin verrattuna (Tigerstedt, Mäkelä & Karlsson 2018, 253). Neljäntenä muutoksena voidaan nähdä eläkeikäisten alkoholinkäytön lisääntyminen, joka jatkui aina 2010-luvulle asti. (Tigerstedt, Mäkelä & Karlsson 2018, 251-253; Mäkelä 2018, 35.)

Suomalaisen alkoholikulttuuri on muuttunut 2000-luvulla myös juomalajeja koskien. Suomalaiset ovat alkaneet käyttää enemmän miedompia alkoholijuomia, vaikka keskiolut on ollut tunnetusti suomalaisten lempijuoma jo paljon pidempään. (Tigerstedt, Karlsson & Härkönen 2018, 101.) Vuonna 2022 suomalaisten suosituin alkoholijuoma oli keskiolut, sen jälkeen tuli väkevien juomien ryhmä ja kolmanneksi suosituimpana olivat miedot viinit. Juomaryhmien kolmen kärki on pitänyt pintansa Suomessa jo useampien vuosien ajan. (Koskinen & Virtanen 2023, 3.) Viinien ja oluen käyttö ruokajuomana oli ja on edelleen yleisempää pääkaupunkiseudulla ja ydinkaupunkialueilla sekä korkeasti koulutettujen keskuudessa. (Tigerstedt, Karlsson & Härkönen 2018, 107.)

Eräs suomalaisen alkoholikulttuurin muutokseen vaikuttanut tekijä liittyy alkoholinkäytön paikantumiseen kodin ulkopuolelta kotioloihin. Voidaan puhua juomisen kotiutumisen, jolla viitataan siihen, että alkoholinkäytöstä on ravintoloissa juomisen sijaan tullut osa perheiden ja kodin arki- ja viikkorytmiä. Keskeisenä alkoholin kotiutumisen vaikuttimena on ollut miesten ja naisten välisen suhteen muuttuminen alkoholiin liittyen. (Warpenius & Mäkelä 2018, 113, 118; Tigerstedt & Härkönen 2016, 119-121.) Warpeniuksen ja Mäkelän (2018) tutkimuksessa kotona juomiseen liittyi sekä tietynlaista alkoholinkäytön tapaa että ikään ja sukupuoleen liittyvää vaihtelua. Humalajuominen oli harvinaisempaa kotiympäristössä verrattuna anniskelu ympäristöön. Tämän lisäksi miesten alkoholin käyttökerrat painottuivat hieman useammin kotiympäristöön naisiin verrattuna ja nuoret (15-29-vuotiaat) viihtyivät anniskelupaikoissa muita ikäryhmiä enemmän. Miehet joivat naisia useammin yksin sekä koti- että anniskelu ympäristössä. Miesten yksin juominen onkin lisääntynyt tasaisesti 2000-luvulla naisten ollessa miehiä seurallisempia alkoholinkäyttäjiä. (Warpenius & Mäkelä 2018, 113, 118.)

Suomalainen alkoholikulttuuri on käynyt läpi monia muutoksia, mutta silti siihen liittyy edelleen vahvoja perinteitä, jotka näkyvät esimerkiksi alkoholinkäytön tavoissa. Esimerkiksi humalajuominen ja viikonloppujuominen ovat edelleen keskeinen osa suomalaista alkoholikulttuuria (Tigerstedt, Karlsson & Härkönen 2018, 102). Humalahakuisella juomisella on hyvin vahva asema etenkin miesten juomisperinteessä. (Törrönen 2005, 489; Kortteinen & Elovainio 2003, 127-129.) Humalajuomisessa näyttäisi jossain määrin olevan

sosioekonomisesta taustasta johtuvaa vaihtelua siten, että 2000-luvulla perinteistä humalahakuista juomista jatkavat edelleen paitsi alkoholin suurkuluttajat myös alemmat sosioekonomiset ryhmät. Esimerkiksi työntekijöiden humalakulutus ei ollut vähentynyt 2000-luvulla samaan tapaan kuin ylempien toimihenkilöiden kulutus. Erot sosioekonomisten ryhmien välillä alkoholinkäyttötapoihin liittyen ovat kasvaneet koko 2000-luvun ajan. (Mäkelä 2018, 168-169, 175; Simonen 2013; Törrönen & Roumeliotis 2013; Törrönen 2005, 127-129; Kortteinen & Elovainio 2003.) Kortteinen ja Elovainio (2003) haluavat kuitenkin muistuttaa, että kaiken kaikkiaan suurin osa suomalaisten juomisesta etenee sosiaalisesti järjestäytyneellä tavalla alusta loppuun ja on sivistynyttä humalan tasosta riippumatta. Kontrolli ei petä sosiaalisen järjestyksen osalta kuin vain harvoilla ja heissä yhdistyy usein heikko yhteiskunnallinen asema ja/tai alistettu ja murjottu elämänkohtalo. (Kortteinen & Elovainio 2003, 127-129.)

Viimeisin suomalaisten alkoholinkäyttötapoja kuvaava tilastoraportti on ilmestynyt 30.10.2023. Keskeisimmät tilastoraportin tulokset voidaan tiivistää neljään päälöydökseen. Ensinnäkin säännöllinen eli viikoittain tapahtuva alkoholinkäyttö on vähentynyt Suomessa sekä miehillä että naisilla. (Härkönen ym. 2023, 1.) Raittiiden määrän kasvu alkoikin näkyä Suomessa jo ennen 2020-luvulle siirtymistä (Mäkelä 2018, 28). Myös suurimpia annosmääriä juoneiden osuudet ovat vähentyneet. Toiseksi kuukausittain humalajuominen on pysynyt ennallaan. Kolmantena löydöksenä huomattiin, että päivittäinen alkoholinkäyttö on suomalaisilla harvinaista ja neljäs löydös käsittelee laajemmin suomalaisten ikään ja sukupuoleen liittyviä alkoholinkäytön eroja. Eniten alkoholia käyttävät vanhemmat ikäryhmät, harvoiten alle 35-vuotiaat. Useimmin alkoholia käyttävät yli 55-vuotiaat miehet ja harvemmin reilu parikymppiset naiset. 54-vuotiaat miehet joivat kaikista useiten. Miehet juovat useammin myös humalahakuisesti kaikissa ikäryhmissä naisiin verrattuna. Kiinnostavaa on se, että erot miesten ja naisten humalajuomisessa olivat pieniä alle 35-vuotiaiden ikäryhmässä. Rajumpi humalajuominen on yleisintä 20-34-vuotiailla miehillä. Alkoholinkäytön riskit ja haitat ovat laskeneet tasaisesti, vaikka niissä on ikäkohtaisia eroja. Riskit ja haitat ovat laskeneet erityisesti alle 35-vuotiailla, mutta yli 54-vuotiailla miehillä riskit ovat jopa kasvaneet. (Härkönen ym. 2023, 1-5.)

Kokoavasti voidaan todeta, että suomalaiset miehet ovat juoneet ja juovat edelleen enemmän alkoholia kuin naiset. Heille on myös tyypillisempää humalahakuinen juomatapa, vaikka sen rinnalle on tullut muitakin alkoholinkäytön tapoja ja ajattelumalleja. Esimerkiksi runsaasti alkoholia käyttävä mies voidaan nähdä nykyään raukkamaisena ja heikkona, kun taas raitis nainen tulkitaan liialliseen traditionaalisuuteen nojaavaksi ja alistuneeksi. Kunnolla juhliva nainen sen sijaan nähdään itsevarmana ja raitis mies hyvän itsekontrollin omaavana ja uraohjautuvana. (Tigerstedt & Härkönen 2016, 122; Holmila 2001, 56-57; Eriksen 1999, 73.) Toisaalta on hyvä tiedostaa, että sekä naisten että miesten ongelmajuomista etenkin vanhemman roolissa pidetään suomalaisessa kulttuurissa edelleen erityisen häpeällisenä (Tigerstedt & Härkönen 2016, 124; Itäpuisto & Grönfors 2004, 151).

Alkoholinkäyttöön näyttäisikin liittyvän useita rinnakkaisia ihanteita muun muassa maskuliinisuudesta, jotka jatkuvat sukupolvesta toiseen. Myös juomiskontekstilla, juomaseuralla ja toimijan näkökulmalla on keskeinen rooli maskuliinisten ja feminiinisten juomisen identiteettien kulttuurisina rakentajina. Näin ollen juomatavat voivat muovautua myös esimerkiksi koulutustason ja sosioekonomisen aseman mukaan. (Simonen 2013; Törrönen & Roumeliotis 2013; Törrönen 2005.) Suomalaisten alkoholikulttuuriin liittyvien muutosten ja toisaalta perinteiden yhteensulautuminen synnyttävätkin ajatuksen uudesta suomalaisesta alkoholikulttuurista, jossa humalahakuisuus on Suomessa elävä perinne, joka on saanut uusia ja ennustamattomia muotoja ja tapoja uudenlaisten elinolosuhteiden myötä. Olisikin kiinnitettävä huomiota juomisen sosiaalisiin konteksteihin ja motiiveihin perinteisen humalahakuisen ajattelutavan ohella. (Törrönen 2005, 488-491.)

2.1.2 Tupakkatuotteiden käyttö

Tupakkalain (549/2016) mukaan ”tupakkatuotteeksi määritellään Suomessa kulutukseen sopivaa, tupakasta kokonaan tai osittain koostuvaa tuotetta”. Laki sisältää sekä poltettavaksi tarkoitettut että savuttomat tupakkatuotteet (nenänuuska) sekä uudet ja kuumennettavat tupakkatuotteet. Lain piiriin kuuluvat sekä nikotiinia sisältävät että

nikotiinittomat tupak-katuotteet. Savuttomista tupakkatuotteista suussa käytettävää nuuskaa ei saa myydä tai muutoin luovuttaa tai välittää Suomessa. Muita kiellettyjä tupakkatuotteita Suomessa ovat tietynlaisia lisäaineita sisältävät tupakkatuotteet, tunnusomaisen maun tai tuoksun sisältävät tuotteet sekä tuotteet, jonka suodatin, paperi tai patruuna sisältää tupakkaa tai nikotiinia. (549/2016, 2§, 11§.)

Tupakkatuotteilla on Suomessa yhtä pitkä historia kuin alkoholilla. Tupakan alku paikantuu 1600-luvulle, jolloin tupakkaa alettiin tuoda Suomeen ja myöhemmin 1700-luvulla Suomesta alkoi jo löytyä omia tupakkatehtaita. Tuolloin tehtailla tuotettiin lähinnä purutupakkaa. (Lahtinen 2007, 52, 55-58.) 1800-luvun alussa suomalainen tupakkatuotanto jäi venäläisen tupakantuonnin alle, mutta käyttötavat pysyivät edelleen samanlaisina: suomalaiset polttivat piippua, pureksivat mälliä ja nuuskasivat. Myöhemmin rinnalle tulivat savukkeet. Tupakointi yhdessä käytettynä alkoholin kanssa liitettiin jo 1800-luvulla maskuliiniseksi tavaksi ja osaksi kaupungistunutta elämäntapaa. 1900-luvun alussa tupakointi laajeni koskemaan myös alempia sosiaaliluokkia. (Lahtinen 2007, 117-118; Eriksen 1999, 48-49.) 1900-luvulle tultaessa tupakan terveysvaaroista keskusteltiin jo enemmän, vaikka Suomessakin lääkärit saattoivat suositella tupakansavua astmaattisiin oireisiin vielä 1950-luvulla. (Lahtinen 2007, 89, 94, 109.) Toinen maailmansota varmisti savukkeiden täydellisen voiton tupakkatuotteena niin maailmalla kuin Suomessakin. Savukkeiden vaaroista ei puhuttu sota-aikana, joten niitä poltettiin ikään, sukupuoleen tai sosioekonomiseen asemaan katsomatta. Etenkin 1940- ja 1950-luku olivat Suomessa tupakoinnin niin kutsuttuja hulluja vuosikymmeniä. Suomalaiset omaksuivat amerikkalaisten filttorisavukkeet sekä uutuutena myös mentolisavukkeet. Tupakoinnista tuli suosittu muoti-ilmiö, aivan kuten muuallakin maailmalla oli käynyt. Suosiota kasvatti varsin aggressiivinen mainonta, jossa huomioitiin niin lapset, nuoriso kuin aikuisetkin. (Lahtinen 2007, 117-118.)

Tupakoinnin suosio alkoi laskea Suomessa 1960-luvun lopulla. Tuolloin tupakoinnin terveyshaittoihin liittyvä keskustelu rantautui myös Suomeen. Kiinnostavaa oli se, että miesten tupakointi alkoi vähentyä, mutta naisten ja nuorten tupakointi jatkui vielä pitkään entisellään. Yhtenä syynä voidaan pitää kevytsavukkeiden markkinointia ja kasvanutta

käyttöä. (Lahtinen 2007, 133-136.) Huomionarvoista on myös se, että tupakoinnilla oli yhteyttä koulutustasoon 1950-luvun Suomessa. Kansakoulun käyneet tupakoivat eniten ja ylioppilaat vähiten. Tämän lisäksi korkeasti koulutetut lopettivat todennäköisemmin tupakoinnin. (Lahtinen 2007, 137.) Vähenemisen taustalla olivat etenkin lakimuutokset tupakkatuotteiden mainontaan ja tupakointipaikkoihin liittyen sekä tupakan hinnan jatkuva nousu. (Ruokolainen, Reinikainen, Ollila & Härkänen 2023, 500; Lahtinen 2007, 133-136.)

Tupakointi ja tupakkatuotteiden käyttö vähentyivät suomalaisessa aikuisväestössä vuodesta 1978 lähtien aina vuoteen 2020 asti (Ruokolainen ym. 2023, 504; Koskinen & Virtanen 2023, 3; Lahtinen 2007, 133). Suomalaisista työikäisistä noin 11 prosenttia tupakoi päivittäin vuonna 2022. Miehistä tupakoijia oli 12 prosenttia ja naisten vastaava luku oli 11 prosenttia. Tilastoa voidaan verrata esimerkiksi vuoteen 1997, jolloin miehistä tupakoi päivittäin jopa 30%. (Koskinen & Virtanen 2023, 3.) Vuonna 2021 ammatillisten oppilaitosten opiskelijat tupakoivat päivittäin huomattavasti useammin kuin lukiolaiset. Samana vuonna korkeakoulu-opiskelijoista 5% tupakoi päivittäin. Yliopisto-opiskelijat tupakoivat selvästi vähemmän kuin ammattikorkeakouluissa opiskelevat. (Koskinen & Virtanen 2023, 1, 4.)

Tupakoinnin selkeästä vähenemisestä huolimatta tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön väheneminen on joko pysähtynyt tai kääntynyt Suomessa nousuun vuosina 2021-2023. Tätä selittää uudenlaisten tupakka- ja nikotiinituotteiden lisääntynyt käyttö. (Ollila & Ruokolainen 2023, 1.) Esimerkiksi sähkösavukkeet ovat herättäneet nuorten mielenkiinnon (Koskinen & Virtanen 2023, 1). Nuorten sähkösavukekäytössä ei ole havaittavissa yhtä selkeitä koulutusryhmittäisiä eroja kuin vaikkapa tupakoinnin ja nuuskan kohdalla (Ollila & Ruokolainen 2023, 1). Sähkösavukkeiden kasvavasta suosiosta nuorten keskuudessa on vain vähän tutkimusta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023) tutkimuksessa huomattiin, että sähkösavukkeiden käyttö on lisääntynyt vuosien 2021-2023 aikana ja niihin liittyvä kokeileva käyttö on yleistynyt jopa 4. ja 5. luokkalaisilla. (Ollila & Ruokolainen 2023, 1.) Sähkösavukkeiden suosiota on selitetty muun muassa markkinoiden laajentumisella, jossa uudentyyppiset, nikotiinittomat ”vapet” ovat saaneet suosiota etenkin nuorten keskuudessa. Niitä markkinoidaan nuoria houkuttelevalla tavalla panostamalla

esimerkiksi niiden ulkonäköön, yhdistelemällä miellyttäviin makuihin ja tuoksuihin sekä markkinoimalla niitä sosiaalisessa mediassa. Vaikka ”vapet” katsotaan olevan tupakkalain mukaisesti tupakkaan verrattavia tuotteita, ei niiden sisältämistä aineista ole varmuutta etenkään tilanteissa, joissa niitä hankitaan verkkokaupoista tai välittämisen kautta. Esimerkiksi osa ”vapeista” on sisältänyt huomattavan suuria nikotiinipitoisuuksia. Uutuutensa vuoksi ”vapet” eivät ole Suomessa vielä kattavan sääntelyn piirissä. (Ollila & Ruokolainen 2023, 5-6.)

Sääntelyn piirissä eivät ole myöskään nikotiinipussit, joihin osa suomalaisista on mieltynyt. Niitä käytetään nuuskan tapaan ja ne ovat olleet vapaasti myynnissä Suomessa vuoden 2023 huhtikuusta alkaen. Tästä johtuen käytön seurantakin on aloitettu Suomessa vasta hiljattain ja tutkimustietoa siitä löytyy vain vähän. Aikuisväestöstä nikotiinipusseja käytti 3% miehistä ja vajaa prosentti naisista vuonna 2022. Vuonna 2023 nikotiinipussien käyttö oli jo paljon yleisempää, sillä vastaavat osuudet olivat miehillä 8% ja naisilla 5%. (Koskinen & Virtanen 2023, 5.) Nikotiinipussien käyttö on yleisempää ammattiin opiskelevilla pojilla, joista lähes puolet olivat käyttäneet niitä vähintään kerran (Ollila & Ruokolainen 2023, 1).

Nuuskan käyttö on yleistynyt alle 50-vuotiailla miehillä 2000-luvun alusta. Yleisimmin nuuskaa käyttävät 20-34-vuotiaat miehet. Heistä 11 prosenttia nuuskasi päivittäin vuonna 2022. Vuonna 2023 joko päivittäin tai satunnaisesti nuuskaa ilmoitti käyttävänsä 12 prosenttia 20-64-vuotiaista miehistä. Viidennes 20-34-vuotiaista nuuskasi satunnaisesti tai päivittäin. Naisten nuuskan käyttö oli hyvin vähäistä (1-2%). (Koskinen & Virtanen 2023, 5.)

2.1.3 Huumeiden käyttö

Lainsäädännöllisellä tasolla huumausaineiden määritelmät muuttuvat jatkuvasti. Valtioneuvoston asetusta (543/2008) huumausaineisiin liittyen on muutettu 24 kertaa, viimeksi elokuussa 2023. Sen mukaan huumausaineiksi määritellään yli 400 erilaista ainetta.

(Valtioneuvoston asetus huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista 543/2008.) Käsitettä ”huume” voidaan pitää kattokäsitteenä edellä mainitun asetuksen määrittelemille huumausaineille, pääasiallisesti keskushermostoon vaikuttaville (pkv) lääkeaineille sekä muuntohuumeille (Impinen 2022, 10).

Omassa tutkimuksessani käytän THL:n (2023) raportista omaksumaani huumeiden määritelmää. Sen mukaan ”huumeilla tarkoitetaan muun muassa kannabista (hasista ja marihuanaa), amfetamiinia, metamfetamiinia, heroiniä, kokaiinia, crackia, LSD:tä, MDMA:ta eli ekstaasia, GHB:tä eli gammaa, GBL:ää eli lakkaa, MDPV:tä, alfa-PVP:tä tai muita synteettisiä kationeja, synteettisiä kannabinoideja ja huumaavia sieniä. Huumeisiin kuuluvat myös buprenorfiini ja metadoni muutoin kuin korvaushoidossa sekä muut ei-lääkinnällisesti käytetyt opioidit (esim. tramadoli, fentanyyli, kodeiini, oksokodoni, morfiini) lasketaan huumeisiin”. (Karjalainen ym. 2023, 6.) Ei-lääkinnällinen käyttö määritellään lääkkeen käytöksi, joka tapahtuu ilman lääkärin määräystä. Ei-lääkinnällinen käyttö voi olla suurten lääkeannosten käyttöä tai lääkkeen käyttöä eri tarkoitukseen kuin mihin sitä on määrätty. (Karjalainen & Hakkarainen 2013, 501-503; Hakkarainen & Tigerstedt 2018, 89.)

Huumeiden käytön historia Suomessa voidaan jakaa kahteen aaltoon, joiden aikana huumeiden kokeilu ja käyttö ovat lisääntyneet merkittävästi. Ensimmäinen aalto sijoittuu 1960-luvun lopulle ja se saavutti huippunsa 1970-luvun alussa. Aallon syntymiseen liittyivät esimerkiksi nuorisokulttuurin muuttuminen vapaammaksi hippiaatteen ja radikaalimman ajattelun myötä. (Salasuo 2004, 18; Partanen 2002, 22-23; Hakkarainen 1992, 61-78.) Huumeiden käytön toinen aalto sijoittuu 1990-luvulle. Tuolloin huumeiden kokeilu ja käyttö alkoivat taas lisääntyä ja kasvu on jatkunut tasaisena aina 2020-luvulle tultaessa. Huumeiden käytön toisessa aallossa huumeekokeilijoiden ydinjoukko koostui edelleen etenkin pääkaupunkiseudun nuorista juhlijoista. Merkittävä muutos oli kuitenkin se, että huumeita alkoivat käyttää myös aivan tavalliset opiskelevat ja työssäkäyvät nuoret. Kehitys nähtiin yleisesti kaikissa länsimaissa ja ilmiö vakiintui osaksi yhteiskunnan rakenteita. (Karjalainen, Hakkarainen, Salasuo 2023, 2; Karjalainen, Pekkanen & Hakkarainen 2020, 3; Partanen & Metso 1999, 148.) Miesten huumeiden käyttö on ollut syste-

maattisesti yleisempää kuin naisilla. (Partanen 2002, 23).

Huumeiden kokeilu ja käyttö ovat lisääntyneet Suomessa 2000-luvun taitteesta lähtien. (Rönkä, Brummer-Korvenkontio, Hakkarainen, Kailanto, Karjalainen, Kriikku, Kuussaari & Partanen 2020.) Laittomilla huumemarkkinoilla esiintyviä aineita oli varsin maltillinen määrä vielä 2000-luvun alun Suomessa. Tavanomaisten huumaus-aineiden lisäksi markkinoilla esiintyi ja esiintyy edelleen MDMA:ta eli ekstaasia, GHB:tä eli gammaa sekä venäläistä fenatsepaamia. Huumausaineiden kirjo laajentui merkittävästi muualta Euroopasta levinneiden psykoaktiivisten aineiden, eli muuntohuumeiden leviämisen johdosta. (Ojanperä & Boyd 2017.) Vuonna 2009 muuntohuumeista etenkin MDPV oli Suomessa suosiota saanut muuntohuume. Sen suosio perustui siihen, ettei sitä luokiteltu vielä huumausaineeksi eikä se näkynyt huumetesteissä. Muuntohuumeiden kirjo lisääntyi vuonna 2016, kun Suomen laittomille markkinoille ilmestyi voimakkaita muuntoopioideja. Niiden haitat näkyivät jo samana vuonna huumekuolemissa sekä Suomessa että Ruotsissa. Muuntohuumeille on ominaista niiden jatkuva uusiutuminen ja ne tuodaan Suomeen pääasiassa kuriiriliikenteen tai postin kautta. Uudet huumeet ovat suosittuja viihdekäytössä, mutta myös ongelmakäyttäjien keskuudessa. (Ojanperä & Boyd 2017.)

Suomalaisten huumeiden käyttöä ja huumeasenteita koskevasta raportista (2023) selviää, että yhä useampi (29%) iältään 15-69-vuotias suomalainen on kokeillut jotain huumetta jossain vaiheessa elämäänsä. Miehillä oli enemmän kokemuksia huumeista naisiin verrattuna. Miehistä 37% oli kokeillut tai käyttänyt huumetta jossain vaiheessa elämäänsä. Naisista huumeekokeiluja tai käyttöä oli ollut hieman reilulla viidenneksellä (21%). Suurin osa huumeekokeiluista on yhden tai parin kerran kannabiskokeilua tai lyhyempiä käyttöjaksoja elämän aikana. Viimeisen 12 kuukauden aikana vastanneista oli käyttänyt huumeita 9% ja viimeisen 30 päivän aikana huumeita oli käyttänyt 4% suomalaisista. Kyseiset luvut ovat olleet nousujohteisia 2010-luvulta lähtien ja kasvu jatkuu edelleen 2020-luvulla. (Karjalainen ym. 2023, 2.)

Nuorista aikuisista lähes 47 prosenttia oli kokeillut huumeita ja huomiolle pantavaa on, että tässä ikäryhmässä yli puolet (54%) miehistä oli kokeillut huumeita. 2010-luvun lopulta

2020-luvun alkuun huumekeuilut ja käyttö ovat kuitenkin yleistyneet suhteellisesti eniten keski-ikäisten ikäryhmissä etenkin miesten kohdalta. Tämä voi selittyä sillä, että kyselyyn vastanneista merkittävä osa on elänyt nuoruuttaan 1990-luvulla tai sen jälkeen, jolloin huumeiden käyttö alkoi lisääntyä Suomessa. (Karjalainen ym. 2023, 1-2; Hakkarainen, Karjalainen & Salasuo 2020, 469.)

Suomessa suosituin huume on kannabis, jota kokeillaan ja käytetään yleisimmin. Siihen liittyvät kokeilut ovat olleet kasvussa vuodesta 1992 lähtien. Vuonna 2022 suomalaisia kannabiskokeilijoita oli vajaa kolmannes. (Karjalainen ym. 2023, 3.) Toiseksi yleisin huumeiden käyttökategoria liittyy ei-lääkinnällisten lääkkeiden käyttämiseen, kuten rauhoittavien, uni- ja kipulääkkeiden käyttöön. Niitä käytti vuonna 2022 8% vastanneista. Lääkkeiden väärinkäyttö on yleistynyt Suomessa tasaisesti vuodesta 1992 alkaen (Karjalainen ym. 2023, 3) ja 2020-luvulla yleisimmät väärinkäytetyt lääkkeet ovat bentsodiatsepiinit, opioidit ja gabapen-tinoidit (Häkkinen, Särkilä, Stenius-Ayoade & Putkonen 2023). Muista huumeista noin seitsemän prosentin väestöosuksiin pääsivät amfetamiini ja MDMA eli ekstaasi. Ekstaasin ja amfetamiinin lisäksi myös muiden stimulanttien, kuten kokaiinin ja metamfetamiinin kokeilut ja käyttö näyttäisivät lisääntyvän. Kokaiinikokeilut ovat lisääntyneet Suomessa vuodesta 2014 lähtien ja metamfetamiinikokeilut vuodesta 2018 lähtien. (Karjalainen ym. 2023, 3.) Ekstaasin ja kokaiinin käyttö näyttäisivät olevan yleisimmin käytettyjä viikon-loppuisin, mikä saattaisi viitata niiden viihdekäyttöön. (Kankaanpää, Ariniemi, Heinonen, Kuoppasalmi & Gunnar 2016, 864; Mäkelä 2018, 142.)

Huumeiden käytön lisääntymisen myötä myös suomalaisten asenteet koskien huumeita ovat lieventyneet. THL:n selvityksen (2023) mukaan 53 prosenttia suomalaisista ei rankaisisi kannabiksen käytöstä ja 29 prosenttia luopuisi kaikkien huumeiden käytön rangaistavuudesta. 80 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että kannabis tulisi laillistaa lääkekäyttöön. Väestöstä vajaa neljänneksen mukaan kannabiksen ostaminen tulisi laillistaa kokonaan. Kyseinen mielipide on yleistynyt merkittävästi verrattuna vuoden 2018 vastaavaan tutkimukseen. Myös huumeiden käyttöhuoneiden kannatus on noussut suomalaisten keskuudessa selvästi. Käyttöhuoneiden tavoitteena on muun muassa vähentää

huumeiden käytöstä aiheutuvia haittoja sekä ehkäistä huumeiden käyttöä julkisilla paikoilla. (Karjalainen ym. 2023, 5.) Osa tutkijoista puhuukin suomalaisen päihdeilmiön kahtia jakautuneisuudesta, koska suomalaisten pitkä historia alkoholinkäyttäjänä näyttäisi vähentyvän huumeiden esiinmarssin myötä. (Karjalainen ym. 2023, 4 ; Kuussaari ym. 2021, 29).

2.1.4 Päihteiden sekakäyttö

Päihteiden sekakäyttö on terminä haastava ja siihen liittyvät määritelmät ovat moninaisia (Esim. Väyrynen, Kataja, Hakkarainen, Kailanto, Karjalainen, Kuussaari & Tigerstedt 2015, 284). Käytän omassa tutkimuksessani sekakäytön termiä kuvaamaan eri päihteiden yhteiskäyttöä ja termi pitää sisällään alkoholin, tupakan ja huumeet sekä lääkkeiden ei-lääkinnällisen käytön. Vaikka tupakkatuotteilla ei ole niinkään suuria vaikutuksia päihteiden yhteiskäytössä, on niiden mainitseminen kuitenkin tärkeää tutkimukseni aineiston kannalta.

Päihteiden sekakäytössä henkilö käyttää kahta tai useampaa eri ainetta lähes tai kokonaan samanaikaisesti. Erilaisten päihdeaineiden käyttö linkittyy usein yhteen ja sekakäyttö on yleinen ongelma päihdehuollon asiakkaiden keskuudessa (Kuussaari, Karjalainen, Kataja & Hakkarainen 2017). Tavallisinta sekakäyttö Suomessa on nuorilla aikuisilla miehillä. (Hakkarainen, Metso & Salasuo 2011, 405; Karjalainen, Savonen & Hakkarainen 2016, 21.) Sekakäytön taustalta voi löytyä moninaisia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, kuten työttömyyttä, mielenterveyden ongelmia sekä väkivaltaista käyttäytymistä (Kuussaari ym. 2017).

Sekakäyttöön liittyy usein vahvoja stereotypioita, joille on tyypillistä nähdä sekakäyttäjää ilman minkäänlaista elämänhallintaa (Kataja, Väyrynen, Hakkarainen, Kailanto, Karjalainen, Kuussaari & Tigerstedt 2016, 44). Tämä ei kuitenkaan ole koko totuus, sillä sekakäyttöä esiintyy myös viihdekäyttönä, jolloin erilaisia päihteitä käytetään satunnaisesti

ja käytön keskiössä on päihteiden hallinta ja kontrolli. Henkilö voi esimerkiksi polttaa kannabista ja juoda alkoholia samaan aikaan tai käyttää satunnaisesti huumeita baariseuran aloitteesta. Viihdekäyttäjiä leimaa usein yhteiskuntaan integroituminen, jolloin käyttäjät ovat joko opiskelijoita tai työelämässä olevia, usein varsin etuoikeutettuja henkilöitä. Viihdekäyttöön kuuluu useimmiten myös hallittu kontrolli ja sosiaalisuus. (Kataja ym. 2016, 46-47; Pitkänen, Perälä & Tammi 2016, 3-4; Salasuo & Rantala 2002, 46.) Sekakäyttö onkin varsin heterogeeninen ilmiö, jonka ääripäissä ovat jatkuva ja pakonomainen aineiden yhteiskäyttö sekä satunnainen samanaikaiskäyttö. (Hakkarainen & Tigerstedt 2018, 90; Kuussaari ym. 2017; Pitkänen, Perälä & Tammi 2016; Väyrynen ym. 2015, 297.)

Suomessa tyypillisintä sekakäyttöä ovat alkoholin ja huumeiden, etenkin kannabiksen, käyttö sekä alkoholin ja lääkkeiden yhdistely. Alkoholilla on sekakäytössä vahva asema Suomessa. Jonkin verran esiintyy myös alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden yhteiskäyttöä, huumausaineiden yhteiskäyttöä sekä erityyppisten huumausaineiden yhdistelyä. Suomessa päihteitä ongelmallisesti käyttävät suosivat tavallisimmin opioidien ja amfetamiinin sekakäyttöä. (Karjalainen, Pekkanen & Hakkarainen 2020, 21; Hakkarainen & Tigerstedt 2018, 90; Kuussaari ym. 2017.) Hakkarainen ja Tigerstedt (2018) tarkastelivat tutkimuksessaan sitä, miten kaksi suosituinta aineyhdistelmää (alkoholi-kannabis ja alkoholi-lääkkeet) esiintyvät tutkittavien juomatavoissa. Tutkimuksessa selvisi, että alkoholin ja kannabiksen sekakäyttö yleistyi suoraviivaisesti alkoholin kohtuukäyttäjistä lähtien, kun taas alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttö yleistyi selkeämmin vasta alkoholin suurkuluttajilla. Samanaikaiskäytön kertamääriä tarkasteltaessa huomattiin, että tutkittavat käyttivät yleisemmin viikoittain alkoholia ja lääkkeitä kuin alkoholia ja kannabista. Tästä voitaisiin päätellä, että alkoholia ja lääkkeitä käyttävälle on kehittynyt käytöstä riippuvuus ja toisaalta alkoholin ja kannabiksen yhteiskäyttö viittaisi enemmänkin viihdekäyttöön. (Hakkarainen & Tigerstedt 2018, 93-94.) Viihdekäytöllä tarkoitetaan sellaista huumeidenkäyttöä, johon ei liity fyysistä tai psyykkistä riippuvuutta. Viihdekäyttöön liittyy usein myös käytön satunnaisuus ja vapaa-aikaan kytkeytyminen. Sillä voi olla yhteyttä sekä viikonloppujuhlimiseen että syvällisiä filosofisia ulottuvuuksia sisältävään elämäntapaan. (Salasuo 2004, 26-27.) Esimerkiksi kannabiksen viihdekäytön motiivit liittyivät rentoutumiseen ja hyvän olon saamiseen vapaa-ajalla sekä hetkelliseen irtiottoon arjesta. Viihdekäytössä käytettyä kannabista käytettiin yksin tai kaveriporukassa

ja se toimi usein joko alkoholia korvaavana päihteenä tai yhdessä alkoholin kanssa. (Kekoni 2007, 119-120.)

Hakkaraisen ja Tigerstedtin (2018) tutkimuksen mukaan päihteiden sekakäyttö jossain vaiheessa elämää on tuttua noin kymmenelle prosentille suomalaisista. Miesten osuus oli jonkin verran suurempi naisiin verrattuna ja miesten päihteidenkäytön ilmiöt ovat yleensäkin Suomessa yleisempiä naisiin nähden. Tavallisimmin sekakäyttöä oli tapahtunut nuorimmassa ikäryhmässä (15-29-vuotiaat), joista lähes joka viides (18,6%:a) ilmoitti kokeilleensa sekakäyttöä. Erilaisiin juomatapoihin peilattaessa huomattiin, että sekakäyttö on sitä yleisempää mitä runsaammin henkilö juo. Näin ollen sekakäyttö oli yleisintä alkoholin suurkuluttajilla. (Hakkarainen & Tigerstedt 2018, 92-93.) Sekakäyttöön voi liittyä myös usean eri päihteen ongelmallista käyttöä. Esimerkiksi päihdehuollon tilastoraportin (2022) mukaan huumeasiakkaista lähes viidesosalla oli myös alkoholin ongelmallista käyttöä ja 82 prosenttia asiakkaista kertoi vähintään kahden päihteen ongelmallisesta käytöstä. Huumeiden samanaikaista sekakäyttöä oli 53 prosentilla asiakkaista. (Impinen 2022, 1.)

2.1.5 Päihteidenkäytön motiivit

Suomalaisten suhde alkoholiin on 2000-luvulla humalamyönteinen, moniulotteinen ja vapaa-aikaan orientoitunut. Alkoholisuhteessa korostuvat sosiaaliset, rentoutumiseen ja ruokailuun liittyvät sekä tilannekohtaiset motiivit. Humala ei useinkaan toimi juomisen motiivina, vaikka suomalaisen juominen siihen usein johtaakin. (Törrönen & Härkönen 2016, 170.) Härkösen ja Kataisen (2018, 205) tutkimuksessa suomalaisten suosituin alkoholinkäytön motiivi liittyi alkoholin makuun, vaikka muutoin juomisen motiivit olivat yhdenmukaisia aikaisemman tutkimuksen kanssa. Vain pieni osa vastaajista käytti alkoholia unohtaakseen huolensa tai saadakseen apua masennukseen. Tosin negatiivisten tunteiden hallintaan liittyvä motiivi korostui etenkin usein humaltuvilla ja runsaasti alkoholia käyttävillä vastaajilla. (Härkönen & Katainen 2018, 205-207.) Usein juovien motiivit juomiselle ovatkin moninaisempia harvemmin alkoholia käyttäviin verrattuna (Härkönen & Katainen 2018, 211).

Suomalaiset perustelevat omaa juomistaan myönteisessä valossa ja sovinnaisena toimintana suhteessa kulttuurisesti hyväksytyihin motiiveihin. Motiivien yleisyys vaihtelee iän mukaan siten, että aikuiset ja keski-ikäiset perustelevat alkoholinkäyttöä useammin oheistoiminnolla tai yksilöllisellä perustelulla kuin nuoret, joiden motiiveihin liittyvät enemmän siirtymärituaalit, irtiotot arjesta tai kumppanuusrituaalit. (Törrönen & Härkönen 2016, 161, 165-167.) Nuorten aikuisten ravintolailloille on ominaista ryhmäytyminen ja sosiaalisen piirin tiivistäminen ja ne mukailevat pääosin kulttuurista sääntelyä ja järjestäytymistä. Ravintolailtojen irtiotoihin liittyy melko runsasta alkoholin käyttöä, vaikka humaltuminen ei ole itsetarkoitus. Juomisella tavoitellaan seurallisuutta ja nuorten kohdalla motiiveissa ei ole sukupuoleen liittyviä eroja. (Törrönen & Maunu 2005, 278-279.)

Aikuisten juomisen motiiveissa sen sijaan on nähtävissä sukupuolieroja. On esimerkiksi huomattu, että naiset ovat taipuvaisempia oikeuttamaan juomistaan kulttuurisesti vahvoilla rituaaleilla (Törrönen & Härkönen 2016, 167). Humaltumistarkoituksen on myös nähty motivoivan enemmän miehiä ja miehet perustelevat juomistaan useammilla syillä naisiin verrattuna (Härkönen & Katainen 2018, 211). Myös koulutustaustaan liittyviä motiivien eroja löytyy. Esimerkiksi vähiten koulutetut perustelevat muita useammin juomistaan yksilöllisillä perusteluilla ja irtiotoilla arjesta. (Törrönen & Härkönen 2016, 167).

Huumeiden käyttöön liittyvät motiivit ovat alkoholinkäytön kanssa varsin samanlaisia. Huumeet antavat nautintoa ja lisäävät itsetuntoa ja niiden avulla käyttäjän on mahdollista paeta arkeaan, kokea yhteenkuuluvuutta tietyn ryhmän kanssa sekä solmia sosiaalisia suhteita. (Partanen 2002, 33-35; Kekoni 2007, 119-120.)

Lukuisten eri käyttötapojen ja käytön ajallisen keston takia huumeiden käytön motiivit voivat kuitenkin vaihdella. Esimerkiksi Kataja kumppaneineen (2016) on jakanut tutkimuksessaan huumeiden sekakäyttäjiä neljään eri tarinatyypin, joista kaikista on tunnistettavissa myös huumeiden käytön motiiveja. Tarinatyypit eroavat toisistaan etenkin

käyttötilanteen sosiaalisuuden suhteen. Viihdekäytön tarinatyypissä käyttäjien keskeisimpänä motiivina olivat ajoittainen irtiotto arjen rutiineista ja sitä leimasi sosiaalisuus päihteiden käytön alusta loppuun. Itsetutkiskelun tarinatyypissä motiivina oli myös aikalisän ottaminen arjesta, mutta päihteitä käytettiin omaan henkilökohtaiseen tarpeeseen liittyen. Sekakäyttöä ei jaettu muiden kanssa, vaan motiiveina korostuivat itsetutkiskelu, meditointi, itsensä kehittäminen ja tasapainon etsiminen. Jatkuvan säädön tarinatyypissä sekakäyttö sen sijaan oli säännöllistä ja elämäntavaksi muodostunutta, jolloin käytön motiiveina olivat huumeiden käytön jännittävyys, kiehtovuus ja sosiaalisuus. Sekakäyttö tapahtui samanhenkisten kaverien kanssa, mutta käyttö oli eritahtista. Näin tapahtui myös riippuvuuteen liittyvässä tarinatyypissä. Riippuvuustarinassa sekakäyttö oli pakonomaista ja riippuvuuden sävyttämää, joiden kautta myös käytön motiivit määrittyivät. (Kataja ym. 2016, 46-50.)

Myös Väyrysen (2007) tutkimuksessa nuorten naisten huume kuvioihin liittyen huumeiden käytölle määriteltiin erilaisia motiiveja, jotka vaihtelivat käyttötapojen mukaan. Huumeidenkäytön alkuvaiheessa motiivit liittyivät jännittävyyteen ja muista erottautumiseen, rajojen kokeilemiseen, sukupuoli-identiteetin laajentamiseen sekä psyykkisen ja sosiaalisen pahanolon torjumiseen. (Väyrynen 2007, 197-200.) Virokannaksen (2004, 25) tutkimuksessa nuoret huumeidenkäyttäjät kuvasivat käytön motiiveiksi emotionaalisesti ja sosiaalisesti jännittävän, hauskan ja mielenkiintoisen olotilan. Huumeidenkäytön jatkuessa ja lisääntyessä käytön motiivit voivat sen sijaan määrittyä riippuvuuden kautta ja käytön lopetukseen liittyvien motiivien taustalla on usein tietynlainen pohjakosketus, joka aiheutuu huumeiden käytöstä (Väyrynen 2007, 197-202).

2.1.6 Päihteidenkäytön haitat

Päihteidenkäyttö on yksilölle monin tavoin haitallista. Keskeisimpinä haittoina ovat fyysiset ja psyykkiset terveysongelmat sekä enneaikaisen kuoleman riski. (Raitasalo ym. 2016, 85-87; Kotovirta, Markkula, Pajula, Paavola, Honkanen & Tuominen 2021, 10-12.) Vakavimpia terveyteen vaikuttavia alkoholihaittoja ovat alkoholiin liittyvät kuolemat,

mutta säännöllisellä käytöllä on myös lisääntynyt riski sairastua esimerkiksi erilaisiin sairauksiin ja syöpiin. Säännöllisellä alkoholinkäytöllä on myös yhteyttä tapaturmien, väkivallan ja mielenterveyshäiriöiden kohonneeseen riskiin. Työelämässä alkoholinkäytön haitat näkyvät esimerkiksi työstä poissaolopäivinä ja masennusperusteisina työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisinä. (Kotovirta ym 2021, 18.)

Tupakointi on merkittävä terveysriski ja sillä voidaan selittää eri väestöryhmien välisiä terveyseroja. Tupakkatuotteiden sisältämät myrkylliset aineet aiheuttavat käyttäjälleen vaikean riippuvuuden ja ne lisäävät riskiä sairastumiseen. Passiivisen tupakoinnin takia myös tupakoimattomat henkilöt kärsivät tupakoinnin haitoista. (Kotovirta ym 2021, 19-20.) Tupakoinnin arvioitiin aiheuttaneen noin 3700-5400 kuolemaa Suomessa vuonna 2020 (Koskinen & Virtanen 2023, 10).

Huumeidenkäytön terveydelliset haitat liittyvät käytetyn aineen lyhyt- ja pitkäaikaisvaikutuksiin, käyttötapoihin ja huumausainealakulttuuriin. Huumeet voivat aiheuttaa niin fyysistä, psyykkistä kuin sosiaalistakin riippuvuutta. Pistoskäytettyinä huumeet altistavat erilaisille tulehduksille sekä veriteitse leviävälle vakaville infektioille. (Kotovirta ym 2021, 20.) Huumeidenkäytön kasvun myötä myös huumekuolemat ovat lisääntyneet Suomessa ja niihin liittyy yleensä usean eri aineen käyttöä. (Rönkä ym. 2020.) Esimerkiksi opioideja, bentsodiatsepiineja ja alkoholia käytetään usein yhdessä tuhoisin seurauksin (Tammi, Pitkänen & Perälä 2011, 52).

Päihteiden käytöllä on terveydellisten haittojen lisäksi myös sosiaalisia haittoja. Päihteidenkäyttö lisää huono-osaisuutta, jonka eri tekijät kietoutuvat usein päihteitä käyttävän elämään. Huono-osaisuus näyttäytyy esimerkiksi heikompana koulutustasona ja heikkona taloudellisena tilanteena (Raitasalo ym. 2016, 85-87) sekä elämisenä yksin tai vailla omaa asuntoa (Pitkänen ym. 2016, 1-4). Tällöin päihteidenkäyttäjän syrjinnän, syrjäytymisen ja kielteisen leimautumisen riskit kasvavat merkittävästi (Kotovirta ym. 2021, 10). Esimerkiksi huumeiden käyttäjiä leimaa usein moniongelmaisuuudesta johtuva näköalattomuus, johon käytön lopettamisenkaan ei katsota tuovan helpotusta (Perälä 2007, 268).

Päihteidenkäyttöön voi liittyä myös väkivaltaa, sen uhkaa ja rikollisuutta. Alkoholi-ongelmista merkittävimpiä Suomessa ovat olleet kertakäyttöön liittyvät konfliktit ja haitat (Mäkelä 1999, 75). Pahimmillaan konflikteilla on peruuttamattomia rikosoikeudellisia seurauksia. Lintosen, Lehden ja Kääriäisen (2014) tutkimuksessa selvisi, että suomalaisista henkirikoksen tekijöistä 86 prosenttia miehistä ja 69 prosenttia naisista ovat olleet rikosta tehdessään alkoholin vaikutuksen alaisena. Tutkimuksessa selvisi myös, että alkoholin, huumausaineiden ja lääkkeiden yhteiskäyttöä löytyi sekä rikoksen tekijöiltä että heidän uhreiltaan. (Lintonen, Lehti & Kääriäinen 2014, 538.) Huumeiden käytössä ja sitä ympäröivässä kulttuurissa väkivalta ja rikollisuus ovat alati läsnäolevia ilmiöitä (Kotovirta ym. 2021, 20). Tämä johtuu merkittävältä osin siitä, että huumeiden valmistus, tuonti, myynti ja käyttö ovat Suomen lainsäädännössä rangaistavia tekoja (Huumausainelaki 373/2008, 5§). Suomalaisia huumemarkkinoita koskevassa väitöskirjassaan Perälä (2011, 221) toteaa väkivallan ja sen uhkan olevan arkipäivää huumeita myyvän elämässä. On myös todettu, että vankien päihderiippuvuudet ovat Suomessa kymmenkertaisia aikuiseen väestöön verrattuna. (Kotovirta ym. 2021, 10-12.)

Päihteiden käyttö on haitallista paitsi yksilölle, myös hänen läheisilleen ja yhteiskunnalle. Perheenjäsenet voivat kokea omaisen päihteidenkäytön henkisesti kuormittavana lisäten jatkuvaa huolta ja mielenterveyden ongelmia perheessä (Ólafsdóttir 2020). Päihteidenkäytöllä on negatiivinen vaikutus myös päihteitä käyttävän vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen (Pirskanen 2011; Itäpuisto & Grönfors 2004; Salo 2017). Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna päihdehaittojen aiheuttamat kustannukset ovat merkittäviä. Päihteidenkäytöstä aiheutuvia riskejä, haittoja ja ongelmia onkin pyritty ehkäisemään ja vähentämään Suomessa erilaisten politiikkatoimien, ehkäisevän päihdetyön ja päihde palvelujen avulla (Kotovirta ym. 2021, 11).

2.2 Maskuliinisuus

Tässä tutkimuksessa ymmärrän miehisyyden ja maskuliinisuuden käsitteet toistensa synonyymeinä. Jokisen (2004) mukaan miehiä ja miehisyyttä on tutkittu ja tutkitaan

edelleen runsaasti etenkin humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä. Siitä huolimatta suomalaista miestä koskevassa tutkimuksessa huomiotta jäävät usein kysymykset miehen sukupuolen problematisointiin liittyen, jolloin kysymykset sukupuolesta joko sivuutetaan tai niitä pidetään niin itsestäänselvinä, etteivät ne edes vaadi käsittelyä. Näin on tapahtunut esimerkiksi alkoholiongelmia käsittelevässä tutkimuksessa. Edellä kuvattuun haasteeseen on pyrkinyt vastaamaan esimerkiksi kriittinen miestutkimus. (Jokinen 2004, 238-239.) Tässä tutkimuksessa miehen sukupuolta ei haluta sivuuttaa, vaan se toimii aineistosta löydettyjen merkitysten taustalla ja tutkijan kiinnostuksen kohteena. Tästä johtuen tutkimuksessa perehdytään päihteiden käytön ilmiöön sekä yleisellä että mieserityisellä tarkastelunäkökulmalla. Suomalaisesta päihteiden käytöstä on löydettävissä miehiin ja maskuliinisuuteen liittyviä piirteitä (Törrönen 2005; Kortteinen & Elovainio 2003; Apo 2001; Eriksen 1999), joten tästäkin syystä on tärkeää, että mies ja maskuliinisuus huomioidaan osana teoreettista viitekehystä.

Maskuliinisuuden voidaan nähdä rakentuvan sekä miehen sisältä- että ulkoapäin. Sisältäpäin rakentumisella viitataan miehen biologiseen viitekehykseen, jolloin maskuliinisuus rakentuu suhteessa miehen ruumiiseen ja psyykeeseen. Ulkoapäin rakentumisella tarkoitetaan niitä kulttuurisia ja sosiaalisia odotuksia, joita yksilö kohtaa. Miehen on osattava esittää sellaista maskuliinisuutta, joka soveltuu tiettyyn aikaan ja paikkaan. Tällä tarkoitetaan historiallista ja ikäkausittaista aikaa sekä maantieteellistä ja sosiaalista paikkaa. Maskuliinisuuden ihanteet muuttuvat yleensä yhteiskunnan keskuksissa, josta ne leviävät hitaasti myös muille alueille, jossa muutokset joko tapahtuvat omaan tahtiinsa tai ovat tapahtumatta. Onkin hyvä tiedostaa, että maskuliinisuus ei ole pelkästään aikaan sidottua, vaan sitä määrittävät hienosyiset, eri konteksteista ja toimintaympäristöistä riippuvat tekijät. (Markkola, Östman & Lamberg 2014, 24; Jokinen 2000, 228-229; Grönfors 1994, 68.)

Sukupuoleen liittyvä moderni länsimainen kehitys on alkanut hioutua valistuksen aikaan 1600-luvun lopussa ja jatkunut siitä teollistumisen aikaan. Teollistuminen muovasi yhteisöjen sosiaalista ja taloudellista sekä perheen rakennetta sukupuolet mukaanlukien, sillä miesten työn tekeminen siirtyi pois kotoa naisten jäädessä kotiin. Näin ollen miehet

identifioituivat julkisempaan ja naiset yksityiseempään ympäristöön. (Buchbinder 2012, 5-6.) Julkisen toimijuuden lisäksi miehuuteen ja maskuliinisuuteen liitetyjä perinteisiä arvoja ovat olleet kovuus, rationaalisuus, kyvykkyys väkivaltaan ja yksinpärjäämiseen, tunteiden hillintä ja hallinta sekä periksiantamattomuus. Maskuliiniseen ajatteluun liitettäviä hyveitä taas ovat kunnia, rohkeus ja kyky vastuun kantamiseen. (Stratemeyer, Saenz & Holland 2019, 7; Jokinen 2000, 185.) Valitettavasti maskuliinisuuden perinteisillä arvoilla voidaan nähdä olevan yhteyttä miesten pahoinvointiin, joka näyttäytyy esimerkiksi väkivaltaisempana käyttäytymisenä, päihteiden suurempana käyttönä sekä merkittävämpänä itsemurhan riskinä naisiin verrattuna. Ajatukset miehestä perheen ensisijaisena elättäjänä, vähäisemmän hoivan toteuttajana ja yksinpärjäävänä sukupuolena vailla tukea tai tunne-elämää kumpuavat myös perinteisestä maskuliinisuudesta. (Stratemeyer ym. 2019, 7.)

Miehellä on nykyään enemmän mahdollisuuksia valita monista eri maskuliinisuuksista ja tuottaa miehuuttaan itse, mutta kulttuurin vahvan vaikutuksen takia se on haastavaa. Kulttuurisen maskuliinisuuden muuttamista on lähestytty muun muassa hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellä, joka selittää mieheen kohdistuvia patriarkaalisia paineita ja patriarkaatin säilymistä sekä monien maskuliinisuuksien samanaikaista esiintymistä. (Jokinen 2000, 213.) Hegemonisen maskuliinisuuden käsite on Carriganin, Connellin ja Leen (1985) määritelmä, jota Connell (1987, 183-186) myöhemmin täydensi. Kolmikon mukaan käsite toimii miehen roolin tilalla ja sen mukaan on olemassa hegemonista maskuliinisuutta, jolle muut maskuliinisuudet ja feminiinisyydet ovat alistettuja. Mitä ylempänä patriarkaalista valtarakennetta mies on, sitä enemmän hänellä on hegemoniaa. Valta kietoutuu esimerkiksi taloudellisten, poliittisten, sosiaalisten tai fyysisten tekijöiden varaan. Kyseisten vallanmuotojen puuttuessa miehen valta voi näyttäytyä fyysisenä väkivaltana, koska se on hänen ainoa vallanmuotonsa hegemonisessa maskuliinisuudessa. (Jokinen 2000, 215.)

Hegemonisen maskuliinisuuden mukaan alistettuja maskuliinisuuksia ovat esimerkiksi nuoret, feminiinisiä piirteitä omaavat sekä seksuaalivähemmistöihin kuuluvat miehet, ammattitaidottomat työntekijät sekä ne, jotka eivät osallistu yhteisöllisiin rituaaleihin.

Hegemoniaa rakennetaan julkisuudessa usein sellaisilla maskuliinisuuden malleilla, joita ei ole edes olemassa. Näin se tuottaa kulttuurisesti ihanteellisen rakenteen, jolla ei ole miesten todellisuuden kanssa mitään tekemistä. (Carrigan, Connell & Lee 1985, 591-594; Connell 1987, 184-185.) Kulttuurisidonnaisuutensa takia hegemoninen maskuliinisuus näyttäytyy eri kulttuureissa luonnollisesti hyvin erilaisena (Sipilä 1994, 28). Esimerkiksi suomalaisiin miehiin liitettävät myönteiset ominaisuudet liittyvät rehellisyyteen, ahkeruuteen ja maanläheisyyteen, kun taas kielteisinä ominaisuuksina nähdään usein jurous, puhumattomuus ja humalaan liitetty väkivaltaisuus. Suomalaisen miehen ja naisen mallit ovat edelleen varsin heteronormatiivisia, vaikka 2000-luvun Suomessa keskustelu moninaisemmasta miehisyydestä ja naisisuudesta on ollut vilkkaampaa. (Markkola ym. 2014, 7-8.) Heteronormatiivisuus onkin yksi niistä syistä, joiden takia hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä on kritisoitu. Käsite nojaa liiaksi yksipuolisiin ja staattisiin määritelmiin. (Markkola ym. 2014, 14.)

Buchbinderin (2012, 4) mukaan maskuliinisuuden nähdään jopa kriisiytyneen etenkin 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun länsimaisissa, etenkin englanninkielisissä, yhteiskunnissa. Termillä viitataan työ- ja perhe-elämän muutoksista johtuviin paineisiin, joita muovaavat miehisyyttä ja miesten rooleja. Tasa-arvon ja kumppaanuuden korostaminen haastavat perinteisen maskuliinisuuden, joka voidaan kokea jopa uhkaksi miesten näkökulmasta. (Stepien 2017, 3.)

Maskuliinisuuden kriisin taustalla on useita tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi feminismin toinen aalto 1960- ja 1970-luvuilla sekä kansalaisoikeusliikkeet, kuten mustien ja homoseksuaalien vapautusliikkeet 1960-luvulla. Sosiaalisen ja poliittisen epätasa-arvon taustat juonsivat juurensa valkoisiin, keskiluokkaiseihin heteromiehiin, joilla oli merkittävä rooli vallan käyttäjinä. Kansalaisoikeusliikkeiden työ sai aikaan lainsäädännöllisiä ja poliittisia reformeja sekä sosiaalista suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa. Muutokset ovat näkyneet myös kielellisellä tasolla. Ihmisten tavat puhua esimerkiksi eri kulttuureista, sukupuolista tai seksuaalisesta suuntautumisesta ovat muuttuneet varovaisemmiksi ja kunnioittavammiksi. (Buchbinder 2012, 4.) Yhtenä maskuliinisuuden kriisin ilmentymänä voidaan pitää myös ”metoo” -liikettä, jonka ansiosta maskuliinisuuden perinteisiin arvoihin

ja etenkin toksiseen maskuliinisuuteen kiinnitettiin aivan uudella tavalla huomiota. Toksisella maskuliinisuudella tarkoitetaan muun muassa miesten oikeutta tuntea vihaa, ylivaltaa ja etuoikeutta muita sukupuolia ja vähemmistöjä kohtaan. Tämä toteutuu esimerkiksi vääristyneinä vallankäytön tapoina, kuten naisten seksuaalisena häirintänä sekä vihapuheena tai väkivaltana naisia kohtaan. (Om 2018, 20.)

2000-luvun tutkimuksellisessa keskustelussa on puhuttu hegemonisen maskuliinisuuden lisäksi myös miehisyyden mallitarinoista ja kuvastoista, joiden avulla kulttuurisia maskuliinisuuksia voidaan tutkia. Esimerkiksi Kekäle (2007) on väitöskirjassaan jakanut miehisyyden kulttuuriset mallitarinat esimodernin ja modernin sekä postmodernin miehisyyden mallitarinoihin. Edeltävän mukaan miehisyyttä nähdään naiseudesta poikkeavana ja selkeänä sekä miehen biologiaan perustuvana ja olemuksellisenä. Miehisyyteen liittyy työhön orientoituneisuus, kilpailu, julkinen elämä sekä etäinen patriarkaalisuus kotona. Jälkimmäisessä, postmodernissa miehisyyden mallitarinassa erot miehisyyden ja naisellisuuden välillä kyseenalaistetaan. Myös miehisyyden yhteys biologiaan on kritiikin kohteena. Sukupuolten dikotomisesta jaottelusta on edetty puhumaan monista sukupuolista ja tavoista esittää sukupuolta. Postmodernissa mallitarinassa maskuliinisuus on läheisiä ja perhettä kunnioittavampaa ja läheisempää. Miehisyyteen liitetään osallistuvamman ja hoivaavamman toimijan ominaisuuksia. (Kekäle 2007, 52.)

Miehisyyden kulttuurisia mallitarinoita on tutkittu myös alkoholin käytön ja siihen liittyvän maskuliinisuuden näkökulmasta. Salo (2021) on väitöskirjassaan tutkinut isien alkoholinkäytön kuvauksia ja niiden kytkeytymistä mieheyden, isyyden ja miesten alkoholinkäytön kulttuurisiin mallitarinoihin. Kahteen kaunokirjalliseen teokseen keskittyvässä aineiston analyysissä hän erotteli kolme isämiesten alkoholinkäytön kulttuurista mallitarinaa: perinteisen, ristiriitaisen ja uuden tarinamallin. Perinteisessä tarinamallissa isyyteen ja alkoholinkäytön tapoihin liittyy perinteistä maskuliinisuutta, johon kuuluu alkoholinkäyttöä jopa ongelmallisella tasolla ja jossa juominen on humalahakuista. Ristiriitaisessa tarinamallissa isyys on osallistuvampaa, vaikka naisella ja miehellä on edelleen erilaiset roolit perheessä. Alkoholinkäyttö on edelleen luonnollinen

osa maskuliinisuutta, mutta siitä on poistunut ongelmallinen ajuominen. Perinteistä humalajuomista tapahtuu edelleen, mutta tuolloin se tapahtuu kaveriporukassa kodin ulkopuolella. Uudessa tarinamallissa maskuliinisuus on läheistä ja kunnioittavaa ja isyys hoivaavaa ja tasapuolista toisen vanhemman kanssa. Alkoholinkäytössä korostuu juomisen sosiaalisuus ja humalahakuista juomista vältetään. Alkoholinkäytön sijaan isyys määrittelee enemmän miehisyyttä, vaikka alkoholinkäyttö on edelleen myös miehisyyttä määrittelevä tekijä. (Salo 2021, 26.)

2.3 Kertomuksen tutkimus

Tutkimukseni tieteellisfilosofisena lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi. Siinä sosiaalinen maailma nähdään koostuvan vuorovaikutuksen merkityksistä, joita kieleemme rakentaa. Yksilön ja ympäristön suhde on dialektinen eli yksilö on sekä sosiaalisen maailmansa tuottaja että sen tuote. Yksilö tuottaa merkitysten tulkinnan avulla niin sosiaalisia suhteita kuin yhteiskunnan rakenteitakin, jotka voivat toiminnan avulla myös muuntua. (Puusa, Hänninen & Mönkkönen 2020, 503; Squire, Davis, Esin, Andrews, Harrison, Hydén & Hydén 2014, 28.)

Sosiaalis-konstruktionistisen käsityksen yhtenä näkökulmana voidaan pitää kertomuksen (tai narratiivista) tutkimusta, joka ohjaa tutkimustani. Perustelen valintaani muun muassa sillä, että kertomuksen tutkimuksessa arvostetaan tutkittavien narratiivista ääntä, joka on riippuvainen kahdesta oletuksesta. Ensimmäinen liittyy narratiivisen äänen omistajuuteen ja toinen sen autenttisuuteen. Tutkijat näin ollen olettavat, että kertojan ääni on kertojan oma, jolla hän avaa mahdollisuuden päästä käsiksi tutkittavien elämäkokemuksiin. Tätä oletusta tukee ajatus, jossa kertojat luovat omat kertomuksensa ja kuvitellulla elämällä on arvoa, koska ne ovat riippuvaisia yksilön muistista ja luovasta kerrontatavasta. (Squire ym. 2014, 75.)

Kertomuksen tutkimuksen taustat sijoittuvat kirjallisuuden tutkimukseen ja sosioling-

vistiseen tutkimukseen (Hyvärinen 2024). Narratiivin käsitettä on hyödynnetty laajasti kulttuurin tutkimuksessa sekä psykoanalyttisessä, historiallisessa ja taiteen tutkimuksessa (Squire ym. 2014, 1). Nykyään tutkimusote on saavuttanut kasvavaa suosiota myös sosiaalitieteiden keskuudessa. Kiinnostus narratiivin käsitettä kohtaan näyttäisi kumpuavan sen kyvystä tuoda yhteen eri tieteenalaja. Näin toimiessaan kertomuksen tutkimus sisällyttää itseensä kattavan valikoiman erilaisia tieteenalaja ja metodeja, joista tutkija voi valita itselleen sopivan. Lähestymistavan potentiaali tulee parhaiten esiin, kunhan sen monimuotoisuus ymmärretään käsitteellisesti järjestetyksi ja tunnistetaan narratiivin käyttämisen vaihtelevuus eri konteksteissa. (Hyvärinen 2024; Squire 2014, 14-16; Hänninen 2004, 69-70.)

Kertomuksen tutkimuksessa keskitytään erilaisiin narratiivisiin materiaaleihin, jotka ovat jo olemassa tai joita tuotetaan tutkimusprosessissa esimerkiksi haastattelujen avulla. Olemassa olevia materiaaleja ovat esimerkiksi romaanit, videopelit, elokuvat tai luetut puheet. Tutkimuksen myötä esiin tulevia materiaaleja ovat muun muassa tutkittavien tuottamat kertomukset. Narratiivisten materiaalien moninaisuuden myötä kertomuksen tutkimusta on varsin haastavaa määrittellä tiukasti. Lukuisten narratiivisten materiaalien ja eri lähestymistapojen yhteensekoittumisen myötä kertomuksen tutkimus voidaan nähdä alati laajentuvana ja sangen kiinnostavana tutkimuksellisenä kehyksenä. (Squire 2014, 7-13.)

Sosiaalitieteissä kertomuksen tutkimus kiinnittää huomionsa muun muassa elämäntarinoihin, kuten elämäkertoihin ja omaelämäkertoihin, joissa keskeisimmät elämäntapahtumat sijoittuvat loogisesti ihmisen elämänsäälle. Kertomusten sisältä voidaan myös löytää kertomuksia. Elämänhistoria voi johdattaa tiettyihin tilanteisiin tai tapahtumiin liittyviin narratiiveihin, jotka koetaan tärkeiksi tutkimuksen kannalta. (Squire 2014, 77-78.) Oman tutkimukseni aineisto koostuu dokumenttiromaanista, jossa päätarinan sisältä on löydettävissä erilaisia kertomuksia suomalaisten miesten päihteiden käytöstä.

Kertomuksen tutkimuksessa narratiivien eli kertomusten avulla voidaan selittää ja ymmärtää elämää ja ihmisten suhteita. Lähestymistavan keskiössä on ihmisen luonteen-

omainen tapa järjestää elämäänsä erilaisten tarinakulkujen mukaan, jolloin kertomuksilla tuotetaan, rakennetaan ja välitetään todellisuutta. (Puusa ym. 2020, 500; Squire ym. 2014, 73; Heikkinen 2001, 118.) Hännisen (1999, 13) mukaan ihminen tuottaa elämänsä merkityksiä ja rakentaa niitä myös elämän eri muutostilanteissa tarinoiden avulla. Kertomuksen tutkimus ei ole yhtenäinen kokonaisuus eikä se viittaa yksittäiseen metodiin. Sillä voidaan väljyytensä takia tarkoittaa esimerkiksi tietämisen tapaa tai tiedon luonnetta, tutkimusaineistoa tai aineiston analyysitapaa sekä käytännöllistä merkitystä. (Puusa ym. 2020, 500; Squire ym. 2014, 73; Heikkinen 2001, 118.) Omassa tutkimuksessani narratiivinen lähestymistapa näkyy paitsi sen teoreettis-metodologisessa lähestymistavassa, myös aineistossa ja sen analyysitavassa.

Kertomuksen tutkimuksessa kertomukset ovat sekä yksilöllisesti rakentuneita että kulttuurisesti sidottuja, koska tarinoiden tuottaminen rakentuu tiettyssä sosiaalisessa kontekstissa ja saa aineksia aikaisemmasta kulttuurisesta perinteestä (Hänninen 1999, 15; Riessman 1993, 5). Näin ollen kertomuksilla on yhteyttä myös sosiaaliin, kulttuuriin ja poliittisiin konteksteihin. Jopa kaikkein henkilökohtaisimmat narratiivit kertovat paitsi yksilöstä, myös hänen sosiaalisista maailmoistaan, yhteisöistään ja sukupolvistaan. Tuolloin narratiivi toimii ikkunana tiettyyn sosiohistorialliseen tilanteeseen ja laajempiin konteksteihin. (Squire ym. 2014, 84-85; Cortazzi 1993, 2.)

Andrewsin (2002) mukaan yksilöt kertovat tarinoitaan tietyn historiallisen sukupolvensa mukaan. Näin ollen niillä on yhteys tiettyyn historialliseen paikkaan ja aikaan (Andrews 2002, 82.). Voidaan puhua myös kulttuurisista tarinamalleista tai kulttuurisista käsikirjoituksista (Hyvärinen 2008, 456.), joiden keskeisenä rakentajana toimii nykyään media. Kulttuurisesta hegemoniasta kumpuavat tarinamallit ovat osa kertomuksiamme. Näin ollen kertomisen keskiössä on aina tietty tarinamalli, joka vaientaa muut tarinalinjat tehden kertomisesta sosiaalisesti ja poliittisesti merkittävää. (Kujala 2006, 105.) Hännisen (1999) mukaan kulttuuriset tarinamallit toimivat myös elämänhallinnan välineinä muutostilanteissa. Niiden avulla ihminen voi hahmottaa ja ennakoida tulevaa peilaamalla kokemuksiaan kulttuuristen tarinamallien antamiin vaihtoehtoihin. (Hänninen 1999, 95.)

3 Tutkimuksen toteutus

Seuraava luku käsittelee tutkimukseni toteutukseen liittyviä askelmerkkejä. Luku koostuu neljästä osasta. Ensimmäisessä osassa käydään läpi tutkimuksen tarkoitus eli tutkimustehtävä. Toisessa osassa perehdytään tutkimuksen aineistoon ja kolmannessa osassa sen analyysitapaan. Viimeisessä osassa tarkastelen tutkimukseni eettisyyttä.

3.1 Tutkimustehtävä

Kun tutkija on valinnut aiheensa, hänen on hyvä pyrkiä määrittelemään tutkimukselle asetettuja tavoitteita. Tutkimuksen tavoitteet ilmaistaan tavanomaisesti tutkimuskysymysten muodossa. Tavoitteita asetettaessa on syytä muistaa erityisesti tutkimuksen rajaus. Kaikkia ongelmia ei voida ratkaista yhdessä tutkimuksessa, joten periaate ”vähemmän on enemmän” on syytä pitää mielessä. Tarkalla ja selkeällä rajauksella on mahdollista saavuttaa syvälinen perehtyminen ilmiöön yleisen tarkastelun sijaan. (Juuti & Puusa 2020, 19.) Oman tutkimukseni tavoitteena on tarkastella suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomuksia kaunokirjallisen teoksen valossa. Tutkimustehtäväni on seuraavanlainen:

Millaisia suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomuksia Ville Verkkapuron dokumenttiromaani ”Pete” sisältää?

3.2 Tutkimusaineisto

Tässä alaluvussa kerron tutkimukseni aineistosta ja perustelen valintojani aineiston käyttöön liittyen. Aikaisemmin kuvaamastani teoreettisesta viitekehyksestä voidaan päätellä, että oma tutkimukseni sijoittuu aihepiiriltään jo varsin paljon tutkitun ilmiön ympärille. Aikaisemman tutkimustiedon valossa voidaan kuitenkin ajatella, että päihteiden

käyttö on ilmiönä varsin monisäikeinen sekä alati muuttuva ja ajankohtainen, joten tutkittavaa löytyy viljalti. Innostavinta tutkimuksessani on etenkin valitsemani tutkimusaineiston erityisyys. Tässä tutkimuksessa aineistona on käytetty dokumenttiromaania, minkä johdosta päihteidenkäytön tutkimukseni sijoittuu aineistonsa puolesta sosiaalityön tutkimuksen katvealueelle. Aineistona käytin Ville Verkkapuron kirjoittamaa teosta ”Pete”.

”Pete” on Ville Verkkapuron esikoisteos vuodelta 2022. Kirjassa on 320 sivua. Kirja määrittellään esseeksi ja dokumenttiromaaniksi ja se on lajityypiltään fiktiivinen. Kirjan kertojana toimii kolmikymppinen Ville, joka elää Helsingissä etuoikeutettua unelma-elämää. Hänellä on hyvätuloinen työpaikka mainostoimistossa, kalliisti sisustettu koti Helsingin kantakaupungissa, ystäviä ja upea tyttöystävä. Kaiken taustalla Villeä vaivaa kuitenkin hänen nuorena kuollut isänsä Pete, jonka elämänpolkua ja kuolinsyytä Ville lähtee selvittämään. Ville avaa tarinassa omaa ja isänsä elämää sekä heidän päihteiden käyttöönsä paitsi omakohtaisilla kokemuksillaan, myös tutkittuun tietoon ja populaarikulttuuriin perustuen. Verkkapuron dokumenttiromaanin sai ilmestymisensä jälkeen monia positiivisia arvioita, joissa muun muassa kiiteltiin Verkkapuron kykyä kuvata osuvasti ja tarkasti havaintojaan työelämästä ja päihdekulttuurista (Pietikäinen 2022) sekä köyhyydestä ja luokkahypystä (Pohjalaisen kirjallisuuspalkintoraati). Teos oli ehdolla muun muassa Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinnon saajaksi vuonna 2022.

Narratiivisille aineistoille on tyypillistä se, että niissä tarinoiden kertominen tapahtuu usein kertojan perspektiivistä ja kertojalle tärkeät ihmiset esiintyvät ajoittain osana kertomusta. Kertomukset myös etenevät yleensä selkeästi ja johdonmukaisesti alusta loppuun, vaikka tarinan lopulla voidaan tässä tapauksessa tarkoittaa ennemminkin tietynlaisia ratkaisua lopullisuuden sijaan. Tarinan juonellisuus tekee siitä tiettyyn genreen sijoittuvan. (Atkinson 2007, 231; Polkinghorne 1995, 5.) Näin ollen tutkimukseni aineisto on narratiivinen. Valmiin narratiivisen aineiston valinta oli järkevää, koska tutkin ilmiötä, josta jokaisella on tarina kerrottavanaan. Puusan, Hännisen ja Mönkkösen (2020, 509) mukaan valmiit aineistot ovat mielekkäitä tutkimukselle, mikäli tavoitteena on tarkastella jonkin tietyn aiheen ympärille rakentuvaa sosiaalista tietovarantoa ja vakiintuneita tarinoita.

Tutkimukseni aineisto on sosiaalityön kentällä harvoin käytetty, joskaan ei ainutkertainen. 2020-luvun päihteisiin keskittyviä sosiaalityön tutkimuksia, joissa aineistona on käytetty tutkittavan tai kirjailijan tuotettuja tekstejä, löytyy muutamia (Ekqvist 2021; Salo 2021). Ekqvistin väitöskirjassa tutkitaan laitospäihdekuntoutuksessa olevien hyvinvointiin ja toivoon liittyviä kokemuksia ja heidän näkemyksiään omasta tulevaisuudestaan. Tutkimuksen osa-aineistoon kuuluvat kirjoituspyynnön avulla kerätyt tekstit, joita tutkittavat ovat tuottaneet. (Ekqvist 2021, 37.) Salon (2021) väitöskirjan osassa aineistoa on käytetty populaarikulttuurisia tekstejä. Väitöskirja koostuu neljästä omina artikkeleina julkaistuista tapaustutkimuksista, joista ensimmäisessä tutkitaan isyyttä, miehisyyttä ja alkoholin-käyttöä. Aineistona hän on käyttänyt kahta isyyttä käsittelevää kaunokirjallista teosta. Väitöskirjan neljännen artikkelin aineistona on myös käytetty omaelämäkerrallista tuotosta, jossa tarkastelun kohteena on sarjakuvaromaani. (Salo 2021, v; Salo 2017, 641-643.)

Vaikka päihteiden käyttöä on kuvattu kirjailijoiden toimesta paljon, ei siihen ole juurikaan tartuttu edes kirjallisuudentutkimuksessa. Kantola (2002) toteaaakin, että esimerkiksi suomalainen kirjallisuudentutkimus ei ole niinkään ollut kiinnostunut alkoholinkäytön ja sen seurausten kuvauksista kirjallisuudessa. Tähän aihepiiriin liittyvät tutkimukset ovat kiinnostaneet enemmän sosiologeja ja silloin kiinnostuksen kohteena ovat olleet lähinnä romaanit. (Kantola 2002, 27.) 2000-luvun suomalaisesta päihteisiin liittyvästä tutkimuksesta löytyy joitakin tutkimuksia, joissa aineistoina on käytetty tutkittavien itse kirjoittamia tai kaunokirjallisia ja populaarikulttuurisia tekstejä. Kaikki tutkimukset käsittelevät päihteistä pelkästään alkoholia. Apon (2001) tutkimuksessa on perehdytty suomalaisten agraariyhteisöjen alkoholikäyttöön ja -mielikuviiin. Aineistona on käytetty folkloretekstejä sekä etnografisia ja kaunokirjallisia teoksia vuosilta 1840-1968. (Apo 2001, 17.) Kantolan (2002) tutkimuksessa on tarkasteltu suomalaisten kirjailijoiden alkoholismia heidän kaunokirjallisten teostensa pohjalta. Itäpuisto ja Grönfors (2004) puolestaan ovat tutkineet suomalaisten poikien kokemuksia ja suhdetta alkoholia käyttävään isäänsä. Tutkimusaineistona on käytetty kymmentä omaelämäkerrallista kirjoitusta miehiltä, jotka ovat osallistuneet ”Lasinen lapsuus” -kirjoituskilpailuun. (Itäpuisto & Grönfors 2004, 139.) Törrönen (2005) on tutkinut juomatapojen nykytilaa Suomessa nuorten aikuisten kirjoittamien ravintolapäiväkirjojen avulla. Hänen mukaansa ravintola-

päiväkirjoista on löydettävissä kuvauksia monenlaisista juomatavoista perinteisten ja muuttumattomien sijaan. (Törrönen 2005, 488.)

Tutkittavien kirjoitukset sekä kaunokirjalliset tai populaarikulttuuriset tekstit voivat toimia analyysin kohteina siinä missä mikä tahansa muukin tutkijan tarkastelema aineisto. Esimerkiksi Haavikon (1991) toimittamassa kirjassa kirjailija Christer Kihlman toteaa kirjoittavansa yhden ihmisen sijaan ihmisestä yleisesti. Totuudenmukaiset ja vilpittömät tekstit yksittäisestä elämästä kertovat aina jotakin myös muista elämistä. Kihlman toteaa myös, että kaikki hänen kirjoittamansa perustuu viime kädessä henkilökohtaiseen kokemukseen ja elämykseen. (Haavikko 1991, 91-93.) Puumalan (2023) tekemässä haastattelussa Ville Verkkapuro toteaa myös, että on kirjassaan kertonut omasta elämästään joidenkin lukijoiden mukaan jopa liiankin avoimesti, mutta koki sen tarpeelliseksi ja tärkeäksi kirjan aiheen takia. Radikaali kirjoitustapa sekä yleisiin että omiin päihteiden käyttökokemuksiin liittyen oli Verkkapuron mielestä tärkeää etenkin siksi, että hän pääsisi irti kokemastaan häpeästä. Grantin (1983) mukaan kaunokirjallisten teosten käyttäminen päihteiden tutkimuksessa on hyvinkin relevanttia. Hänen mukaansa esimerkiksi kirjailijoiden kuvaamat juomiskokemukset ovat erinomaista aineistoa analysoitavaksi, vaikka ne olisivatkin kaunokirjallisuutta. Syy tähän liittyy kirjailijoiden omien näkemysten kuvailuun siitä, mitä juominen heille merkitsee. (Grant 1983, 42.)

Edellä mainituista seikoista huolimatta tutkijan on pidettävä mielessä tarkastelemansa aineiston erityislaatuisuus. Kantolan (2002) mukaan kaunokirjallisuutta tutkittaessa on huomioitava sen fiktiivisyys. Teoksen fiktiivisyydestä johtuen tutkijan tulee pohtia, millainen todellisuuspohja teoksella lopulta on ja voiko teoksesta yleensäkin edes tehdä johtopäätöksiä todellisuuteen liittyen. Esimerkiksi kirjailijoiden kuvaukset omasta juomisestaan eivät välttämättä kerro koko totuutta, vaan ne voivat olla inhimillisiä yrityksiä vähentää epäonnistumisen seurauksia ja keino etsiä lieventäviä syitä paheksutulle käytökselle. Mitä enemmän syitä löytyy, sen hyväksytyimmäksi käytös ja toiminta voivat tulla. (Kantola 2001, 27, 35.)

Toisaalta esimerkiksi Williams (1983) ja Lehtonen (2004) peräänkuuluttavat ajatusta

tekstien voimasta todellisuuden tuottajina ja osana tiettyä kulttuuria. Williamsin (1983) mukaan kulttuurin käsite voi tarkoittaa muun muassa älyllisiä ja erityisesti taiteellisia tuotoksia ja käytäntöjä, kuten erilaisia tekstejä. Tekstien ensisijainen tarkoitus on merkitä, tuottaa tai olla tietyn merkityksen ja kulttuurin tuote. Näin ollen kulttuuria olisivat runot, romaanit, baletti, ooppera ja taide. (Williams 1983, 87-90.) Lehtosen (2004) mukaan erilaisia tekstejä, kuten romaaneja, luetaan usein niin kuin ne olisivat ”ikkunoita maailmaan” tai että ne tuottaisivat itse jonkin kuvitteellisen maailman. Tällöin huomio kiinnittyy esimerkiksi tekstin teemoihin tai henkilöhahmoihin, vaikka lukijan tulisi ymmärtää, että tekstit eivät jäljittele todellisuutta, vaan päinvastoin tuottavat sitä tekstuaalisesti. Fiktivisiä, mutta miksei myös muitakin tekstejä pyritään usein lukemaan niiden henkilöhahmojen kautta. Tämä taas on yksi esimerkki siitä, miten kulttuuri vaikuttaa tapaamme lukea. Kirjan hahmoja saatetaan tarkastella esimerkiksi siten, että ne olisivat todellisia ja henkilöhahmojen toimintaa ja ominaisuuksia arvioidaan omiin kokemuksiin ja arvoihin liittyen. Hahmojen keskeisyyden ajattelu voi näin ollen liittyä paitsi omien kokemustemme peilaamisen tarpeeseen, myös länsimaisen kulttuurin korostamaan yksilöiden ja yksilöllisyyden korostamiseen. (Lehtonen 2004, 108, 120-121.)

Edellä mainitut asiat olen pyrkinyt tiedostamaan omassa tutkimuksessani. Ymmärrän, että tutkimani teksti on länsimaisen kulttuurin tuote, jota tarkastelen omien arvojeni ja taustojeni kautta. Tutkimusprosessini edetessä olen myös tukeutunut Apon (2001) toteamukseen, jonka mukaan olen halunnut uskoa teoksen kirjoittajaa ja hänen kuvauksiaan. Pidän kirjailijaa todellisuudentajuisena ihmisenä, joka on halunnut puhua kirjassaan totta. Tästäkin huolimatta tiedostan kuitenkin, että kirjoittajan kuvaukset ovat subjektiivisia eli ne perustuvat yhden ihmisen kokoamaan, valitsemaan ja tulkitsemaan tietoon. (Apo 2001, 19.)

3.3 Narratiivinen analyysi

Puusan, Hännisen ja Mönkkösen (2020) mukaan kertomuksen tutkimukseen perustuvan aineiston tulkintaan ei ole olemassa oikeita tai vääriä päätelmiä, vaan keskiössä ovat

paremmat ja huonommat perustelutavat. Narratiivisia aineistoja on mahdollista analysoida monin eri tavoin, ja niiden valintaa säätelee tutkimuksen motiivi, eli se mitä halutaan tietää. (Puusa ym. 2020, 518.) Tutkijan onkin syytä olla avoin narratiivien tarjoamalle tiedolle, sillä niistä voidaan usein löytää monia analyysitapoja yhtäaikaan (Squire ym. 2014, 97). Tässä tutkimuksessa narratiivisen analyysin lähtökohdat nousivat luonnollisesti sekä tutkimustehtävästä että tutkittavasta aineistosta. Halusin löytää suomalaisten miesten päihteiden käytön kuvauksista kertomuksia, joilla on sekä aikaan, paikkaan ja kulttuuriin liittyviä yhteneväisyyksiä ja eroja. Käytin aineistoni analyysissä sekä narratiivien analyysiä että narratiivista analyysiä.

Ennen varsinaisen analyysiprosessin purkamista haluan tehdä näkyväksi analyysissä käytettyjen käsitteiden määrittelyä. Hänninen (1999) toteaa väitöskirjassaan, että tarinan määrittelijänä toimii juoni, joka sitoo peräkkäiset tapahtumat toisiinsa. Peruskaavana tarina kulkee alun ja muutoksen kautta lopputulokseen, mutta sitä ei tule pitää liian ehdottomana. Peruskaavassa voi olla lukemattomia juonia, joita voidaan luokitella hyvin monella tavoin. (Hänninen 1999, 95.) Kujalan (2006) väitöskirjassa on määritelty tarinan, kertomuksen ja narratiivin käsitteitä siten, että tutkittavien kokemukset nähtiin aluksi tarinoina, joista syntyi kertomuksia sen jälkeen, kun tutkija konstruoi ne tutkimuksen käyttöön. Narratiiveista taas puhuttiin siinä vaiheessa, jossa konstruoituja kertomuksia alettiin analysoida ja tulkita. Toisaalta narratiivin ja kertomuksen käsitteet voidaan ymmärtää suomen kielessä yleisesti toistensa synonyymeinä. (Kujala 2006, 108, 111.) Sovelsin näitä määritelmiä omaan tutkimukseeni siten, että suomalaisten miesten päihteiden käytön kuvaukset olivat aluksi tarinoita, joista rakentui ensin narratiiveja ja sen jälkeen kertomuksia konstruoidessani ja analysoidessani niitä.

Narratiivien analyysissä voidaan käyttää laadullisen aineiston analyysitapoja, kuten koodaamista, kategorisointia ja teemoittelua (Kujala 2007, 29). Koodaaminen toimii aineiston alkuvaiheen jäsennostapana ennen narratiiviseen analyysiin siirtymistä. Koodaamista ohjaa tutkimustehtävä ja sitä voidaan toteuttaa teoria- tai aineistovetoisesti. Koodaamisessa aineiston pidemmät ja lyhyemmät ajatuskokonaisuudet yhdistellään ja erotellaan tietyn ominaisuuden mukaan. Samankaltaisuuksista muodostetaan luokituksia tai

kategorioita, jotka jakautuvat hierarkisesti. Kategoriat eivät siis löydy aineistosta, vaan ne ovat tutkijan synnyttämiä ja nimeämiä. Koodaamisen avulla aineistosta saadaan sekä yksinkertaisempi että monimutkaisempi. Yksinkertaisuus näkyy siinä, että aineistosta tulee hallittavampi luokitusten myötä. Monimutkaisemmaksi aineisto muuttuu silloin, kun se alkaa elää koodauksen myötä uusilla tavoilla ja uusin näkökulmin. (Juhila 2024.)

Luin aluksi aineistoani läpi pariin kertaan, jonka jälkeen aloitin aineiston koodaamisen. Koodaaminen tuntui alkuvaiheessa haastavalta, koska en aina osannut rajata ajatuskokonaisuuksia mielestäni oikealla tavalla. Huomasin, että mikäli koodaan pelkästään päihteiden käyttöön liittyviä lauseita, en ymmärtäisi niistä myöhemmin paljoakaan ja ne antaisivat minulle vähemmän tietoa. Tästä johtuen kirjoitin päihteiden käytön kuvauksille ”lihaa luiden päälle” eli kirjoitin myös päihteiden käytön taustoista ja avasin käyttöön liittyviä tilanteita enemmän. Kirjoitin jokaisen ajatuskokonaisuuden perään seuraavat asiat: 1) Kenen päihteiden käytöstä oli kyse ja millaiseen elämänvaiheeseen (esim. nuoruus) ja ajanjaksoon (esim. 1990-luku) päihteiden käyttö sijoittui ja 2) Kohdan kirjasta, jossa ajatuskokonaisuus oli. Tämä helpotti myöhempää analyysin tekemistä, koska pystyin tarkistamaan halutessani ajatuskokonaisuuden paikkansa pitävyyden ja hahmottamaan paremmin tiettyyn aikaan, paikkaan ja sukupolveen liittyviä päihteiden käytön kuvauksia. Koodauksen alkuvaiheen jälkeen minulla oli 195 suomalaisten miesten päihteiden käytön ajatuskokonaisuutta, joita kutsun tästä eteenpäin narratiiveiksi. Narratiiveista tuli 25 sivun kokonaisuus, joista osa on kuvattuna seuraavassa taulukossa.

Ote koodauksen alkuvaiheesta

1. Aurinkolasit, Washingtonin osavaltion ajokortti, jossa lukee Cobain, Kurt Donald, aski sinisiä American Spiritejä. Sama merkki, jota poltin ennen kuin lopetin. → Ville poltti nuoruudessaan (2000-luvun alku) American Spiritejä (0-1%)
2. En tiedä, vastaan. Mut tunteet vie mua vain huonoihin paikkoihin. Ei ne ole vaan sitä, että osaa itkeä elokuvissa vaan sitä, että ajaa itsensä siihen pisteeseen, että puristaa sitä terävintä sahalaitaista veistä kädessään ja miettii, että suonet pitäisi viiltää pystysuunnassa, ei vaakasuunnassa. Huh, tatuioja vastaan. Ihan tyhmää, sanon. Liikaa päihteitä, valvottu yö. Aamuaurinko oli pahin. → Ville, päihteiden sekakäyttö aikuisuudessa (v. 2010-), päihteiden käytön ongelmat (1-2%)
3. Mulla on samanlaisia kokemuksia, tatuioja sanoo. Sen takia oon ollut nyt pitkään raitis. Alkoholi ei ikinä ollut mun päihde, mutta illassa saattoi mennä kolme

- lappua ja sieniä päälle, lopulta mulla laukesi dissosiaatio, en tuntenut olevani enää itseni. → Tatuoija, nuoruus/nuori aikuisuus (v. 2010-) ei alkoholia, huumeista LSD ja sienet, päihteiden käytön psyykkiset ongelmat, raitistuminen (1-2%)
4. Älä nyt ota tätä mitenkään varoituksena, mä elin silloin huonosti muutenkin, oli käsittelemättömiä asioita ja muutenkin huonoja toimintatapoja, hän vastaa. Ei mulla mitään huumeita vastaan ole. Mulla vaan tuli se raja vastaan, rikoin aivoni. Mulla on vieläkin visuaalisia häiriöitä. → Tatuoija, huumeiden käytön terveydelliset ongelmat edelleen aikuisena (3%)
5. Työpisteeltä toiselle kiersi lista, johon sai merkitä kuinka monta grammaa haluaisi mitään huumetta, lopulta pussukat kulkeutuivat työpisteelle ja yöttömiä öitä vietettiin toimistolla toisiamme selkään taputellen. → Ville nuorena aikuisena (v. 2010-), huumeet, hyväosaiset, sekakäyttö (5%)

Koodauksen toisessa vaiheessa aloitin narratiivien analyysin eli luokittelin narratiivit erilaisiin kategorioihin. Näin narratiiveista löydetään yleisiä käsitteellisiä ilmenemismuotoja systemaattisen vertailun avulla (Polkinghorne 1995). Luokittelua helpottaakseni tiivistin narratiiveja lyhyemmiksi siten, että niiden ydinasiat säilyivät.

Jaoin narratiiveja ensin teorialähtöisesti, jolloin pääkategorioiksi muodostuivat perinteisempi suomalainen päihteiden käyttö sekä uudet päihteidenkäytön tavat. Tämä jako ei kuitenkaan toiminut, koska huomasin, että aineistosta löytyi erilaisia aikaa ja elämänvaiheisiin liittyviä päihteiden käytön narratiiveja. Näin ollen jako perinteisen ja uuden päihteiden käytön tavan mukaan tuntui riittämättömältä valinnalta. Lopulta päädyin muodostamaan kaksi pääkategoriaa päihteiden käytön ajallisuuden mukaan. Toinen pääkategoria kattoi päihteiden käytön narratiivit 1980-luvulta 2000-luvun alkuun ja toinen 2010-luvulta eteenpäin. Koska päihteiden käyttö muuttui etenkin 2010-luvulta eteenpäin olevissa narratiiveissa kirjavammaksi, päätin jakaa molemmat kategoriat elämänvaiheittain nuoruuteen (ikävuodet 13-22v.) sekä aikuisuuteen. Nuoruuteen ja aikuisuuteen liittyvät alakategoriat jaoin vielä käytettyjen päihteiden, käyttäjäkunnan, käyttötapojen, käytön motiivien ja hyötyjen sekä käytön haittojen mukaan. Alakategorioiksi muodostuivat vielä myöhemmin narratiivien suhde maskuliinisuuteen ja raitistumiseen, koska niihinkin liittyen aineistosta löytyi eroavaisuuksia eri kategorioiden välillä. Kyseisen kategorisoinnin avulla pystyin mielestäni tuomaan esiin sekä suomalaisten miesten päihteiden käytön muutoksia että sen muuttumattomuutta. Narratiivien analyysin lopputulos on kuvattuna kahtena taulukkona, jotka esittelen seuraavaksi.

Suomalaisten miesten päihteiden käytön kuvaukset kategorisoituina

Perinteinen päihteiden käyttö (n. 1980-luvulta 2000-luvun alkuun)	
Nuoret (13-22v.)	Aikuiset
<p>Käytetyt päihteet ja käyttäjäkunta: Alkoholi (keskiolut, väkevät viinat, viinasekoitukset, itsetehdyt alkoholit) Tupakkatuotteet (savukkeet, sätkät) Yksi kannabiskokeilu Käyttäjät 14-vuotiaasta eteenpäin olevia maaseudun ja kaupunkien nuoria miehiä, useimmilla työväenluokkaiset vanhemmat</p>	<p>Käytetyt päihteet ja käyttäjäkunta: Alkoholi (keskiolut, väkevät viinat, viinasekoitukset) Tupakkatuotteet (savukkeet, sätkät) Ei huumeita, käyttöä paheksutaan Alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttöä ongelmakäytön yhteydessä Käyttäjänä täysi-ikäiset ja keski-ikäiset työväenluokkaiset ja/tai syrjäytyneet miehet</p>
<p>Käyttötavat: Juodaan yhdessä humalahakuisesti ja viikonloppupainotteisesti Tupakointia harjoitellaan sekä alkoholin kanssa että ilman alkoholia Tupakointi sisätiloissa</p>	<p>Käyttötavat: Juodaan yhdessä humalahakuisesti ja viikonloppupainotteisesti Paikkoina kotibileet ja anniskeluravintolat Lapset mukana monissa juomistilanteissa Alkoholin ongelmakäyttö alkaa näkyä, jolloin juomisen sosiaalisuus vähenee Jatkuva tupakointi alkoholin kanssa ja ilman alkoholia Tupakointi sisätiloissa</p>
<p>Käytön motiivit ja hyödyt: Sosiaalisuus Hauskanpito Juhliminen</p>	<p>Käytön motiivit ja hyödyt: Sosiaalisen juomisen motiiveina hauskanpito, juhliminen, rentoutuminen arjen vastapainoksi Alkoholin ongelmakäytössä motiiveina pako arjesta ja itselääkintä (vaikeiden ja vaiettujen asioiden sekä traumojen käsittely), yksinäisyys ja herkkyyss luonteenpiirteinä</p>
<p>Käytön haitat: Terveydellisistä haitoista fyysisinä oksentelu, hallusinaatiot, vatsahuuhtelut ja krapula Psyykkisinä haittoina alakuloisuus juomisen jälkeen Sosiaalisina haittoina ajoittaiset tappelut kavereiden ja muiden kanssa Poliisikontakti joissain tapauksissa</p>	<p>Käytön haitat: Terveydellisistä haitoista fyysiset haitat, jopa alkoholiin liittyvät kuolemat Psyykkisistä ongelmista vaikeneminen Sosiaalisina haittoina parisuhteen ja perheen hajoaminen, väkivalta, syrjäytyminen Poliisikontakti joissain tapauksissa Kontakti sosiaaliviranomaisiin joissain tapauksissa</p>
Suhde maskuliinisuuteen: Perinteinen	Suhde maskuliinisuuteen: Perinteinen

Suhde raitistumiseen: Itsenäinen lopettamisen yritys, joka epäonnistuu sosiaalisten haittojen takia	Suhde raitistumiseen: Joitakin epäonnistuneita yrityksiä Keinoina A-klinikka ja antabuskuuri
--	--

Uusi päihteiden käyttö (2010-luvulta 2020-luvulle)	
Nuoret (13-22v.)	Aikuiset
<p>Käytetyt päihteet ja käyttäjäkunta: Alkoholista väkevät viinat, viinasekoitukset, erilaiset oluet Tupakkatuotteista savukkeet ja sätkät Huumeista amfetamiini, ekstaasi, LSD Alkoholia ja tupakkatuotteita käytetään etenkin nuoruuden kokeiluvaiheessa Huumeiden käyttäjinä noin 20-vuotiaat nuoret miehet, päihteiden sekakäyttäjissä paljon hyväosaisia kaupunkilaisnuoria Maaseudun nuoret jatkavat perinteistä alkoholin kulutusta myös myöhemmin, huumeiden käyttöä paheksutaan</p>	<p>Käytetyt päihteet ja käyttäjäkunta: Alkoholista väkevät viinat, viinasekoitukset, viini, miedoista alkoholijuomista erilaiset oluet, lonkero ja Breezerit) Tupakkatuotteista savukkeet ja sätkät Huumeista kannabis, ekstaasi, LSD, sienet, amfetamiini, kokaiini Ei-lääkinnällisistä lääkkeistä ketamiini (PKV-lääke, Rohypnol (bentsodiatsepiini), magnesium ja poppersit (nitriitit) Alkoholinkäyttöä korvataan raitistumisen jälkeen alkoholittomalla oluella Käyttäjinä noin 30-vuotiaat aikuiset, joilla päihteiden sekakäyttöä sekä keski-ikäiset ja ikääntyneet miehet, joilla käyttö keskittyy alkoholiin ja tupakkaan Nuoremmat aikuiset kaikista sosiaaliluokista, keski-ikäiset ja ikääntyneet alemmista luokista</p>
<p>Käyttötavat: Pelkän alkoholin ja tupakan käyttö (maaseutu) Sekakäyttö (parempiosaiset kaupunkilaiset) Humalahakuisuus alkoholin käytössä Sekakäytössä kontrolli vs. nollat tauluun Käyttö osittain aikaan sitoutumatonta (sekä arki että vapaa-aika) Tupakointia lähinnä alkoholin käytön yhteydessä</p>	<p>Käyttötavat: Humalahakuisuus vs. kohtuukäyttöön pyrkiminen Alkoholin käyttö ja sekakäyttö vapaa-aikaan sidottua Alkoholin ongelmakäytössä aikaan sitoutumattomuutta Huumeiden käytön eksessiivisyys käytön jatkuessa pidempään Nuoremmilla tupakointia lähinnä alkoholin käytön yhteydessä Vanhemmilla miehillä tupakointia sekä alkoholin kanssa että ilman</p>
<p>Käytön motiivit ja hyödyt: Sosiaalisuus Juhliminen Rentoutuminen Elämynshakuisuus Työn vastapaino</p>	<p>Käytön motiivit ja hyödyt: Sosiaalisen juomisen motiiveina hauskanpito, juhliminen, rentoutuminen arjen vastapainoksi Alkoholin ongelmakäytössä motiiveina pako arjesta ja itselääkintä (vaikeiden ja vaiettujen asioiden sekä traumojen käsittely)</p>

	Huumeet näyttävät maailman parempana paikkana, lisäävät ymmärrystä ja syventävät kokemuksia ja sosiaalisuutta
Käytön haitat: Terveydellisistä haitoista fyysisinä väsymys, ylivirittyneisyys, nenäverenvuoto, munuaisvaivat, kihti, erektio-ongelmat Psyykkisinä haittoina ahdistus, masennus, itsemurha-alttius Sosiaaliset haitat (ystävyyssuhteiden onttoisuus ja rakentuminen vain päihteiden käytölle)	Käytön haitat: Terveydellisistä haitoista lähinnä fyysiset haitat pitkäaikaiseen alkoholinkäyttöön liittyen, jopa alkoholiin liittyvät kuolemat Juomisen psyykkisistä ongelmista vaikeneminen vanhemman ikäluokan toimesta Juomisen sosiaalisina haittoina vanhemmalla ikäluokalla parisuhteen ja perheen hajoaminen, syrjäytyminen ja yksinäisyys
Suhde maskuliinisuuteen: Perinteinen	Suhde maskuliinisuuteen: Moninaisempaa maskuliinisuuden kuvastoa
Suhde raitistumiseen: Ristiriitainen, raitistumisessa myös haittoja (yksinäisyys, koska kaikki muut juovat)	Suhde raitistumiseen: Ristiriitainen, ongelmakäytöllä valtavia haittoja, mutta päihteet ovat osa arkea Onnistumisia raitistumisessa sekakäyttöön liittyen Uusi päihteiden käytön tapa, tasapainon löytyminen

Tutkimukseni tavoitteena oli löytää suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomuksia, joten tein narratiivisen analyysin jo tekemälleni narratiivien analyysille. Narratiivisen analyysin avulla pystyin rakentamaan luokittelemilleni kategorioille laajempaa synteisiä eli kokonaisuutta. Narratiivisessa analyysissäni hyödynsin Murrayn (1989) esittämiä länsimaisen tarinaperinteen juonityyppejä, joita ovat romanssi, komedia, tragedia ja ironia. Juonityypit toimivat etukäteen kirjoitettuna moraalisten arvojen ilmentyminä sekä sosiaalisten suhteiden sitoumuksina. Ne eivät ole ehdottomia, vaan niiden lisäksi voi olla olemassa muitakin juonityyppejä. Narratiivisilla rakenteilla ei myöskään oleteta voivan representoida todellisuutta, vaan ennemminkin sosiaalisen maailman rakentumista, joihin liittyy tietynlaisia moraalisia yhteyksiä yksilön ja yhteiskunnan välillä. (Murray 1989, 182, 200.)

Juonityypeistä romanssi voidaan nähdä myös sankaritarinana. Siinä yksilö saavuttaa vaikeuksien tai tietyn haasteen kautta itselleen kunniaa. Haasteella tarkoitetaan tiettyä sosiaalisesta järjestyksestä poikkeavaa asiaa. Kyseessä on klassinen hyvän ja pahan taistelu, jossa paha uhkaa harmoniaa ja kunniaa. Taistelun lopputuloksena yksilö ja hyvyys voittavat. (Murray 1989, 185, 197.) Hännisen (1999, 96) mukaan juonen sankari asettaa romanssissa omat kykynsä julkiseen testiin, jolloin häneen kohdistetaan ihailua sekä moraalista ylemmyyttä.

Komediallisessa juonityypissä yksilö tutkii ja löytää omia piilossa olleita tarpeitaan ja sen keskiössä on vapautuminen tutuista rakenteista elämässä. Siinä vallitsevat yhteiskunnan rakenteet haastetaan tuomalla yksilö yhteen normaalista poikkeaviin tilanteisiin ja osaksi erilaisia sosiaalisia yhteisöjä. Tutut rutiinit elämässä häiriintyvät, jolloin elämä saa uusia merkityksiä. Näin myös komediassa kohdataan konflikti, joka ratkaistaan romanssissa olevan taistelun sijasta sosiaalisuudella. Konflikti liittyy useimmiten toiveiden tukahduttamiseen yhteiskunnan toimesta. Toiveiden uudelleen palautuminen edellyttää seikkailu tai juhla, jossa parempi sosiaalinen tila tulee esiin. (Murray 1989, 181-182, 197.) Komediasa päähenkilö nähdään haluja, tarpeita ja heikkouksia omaavana henkilönä, joka herättää inhimillistä sympatiaa (Hänninen 1999, 96).

Sekä romanssin että komedian narratiivinen rakenne noudattaa samantyyppistä muotoa, jossa päähenkilö elämä ajautuu tietynlaiseen murtumispisteeseen, joka aiheuttaa kriisin hänen elämässään. Kriisi on romanssissa kamppailua pahan kanssa, kun taas komediassa kriisi käydään vapautumisen kautta. Kriisin kautta edetään lopputulemaan eli konfliktin ratkaisemiseen, joka taas johtaa parempaan elämään. Molemmissa juonityypeissä narratiiviset rakenteet voivat muovata henkilön identiteettiä. (Murray 1989, 197-198.)

Tragedian juonityypissä yksilö kohtaa usein itsestään löytyneitä piirteitä tai ominaisuuksia, joita reaali maailma ei ole vielä tunnistanut. Tragediasta on löydettävissä yhteneväisyyttä romanssin juonityyppiin, mutta tragediasa yksilö epäonnistuu pahan kohtaamisessa ja hänet suljetaan ulos yhteisöstä. (Murray 1989, 182.) Yksilöön liitetään tragediasa viattomuuden ominaisuuksia ja myötätuntoa (Hänninen 1999, 96).

Tragediaan liitettävä epäonnistumisen ylevyys vertautuu ironian juonityyppiin, jonka mukaan komedia, romanssi ja tragedia ovat pelkkiä kuolevaisten skeemoja, joilla kokemusta kontrolloidaan. Ironisessa juonityypissä yksilöt eivät olekaan niin puhtoisia, saatika yhteiskunnallinen järjestys pelkästään terveellä pohjalla, kuten muissa juonityypeissä oletetaan. Ironiassa todellisuus ja yksilön odotukset eivät kohtaa toisiaan. (Murray 1989, 198-199.) Ironisessa juonityypissä henkilö nähdään älyllisenä, rajoja rikkovana ja sympatiaa herättävänä hahmona (Hänninen 1999, 96). Eroistaan huolimatta sekä traaginen että ironinen juonityyppi voivat rakentaa sosiaalisista maailmoista varsin masentuneita ja kyynisiä paikkoja. Niiden avulla voidaan kuitenkin ilmentää moraalisen järjestyksen rajoituksia ihmisen toiminnassa. (Murray 1989, 182, 198-199.)

Narratiivisen analyysin myötä syntyi kolme kertomusta, jotka kertovat suomalaisten miesten eri elämänvaiheisiin, sukupolviin ja suomalaiseen kulttuuriin liittyvästä päihteiden käytöstä. Kertomusten henkilöt ja tapahtumat eivät ole täydellisiä kuvauksia tosiasioista, vaan ennemminkin tyypejä, joissa yhdistyvät useammat samalla logiikalla toimivat narratiivit. Näin toimiessaan kertomukset kattavat kaikki aineistosta löydetty ajatuskokonaisuudet, jotka koodattiin ja kategorisoitiin aluksi tiiviimpään muotoon. Kuten Hänninen (1999, 33) toteaa, on tämän ratkaisun etuna tutkittavien tunnistettavuuden väheneminen, mutta samalla haittana on kertomusten keinotekoisuus. Esittelen kertomukset tutkimustuloksia käsittelevässä luvussa.

3.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyyden arviointi on merkittävä osa laadullista tutkimusta. Eettisten periaatteiden noudattaminen läpi tutkimusprosessin on erityisen tärkeää (Aaltio & Puusa 2020, 403). Olen jo hyvissä ajoin perehtynyt ja sitoutunut tutkimuseettisiin ohjeisiin hyvästä tieteellisestä käytännöstä sekä niihin liittyvien loukkausepäilyjen käsittelemisestä (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012). Tämän lisäksi olen sitoutunut noudattamaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisemaa ohjeistusta ihmistieteisiin liittyvästä eettisestä ennakoarvioinnista (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu

3/2019). Mitä tulee aineistoni eettisyyteen, on tutkimukseni aineisto julkinen ja arvosteltava tuote eli se on avoimesti kaikkien saataville. Näin ollen aineistoani on voinut käyttää tutkimuksessa ilman eettistä ongelmaa. (Esim. Kuula 2011, 74; Varpio 2008, 6-7.)

Käyttämäni aineisto on dokumenttiromaani, jossa kirjailija Ville Verkkapuro käsittelee kokemuksiaan varsin omakohtaisesti. Hän kuvaa kirjassaan avoimella ja kaunistelemattomalla tavalla omaa, kavereidensa sekä isänsä ja tämän ystävien päihteiden käyttöä. Tiedostan toki, että kyseessä ei ole ehdottomaan totuuteen perustuva kirja, mutta kuten jo aiemmin olen maininnut, olen halunnut uskoa kertojaa. Tutkittavan ilmiön sensitiivisyydestä ja aineiston omakohtaisuudesta johtuen halusin kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten aiheesta kirjoitan. En ota kantaa päihteiden käytön ilmiöihin, vaan lähestyn sitä vilpittömästi kiinnostuneena. Olen pyrkinyt tarkastelemaan tutkittavaa ilmiötä kunnioittavan kirjoitustavan keinoin ja se toivon mukaan näkyy läpi tutkimuksen.

Tutkittavan ilmiön sensitiivisyydestä ja aineiston omakohtaisuudesta johtuen kiinnitin erityistä huomiota myös aineiston analyysimenetelmän valintaan. Valitsemalla menetelmäksi narratiivisen analyysin pystyin mielestäni häivyttämään tutkimustuloksista päihteiden käytön kohdentumista kirjan tiettyjä henkilöitä koskien. Analyysini tuloksina muodostuneet suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomukset kattavat koko tutkitun aineiston ylä- ja alakategoriat, joita ei ole mahdollista yhdistää kirjassa esiintyviin henkilöihin. Näin toimien kykenin huomioimaan aineistoni erityisyyden paremmin, mikä osaltaan lisää myös tutkimukseni eettisyyttä.

4 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksia käsittelevä päälukuni jakautuu kolmeen alalukuun, joissa esitellään analyysissä muodostuneet suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomukset. Kertomusten päähenkilöiden nimet ovat fiktiivisiä. Kertomusten kuvaamisen jälkeen niitä on tarkasteltu aluksi Murrayn (1989) juonityyppien valossa. Tämän lisäksi olen peilannut kertomuksia aikaisempaan päihteitä käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen.

4.1 Antin kertomus: Tragedia perinteisestä päihteiden käytöstä

Antin kertomus alkaa 1980-luvun pieneltä paikkakunnalta, jossa hän on yläkoulussa. Antin vanhemmat ovat taustaltaan työväenluokkaan kuuluvia ja Antin molempien vanhempien suvussa on ollut ongelmallista alkoholin käyttöä. Antti kokeilee ensimmäisen kerran alkoholia ja tupakkaa ollessaan koulun juhlissa. Kokeilu tapahtuu yhdessä ystävän kanssa. Tästä alkavat päihteiden käytön kokeilut, jotka lisääntyvät vähitellen. Antin päihteiden käyttö liittyy pelkästään alkoholiin ja tupakkatuotteisiin. Alkoholiuomista hän käyttää keskiolutta, väkeviä viinoja, erilaisia viinasekoituksia ja joskus itsetehtyä alkoholia. Tupakkatuotteista Antti kokeilee savukkeita ja sätkiä. Huumeita Antti ei halua kokeilla ja suhtautuu niihin ennemminkin paheksuvasti.

Nuoruuteen liittyvässä päihteiden käytössä Antti juo kavereidensa kanssa humalahakuisesti ja viikonloppupainotteisesti. Tupakointia harjoitellaan sekä alkoholin käytön yhteydessä että ilman alkoholia. Tupakointia tapahtuu myös sisätiloissa. Antin päihteiden käytön motiivit nuoruudessa liittyvät sosiaalisuuteen, hauskanpitoon ja juhlimiseen kavereiden kanssa. Alkoholi tuo esimerkiksi itsevarmuutta herkälle nuorelle miehelle, jota Anttikin on. Humalahakuinen juominen aiheuttaa ajoittain myös kommelluksia ja joissakin tapauksissa Antti joutuu tekemisiin virkavallan kanssa. Kyseessä ovat kuitenkin vain pienimuotoiset rikkeet. Pääsääntöisesti Antin juominen ja polttaminen nuoruudessa ovat hauskanpidon

virittämiä.

Antin alkoholin käyttö alkaa kuitenkin lisääntyä. Savukkeet vaihtuvat käärittyihin sätkiin niiden halvan hinnan takia. Tupakointi on Antin arkeen kuuluvaa ja sitä tapahtuu lähes kaikissa tilanteissa niin ulkona kuin sisälläkin. Alkoholista Antti jatkaa keskioluen, väkevien viinujen ja viinasekoitusten käyttöä. Antti ei ole kiinnostunut opiskeluista ja tekee ajoittain matalapalkkaisia sekatöitä milloin missäkin. Hän solmii parisuhteen ja saa pojan, mutta päihteiden käyttö kavereiden kanssa vie Antin elämästä suurimman osan. Perhe-elämä ei Antilta tahdo onnistua ja hän on vanhempana turvaton. Alkoholista käytetään humalahakuisesti erilaisissa kotibileissä ja anniskeluravintoloissa viikonloppuisin, mutta Antin tapauksessa alkoholin käyttö laajenee koskemaan myös arkea. Antin alkoholin käytön motiivit ovat hauskanpidon ja sosiaalisuuden sijasta alkaneet liittyä myös arjesta ja omista ongelmista pakenemiseen sekä vaiettujen asioiden ja traumojen käsittelyyn. Tämä johtaa vähitellen siihen, että osa Antin kavereista alkaa vieroksua tämän jatkuvaa humalassaoloa, jolloin juomisen sosiaalisuus vähenee ja tietyt kaverisuhteet hajoavat. Jäljelle jäävät Antin ystävät ovat alkoholin ongelmakäyttäjiä.

Alkoholin ongelmajuominen alkaa vaikuttaa merkittäväällä tavalla myös Antin parisuhteeseen ja vanhemmuuteen. Ongelmien jatkuessa Antin parisuhde purkautuu ja hän muuttaa isompaan kaupunkiin. Pian Antilla on jo uusi perhe, johon kuuluu puolison lisäksi lapsia. Muutokset eivät kuitenkaan koske alkoholin käyttöä, joka jatkuu säännöllisenä. Uuteen parisuhteeseen kuuluu alkoholin jatkuvasta käytöstä johtuen konflikteja ja väkivaltaista käytöstä Antin uuden puolison puolelta. Myös Antti on ajoittain aggressiivinen humalassa. Nämä johtavat kontakteihin poliisin ja sosiaaliviranomaisten kanssa. Jossain vaiheessa Antti on yhteydessä A-klinikkaan ja yrittää lopettaa alkoholin käyttöönsä antabus-kuureilla, mutta yritykset eivät tuota tulosta. Lopulta myös Antin toinen parisuhde päättyy eroon.

Parisuhteen päättymisen jälkeen Antin elämässä tapahtuu kuitenkin muutos. Antti saa opiskelupaikan pitkään haaveilemaltaan alalta ja hän saa apua alkoholiongelmaansa A-klinikalta. Antti aloittaa myös säännöllisen liikuntaharrastuksen ja hänen elämänsä näyttää

saavan uuden suunnan. Alkoholien käyttö ei kuitenkaan lopu kokonaan, koska Antti on usein edelleen humalassa, kun hän käy tapaamassa poikiaan. Eräänä kertana, kun Antti lähtee käymään kotipaikkakunnallaan, hän pyytää kaveriaan viemään hänet Alkoon, josta Antti ostaa isot määrät väkeviä alkoholijuomia. Antti sulkeutuu tuttavansa kanssa tämän yksityisasuntoon ja juo niin kauan, että hän lopulta menehtyy epäselvien syiden johdosta. Kuolinhetkellä hänen verestään löytyi alkoholin lisäksi myös joitakin lääkkeitä. Antin kuoltua yksi hänen pojistaan alkaa selvittää syitä Antin juomiselle ja hänen epäselvälle kuolemalleen. Keskusteluissa Antin lähipiirin kanssa juomisen syinä pidetään muun muassa hänen herkkyyttään, geeniperintöä päihteiden käytölle, fyysiseen terveyteen liittyvää perussairautta sekä traumoja, kuten äidin kuolemaa.

Antin kertomus on Murrayn (1989) juonityypeistä selkeimmin tragedia. Antti toimii kertomuksen päähenkilönä, joka kohtaa elämässään pahan eli päihteet. Päihteiden avulla Antin on mahdollista sekä juhlia ja pitää hauskaa että paeta todellisuutta ja arkea. Päihteiden käyttöön liitettävä sosiaalisuus ja hauskanpito näkyvät erityisesti Antin nuoruusvuosissa. Antti kuitenkin jatkaa päihteiden säännöllistä käyttöä myös aikuisuudessa, mikä johtaa päihteiden ongelmakäyttöön. Tragedian yhteneväisyys romanssin juonityyppiin näkyy Antin kertomuksessa siten, että päihteiden käyttö muodostaa hänen elämänsä klassisen taistelun hyvän ja pahan välille, jolloin päihteet uhkaavat Antin elämän harmoniaa ja kunniaa. Yhteys romanssiin näkyy myös siten, että hetken aikaa Antin kertomuksessa hyvä on viemässä voiton. Antti jättää päihteet hetkeksi, pääsee opiskelemaan ja näyttää siltä, että hän voittaa taistelun pahaa vastaan. Romanssin onnellisen lopun sijasta Antin kertomus päättyy kuitenkin tragedian mukaisesti, jolloin Antti häviää lopulta taistelun pahaa vastaan ja menehtyy päihteiden käytön seurauksena.

Tragedian juonityypille on myös tyypillistä, että epäonnistuneen taistelun jälkeen kertomuksen päähenkilö suljetaan ulos tämän yhteisöstä (Murray 1989, 182). Antin tapauksessa ulossulkeminen yhteisöstä tapahtuu jo ennen hänen kuolemaansa, jolloin Antin ystävyysuhteet kaventuvat ja parisuhteet hajoavat päihteiden ongelmakäytön seurauksena. Tragedialle on myös tyypillistä, että päähenkilöön liitetään viattomuuden ominaisuuksia ja myötätuntoa yhteisön toimesta (Hänninen 1999, 96). Näin käy myös Antin kertomuksessa,

jossa hänen tuttavansa ja läheisensä etsivät Antin luonteeseen, terveyteen ja elämänvaiheisiin liittyviä selityksiä sille, miksi Antti käytti niin paljon päihteitä.

Traagisessa juonityypissä sosiaalinen maailma voi olla hyvinkin kyyninen ja masentava paikka. Näin tehden se kuitenkin ilmentää ihmisten toimintaan liittyviä moraalisen järjestyksen rajoituksia. (Murray 1989, 182, 198-199.) Antin kertomuksessa hänen sosiaalinen maailmansa näyttäytyy masentavana etenkin päihteiden ongelmakäytön myötä. Antilla ei ole parisuhdetta, hänellä on vain vähän ystäviä eikä hänellä ole työpaikkaa. Antin sosiaaliset suhteet ovat kaventuneet päihteiden käytön myötä vähäisiksi kaverisuhteiksi, jotka perustuvat lähinnä yhteiselle päihteiden käytölle. Antin kertomuksessa hänen toimintansa rikkoo moraalista järjestystä, jota ylläpitävät esimerkiksi yhteiskunnan odotukset maskuliinisuutta, aikuisuutta, työntekoa ja päihteiden käyttöä koskien. Antti ei ole työelämässä, hän on herkkä ja hän käyttää liikaa päihteitä, jolloin hän ei toteuta perinteistä maskuliinisuutta ja hänen toimintansa rajautuu yhteiskunnan marginaaliin. Yhteiskunta asettaa moraalisia odotuksia myös parisuhteen muodostamiseen ja perheen perustamiseen liittyen. Näissäkin Antti epäonnistuu useista yrityksistä huolimatta.

4.2 Tonin kertomus: Päihteiden käytön muutos nuoruudesta aikuisuuteen

Tonin päihteiden käytön alku ajoittuu 1980-luvun loppuun, jolloin hän on ammatikoulussa. Samoihin aikoihin Toni aloittaa myös tupakoinnin. Savukkeita poltetaan sekä alkoholin käytön yhteydessä että ilman alkoholia. Alkoholiuomista maistuvat keskiolut, väkevät viinat ja viinasekoitukset. Eräiden juhlien jatkoilla Toni kokeilee kannabista, mutta kokeilu jää yhteen kertaan. Alkoholia käytetään kavereiden kanssa ja juomisen motiiveina ovat sosiaalisuus, hauskanpito ja juhliminen. Juominen on humalahakuista, mutta siitä ei tule pienistä sattumuksista huolimatta ongelmallista. Tonin perusolemus ei muutu radikaalisti hänen ollessaan humalassa. Hän ei muutu ilkeäksi, vaan pysyy rauhallisena. Otollisen tilanteen eteen tullessa Toni saattaa olla enemmän irrotteleva, mutta humalakäyttäytyminen pysyy positiivisen puolella ja juomiseen kuuluu tiiviisti hauskanpito kavereiden kanssa.

Aikuisuudessa Toni jatkaa edelleen tupakointia ja alkoholin käyttöä. Tupakointi kuuluu Tonin jokapäiväiseen elämään ja moniin tilanteisiin. Poikkeuksena nuoruuteen nähden hän ei tupakoi enää sisätiloissa, vaan käy tasaiseen tahtiin ulkona tupakalla. Toni kouluttautui ammattikoulussa ja lähti työelämään sen jälkeen. Työelämä rytmittää arkea ja rajaa alkoholin käyttöä viikonloppuihin ja loma-ajoille. Juomisen motiiveina toimivat sosiaalisuus, rentoutuminen työn vastapainoksi sekä juhliminen. Arkenakin Toni juo ajoittain alkoholia, mutta silloin sen käyttö jää parin keskioluen tasolle. Muista alkoholijuomista Toni käyttää edelleen väkeviä viinoja ja viinasekoituksia. Aikuistumisen myötä Toni on alkanut juoda myös viiniä, jota hän käyttää etenkin seurustelutarkoituksessa. Vaikka Tonin alkoholin käyttö on vähentynyt nuoruuden aikaisiin määriin verrattuna, on juomisen edelleen mahdollista eskaloitua humalajuomiseksi. Sen seurauksena Toni on joutunut kerran jopa sairaalahoitoon kaaduttuaan mökillä humalassa kiukaan päälle.

Toni on avioliitossa ja myös hänen puolisonsa käyttää alkoholia. He juovat yhdessä kotona tai lähtevät yhdessä kavereille juhlimaan. Välillä Toni käy kavereidensa kanssa anniskeluravintolassa, mutta ikääntymisen myötä käynnit ovat vähentyneet. Myös alkoholin käyttö kyseisissä tilanteissa on vähentynyt huomattavasti. Aina Toni ei edes juo alkoholia, vaan pelkkää limsaa muiden tietämättä. Tonilla on lapsia, jotka aikuistuttuaan käyvät välillä lapsuudenkodissaan kyläilemässä. Tuolloin he juovat yhdessä ja kaikki saattavat humaltua. Tilanteesta ei kuitenkaan seuraa mitään sen kummempaa. Pääasia, että kaikilla on hauskaa.

Tonin kertomus sijoittuu Murrayn (1989) länsimaisista juonityypeistä romanssin eli sankaritarinan kategoriaan. Romanssissa yksilö kohtaa tietyn haasteen, joka on sosiaalisesta järjestyksestä poikkeava. (Murray 1989, 185.) Tonin tapauksessa haaste näyttäytyy päihteiden muodossa. Koska kyseessä on hyvän ja pahan taistelu, on Toni vaarassa menettää elämänsä harmonian ja oman kunniansa. Päihteiden käyttö voisi riistäytyä käsistä tai Toni voisi käyttäytyä päihteiden vaikutuksen alaisena niin, että menettäisi kaveripiirinsä kunnioituksen nolaamalla itsensä. Näin tehden juonen sankari asettaa omat kykynsä julkiseen testiin, jonka seurauksena hän saa osakseen toisten ihailua (Hänninen 1999, 96).

Päihteet aiheuttavat Tonin elämässä myös sattumuksia, joista kaikki eivät ole mieltä ylentäviä. Siitä huolimatta Toni kykenee hallitsemaan päihteiden käyttöön jo varsin nuorena miehenä eikä ylilyöntejä tapahdu. Lopputuloksena on Tonin voitto päihteitä vastaan. Hän toki käyttää päihteitä edelleen, mutta säilyttää kontrollin niin humalaisena kuin kohtuukäyttäjänäkin.

4.3 Akun kertomus: Suomalaisen päihdekulttuurin murros

Aku syntyy vuonna 1990 ja hänen lapsuuttaan leimaa vanhempien ja heidän kavereidensa päihteiden käyttö. Aku tottuu pienestä pitäen siihen, että kotona järjestetään juhlia, joissa tupakoidaan sisällä ja käytetään alkoholia. Vanhemmat työskentelevät matalapalkkaisissa töissä tai ovat ajoittain työttömiä. Etenkin Akun isän juominen on säännöllistä ja ongelmallista, minkä takia Aku kasvaa perheessä, jossa isä on turvaton vanhempi. Akun vanhemmat eroavat Akun ollessa pieni ja Aku jää asumaan äitinsä kanssa. Tästä huolimatta alkoholin käyttö ja tupakointi ovat osa perheen elämää jatkossakin.

Akun päihteiden käytön kokeilut alkavat hänen ollessaan 14-vuotias. Ajankohta sijoittuu 2000-luvun alkuun. Kokeiluihin kuuluvat miedot ja väkevät alkoholijuomat ja erilaiset savukkeet. Akun juominen on humalahakuista ja sen motiiveina ovat sosiaalisuus, hauskanpito ja juhliminen. Alkoholin myötä Aku saa lisää itsevarmuutta, jolloin hän solmii ystävyssuhteita, ihastuu tyttöihin ja perustaa bändejä. Humalahakuisuudella on myös haittavaikutuksia, kuten huonovointisuutta, hallusinaatioita, ahdistusta, konflikteja kavereiden kanssa ja krapuloita. Aku joutuu myös vatsahuuhteluun ja tekemisiin poliisin kanssa sammuttuaan ojaan. Nuoruuden kokeilut alkoholin kanssa ovat intensiivisiä ja ne lisääntyvät Akun isän kuoltua.

Täytettyään 18 vuotta Aku lopettaa juomisen hetkeksi kokonaan. Hän muuttaa isompaan kaupunkiin opiskelemaan ja huomaa olevansa yksinäinen. Alkoholin käytön lopettaminen ei tuo elämään uudenlaista sisältöä, vaan se kaveentaa Akun sosiaalisen piirin olemat-

tomiin ja tekee elämästä liian tasaista. Näin ollen Aku aloittaa päihteiden käytön uudelleen. Tälläkin kertaa mukana ovat tupakkatuotteet ja alkoholi eri muodoissa. Akun sosiaalinen verkosto alkaa taas laajentua ja hetken aikaa hän on onnellinen. Alkoholin käytön haittavaikutukset, kuten kognition heikkeneminen, ahdistus ja krapulat tulevat kuitenkin taas tutuiksi.

Aku opiskelee itselleen hyväpalkkaisen ammatin ja työllistyy. Hänestä tulee luokkahypyn tekevä hyväosainen kaupunkilainen. Ratkaisuna alkoholin haittavaikutuksille hän aloittaa ystäväpiiriin kannustuksesta amfetamiinin käytön. Melko nopeasti Aku alkaa käyttää myös muita huumeita, kuten ekstaasia, LSD:tä, sieniä, kannabista ja kokaiinia. Niiden lisäksi Aku kokeilee myös erilaisia lääkkeitä päihdetarkoitukseen. Alkoholin Aku jättää kokonaan pois. Huumeiden käyttöön liittyy monia positiivisia vaikutuksia. Aku on energinen, voimaantunut ja hyvän itsetunnon omaava nuori mies ilman alkoholin tuomia fyysisiä haittoja. Maailma näyttää huumeiden vaikutuksen alaisena paremmalta ja ihanalta paikalta. Huumeiden käyttöön liittyy paitsi elämishakuisuutta, myös vastapainon hakemista työelämälle. Käyttö voi tapahtua viikonloppujuhlimisen lisäksi myös arkisin, koska huumeiden käytön haittavaikutukset ovat jälkepäin niin vähäisiä. Keskeistä käytössä on kontrollin löytäminen huumeiden ja lääkkeiden käytön välillä. Kyseessä on ikäänkuin peli, jossa nopeiden ja hitaiden huumeiden vaikutukset tasapainoilevat keskenään. Akun huumeiden käyttöä paheksuvat etenkin hänen vanhat kaverinsa maaseudulla, jotka käyttävät edelleen pelkästään alkoholia.

Vuosien käytön jälkeen Aku huomaa, että huumeet eivät vaikuta enää samalla tavalla kuin ennen. Aku tarvitsee niitä enemmän ja käytön myötä Aku alkaa kokea myös niiden haittavaikutukset. Haitat ovat niin fyysisiä, psyykkisiä kuin sosiaalisiakin. Aku on väsynyt ja ylivilittynyt ja hän kärsii nenäverenvuodoista, kihdistä, munuaisvaivoista sekä erektio-ongelmista. Aku on myös masentunut, ja ahdistunut harkiten jopa itsemurhaa. Ystävyys-suhteet ovat onttoja ja rakentuvat Akun mielestä vain päihteiden käytölle. Ystävyys-suhteisiin liittyi myös kilpailua siitä, kuka pystyy käyttämään eniten huumeita tai kenen tarina huumeisiin liittyen on parhain. Haitoista huolimatta Aku päättää aloittaa huumeiden rinnalla myös alkoholin käytön, jolla saa uudelleen kokemuksen kontrollin menetyksestä.

Päätös ei kuitenkaan tuo haluttua lopputulosta, vaan lisää tuntemusta päihteiden käytön järjettömyydestä entisestään. Aku alkaa nähdä päihteiden käytössä enemmän haittoja kuin hyötyjä. Lopulta Aku lopettaa päihteiden käytön kokonaan.

Lähestyessään 30 ikävuotta Aku on opetellut olemaan ilman päihteitä. Hän huomaa, kuinka hänen niin kutsutut ystävänsä jatkavat päihteiden sekakäyttöä ja on itse mukana tilanteissa alkoholittoman oluen kanssa. Ajoittain Aku saattaa polttaa savukkeen tai pari. Sosiaaliset tilanteet, joissa juhliitaan, tuntuvat Akusta vaivaannuttavilta. Tavatessaan sukulaisiaan ja ystäviään päihteiden käytöllä on edelleen merkittävä rooli. Aku pohtii päihteiden käyttöönsä ja huomaakin löytävänsä itsensä välillä tilanteista, joissa hän tupakoi ja käyttää alkoholia joko kavereiden tai perhetuttujen kanssa. Välillä päihteiden käytöstä on tunnistettavissa humalahakuisuutta ja välillä kyseessä on seurustelutarkoituksessa otettu juoma tai pari. Aku kokee löytäneensä tasapainon päihteiden käytössä. Hän ei halua olla täysin raitis, mutta ei halua myöskään palata siihen pisteeseen, jossa käytti suuria määriä erilaisia päihteitä.

Akun mielestä päihteiden käytöllä on sen haittavaikutusten lisäksi ollut hänen elämässään myös paljon hyviä puolia. Aku on esimerkiksi solminut useita hyviä ystävyys-suhteita ja tavannut puolisonsa päihtyneenä. Huumeiden käyttö on avannut Akun kokemuksia uusilla ja syvällisemmillä tavoilla. Akun mielestä onkin syytä pohtia huumeiden laillistamisen mahdollisuuksia sen sijaan, että käyttää laillisista päihteistä tupakkaa ja alkoholia, jotka aiheuttavat syöpää, mielenterveysongelmia, ihmissuhteiden hajoamisia ja jopa kuolemia.

Akun kertomus ei sijoitu vain yhteen Murrayn (1989) juonityyppiin, vaan siitä on löydettävissä niistä useita. Parhaiten kertomus täyttää romanssin ominaisuudet. Tonin kertomuksesta poiketen Akun kertomuksessa taistelu hyvän ja pahan välillä on monipolvisempi. Akun kertomuksessa taistelu päihteiden käytön kanssa on ankaraa ja ajoittain näyttää jo siltä, että paha tulee voittamaan. Näin Akun kertomuksessa on myös traagisen juonityypin piirteitä. Lopputulemana Aku kuitenkin päihittää päihteiden asettamat haasteet ja juhlii voittoaankarinaan.

Romanssissa juonen sankari asettaa omat kykynsä julkiseen testiin, jolloin häneen kohdistetaan ihailua ja moraalista ylemmyyttä (Hänninen 1999, 96). Akun kertomuksessa tällä viitataan kamppailuun päihteiden kanssa. Päihteiden käyttö voi nostattaa yleisössä ihailua, mutta toisaalta päihteiden käytön hillitseminen ja hallintakin voivat tehdä sen. Moraalinen ylemmyys voi myös näyttäytyä osana päihteiden käytön hallintaa.

Toisaalta Akun kertomuksesta on löydettävissä myös komediallisen juonityypin piirteitä. Komediasa yksilö kohtaa normaalista poikkeavan tilanteen, johon kuuluu erilaisia sosiaalisia yhteisöjä. Tuolloin tutut rutiinit menevät elämässä sekaisin. (Murray 1989, 181-182.) Komedian päähenkilöllä on heikkouksia, haluja ja tarpeita ja hän herättää inhimillistä sympatitaa (Hänninen 1999, 96). Akun kertomuksen komedialliset piirteet tulevat esiin esimerkiksi tilanteessa, jossa hän lopettaa ensimmäisen kerran päihteiden käytön ja kokee yksinäisyyttä sen takia. Akun yksinäisyys ja tarve sosiaalisiin suhteisiin herättää sympatitaa kertomuksen lukijassa. Muutto Helsinkiin lisää yksinäisyyden kokemuksia, kunnes opiskelu, työllistyminen, alkoholin käytön aloitus ja tutustuminen huumeisiin avaavat Akun elämään uuden suunnan. Työllistymisen ja huumeiden käytön myötä Aku tutustuu uudenlaiseen sosiaaliseen yhteisöön ja rutiinit elämässä menevät uusiksi.

Murrayn (1989) mukaan romanssilla ja komediolla on yhteneväisyyttä narratiivisen rakenteensa puolesta, koska molemmissa päähenkilö kohtaa kriisin elämässään. Romanssin kriisi ratkeaa taistelussa pahaa vastaan ja komediassa kriisistä vapaudutaan. Lopputuloksena konfliktin ratkaisu johtaa parempaan elämään ja henkilön identiteetin muovautumiseen. (Murray 1989, 197-198.) Akun kertomuksesta onkin tunnistettavissa sekä romanssiin että komediaan liitettävät kriisin ratkaisutavat. Romanssiin liittyen Aku voittaa päihteet, kun taas komediallisessa versiossa hän vapautuu päihteiden maailmasta luoden tasapainon niiden käytölle. Molemmissa tapauksissa Akun identiteetti päihteiden käyttäjänä on muuttunut lähtötilanteesta hyvinkin erilaiseksi.

4.4 Kertomusten yhteys aikaisempiin tutkimustuloksiin

Edellä kuvatut päihteiden käytön kertomukset on nostettu esiin tutkitusta aineistosta narratiivisen analyysin keinoin eikä niistä voida tehdä yleistyksiä suomalaisten miesten päihteiden käyttöön liittyen. Kertomuksista on kuitenkin löydettävissä lukuisia yhteneväisyyksiä aikaisempiin tutkimuksiin niin päihteitä kuin maskuliinisuuttakin koskien. Avaan niitä seuraavissa alaluvuissa.

4.4.1 Yhteys päihdetutkimukseen

Antin, Tonin ja Akun kertomuksista on löydettävissä yhteyksiä aikaisempaan päihdetutkimukseen. Yhteydet näkyvät etenkin käytetyissä päihteissä, käyttötavoissa ja päihteiden käytön haitoissa. Ne peilaavat myös suomalaisen päihteiden käytön historiallista kehitystä. Kaikissa kertomuksissa nuoruuteen kuuluvia päihteitä ovat miedot ja väkevät alkoholijuomat sekä tupakkatuotteet, joiden käyttö lisääntyy vähitellen. Antin ja Tonin kertomuksissa alkoholi ja tupakointi jatkuvat hieman toisistaan poikkeavalla tavalla läpi elämän. 1980-luvulla, jolloin Antti ja Toni aloittavat päihdekokeilut, suomalaiset suosivat erityisesti väkeviä alkoholijuomia ja keskiolutta (Jääskeläinen & Virtanen 2022, 6). Keskioluen myynti vapautettiin Suomessa vuonna 1969, jonka jälkeen siitä tuli suosittua koko kansan keskuudessa. Tästä huolimatta suomalaisten suosituimpana juomalajina säilyivät erilaiset väkevät juomat aina 1990-luvulle asti. (Tigerstedt ym. 2018, 103.) Akun kertomuksessa näkyy suomalaisen alkoholikulttuurin muutos 2000-luvulla alkoholijuomien laajentuneeseen kirjoon liittyen. Hänen kertomuksessaan juomalaleja käytetään miedoista väkeviin. Keskioluen jatkuneesta suosiesta huolimatta suomalaiset alkoivat käyttää enemmän muitakin mietoja alkoholijuomia 2000-luvulla. (Tigerstedt ym. 2018, 101.)

Antin, Tonin ja Akun kertomuksista löytyy yhdenmukaisuutta myös humalahakuisen juomisen tapaan liittyen. Humalahakuinen alkoholin käyttö liittyy kaikissa kertomuksissa etenkin päihteiden käytön alkuvaiheisiin, jolloin ensimmäiset alkoholin käytön

kokemukset näyttäytyvät kontrollin menetyksinä ja hallitsemattomana alkoholin käyttönä. Antin ja Tonin alkoholikokeilut alkavat 1980-luvulla ja Akulla 1990-luvulla. Tuohon aikaan alkoholin käyttö oli normalisoitunut Suomessa, koska sen kulutus oli kasvussa, kuluttajien määrä laajentunut koskemaan lähes koko väestöä ja juomisen tahti sekä juomistilanteet lisääntyivät (Tigerstedt & Härkönen 2016, 119-121).

Humalahakuisuuteen liittyvinä ilmiöinä kertomuksissa voidaan nähdä erilaiset konfliktit niin kavereiden kuin virkavallankin kanssa sekä välittömät terveydelliset haitat juomiseen liittyen. Humalahakuisella juomisella onkin hyvin vahva asema etenkin suomalaisten miesten juomisperinteessä (Simonen 2013, 399; Törrönen 2005, 489; Kortteinen & Elovainio 2003, 127-129). Sen juuret ovat agraariyhteisöjen suurimmissa kollektiivisissa juhlissa, joihin kuului olennaisesti humalahakuinen alkoholin käyttö. Humalahakuisuuteen liittyi usein myös konfliktien mahdollisuutta, väkivaltaisuutta ja ylen antamista, jotka kuitenkin olivat sallittuja suurjuhlien aikaan. (Apo 2001, 129-131, 139.)

Kaikissa kertomuksissa humahakuinen päihteiden käyttö näkyy myös aikuisuudessa, vaikkakin kertomuksista on tuolloin löydettävissä eroja. Antin kertomuksessa humalahakuinen alkoholin käyttö on läsnä hänen koko elämänsä ajan. Myös Tonin alkoholin käytöstä on löydettävissä humalahakuisuutta, mutta hän kykenee kontrolloimaan juomistaan niin, että se jää välillä kohtuukäytön tasolle. Kummassakaan tapauksessa juominen ei aiheuta hänelle merkittäviä sosiaalisia tai terveydellisiä haittoja. Toni käy töissä ja hän on parisuhteessa eli Toni on kiinnittynyt yhteiskuntaan alkoholin käytöstään huolimatta. Työ myös rytmittää Tonin alkoholin käyttöä, jolloin se rajautuu viikonlopuille ja loma-ajoille. Viikonloppujuominen on ollut pitkään keskeinen osa suomalaista alkoholikulttuuria (Tigerstedt, Karlsson & Härkönen 2018, 102) ja kansalliset sekä yleiset juhlapyhät ovat Suomessa maineeltaan usein kosteita juhlia (Mäkelä 2018, 134-140).

Tutkimusten mukaan humalajuomisessa näyttäisi jossain määrin olevan sosioekonomisesta taustasta johtuvaa vaihtelua siten, että 2000-luvulla perinteistä humalahakuista juomista jatkavat edelleen paitsi alkoholin suurkuluttajat myös alemmat sosioekonomiset ryhmät (Mäkelä 2018, 168-169, 175; Kortteinen & Elovainio 2003, 127-129). Näin ollen Antin

ongelmakäyttö sekä Antin, Tonin ja Akun työväenluokkaiset taustat peilautuvat aiempaan tutkimukseen. On myös hyvä muistaa, että vaikka suomalaisten humalan taso olisi välillä korkeakin, suoriutuu suurin osa juomisestaan sivistyneellä tavalla sen alusta loppuun (Kortteinen & Elovainio 2003, 127-129). Tonin ja Akun kertomuksissa näin tapahtuu lähes poikkeuksetta.

Akun kertomuksessa päihteiden käytön kokeiluvaihe nuoruudessa noudattaa samaa kaavaa kuin Antilla ja Tonilla, vaikka ajallisesti Aku aloittaa päihteiden käytön myöhemmin kuin Antti ja Toni. Sen sijaan Akun myöhäisemmässä nuoruudessa päihteiden käyttö muuttuu kirjavammaksi ja mukaan tulevat huumeet. Näin ollen Akun kertomuksessa humalahakuisuus on erilaista verrattuna Antin ja Tonin kertomuksiin. Vaikka Akunkin kertomuksesta on löydettävissä humalahakuista juomista aikuisuudessa, ei hänen kertomuksessaan voida puhua pelkästään alkoholiin liitettävästä humalahakuisuudesta, koska käytettyjen päihteiden kirjo laajenee koskemaan myös huumeita. Akun tapauksessa kyseessä on ennemminkin peli, jossa tasapainoillaan kohtuullisen ja kotrolloivan sekä maksimaalisen päihteiden käytön rajapinnoilla. Akun kertomuksessa erilaiset päihtymyksen tasot ovat yhteydessä päihteiden käytön motiiveihin, jotka vaihtelevat ajan, paikan ja sosiaalisen kontekstin mukaan. Keskiössä on Akun tiedostavampi päihteiden käyttö, jolloin hän valitsee päihteiden käyttönsä tason tilanteeseen sopivaksi. Joskus Aku haluaa toimia humalahakuisesti tai sekoittaa pänsä huumeilla ja lääkkeillä, joskus taas ei.

Tupakointi on sen pitkän historian aikana liitetty erityisesti miehiin, vaikka se suosionsa lisääntymisen myötä läpileikkasi lopulta kaikki ikäluokat ja sukupuolet (Lahtinen 2007, 63-69). Tupakointi on ollut osa suomalaisten arkea aina 1960-luvulle saakka, kunnes sen suosio alkoi laskea. Tupakointia alettiin rajoittaa julkisissa tiloissa ja yksityisissä asunnoissa vasta vuonna 1976 säädetyin tupakkalain myötä. (Lahtinen 2007, 140-144.) Antti ja Toni tupakoivat koko elämänsä nuoruudesta aikuisuuteen. Koska he aloittavat tupakoinnin 1980-luvulla, on siihen suhtauduttu eri tavoin kuin Akun nuoruudessa ja aikuisuudessa. Antin ja Tonin nuoruudessa suurin osa tupakoi niin sisä- kuin ulkotiloissakin. Kiristyneempi lainsäädäntö on toki vaikuttanut myös Antin ja Tonin tupakointitapoihin 2000-luvulla, mutta heidän kertomuksissaan tupakoinnilla on keskeinen

rooli molempien elämässä. Akun kertomuksessa tupakointia esiintyy myös, mutta sen käyttö on rajoittuneempaa. Tupakointi tapahtuu yleensä vain tilanteissa, joissa käytetään muitakin päihteitä. Se ei ole enää osa arkista aherrusta, vaan toimii yhtenä viihdekäytön osana. Tilastojen mukaan aikuisväestön tupakointi onkin vähentynyt Suomessa merkittävästi viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Vuonna 2022 suomalaisista miehistä päivittäin tupakoivia oli enää 12 prosenttia. Luku on merkittävästi pienempi verrattuna esimerkiksi vuoteen 1997, jolloin suomalaisista miehistä vajaa kolmannes (30%) tupakoi päivittäin. (Koskinen & Virtanen 2023, 3.)

Kaikissa kertomuksissa näkyy päihteiden käytön paikantuminen sekä kotioloihin että julkisiin paikkoihin. Se näkyy vahvimmin ajassa ennen 2000-lukua, jolloin Antti ja Toni ovat nuoria aikuisia ja Aku vielä lapsi. Kertomuksissa alkoholia ja tupakkatuotteita käytetään sekä kotibileissä että anniskeluravintoloissa ystävien kanssa. Ilmiö näyttäytyy tutkimustiedon valossa suomalaisen alkoholikulttuurin muutoksena, jossa naisten alkoholin käyttö alkoi lisääntyä merkittävästi. Etenkin nuorten naisten alkoholin suurkäyttökerrat lisääntyivät vuosina 1968-2008 rajusti. (Mäkelä 2018, 27-33.) Alkoholin lisääntynyt käyttö naisten keskuudessa vaikutti merkittävästi sukupuoliroolien ja perhedynamiikan muovautumiseen Suomessa (Tigerstedt & Härkönen 2016, 124-126). Aku ei vielä 1990-luvulla käyttänyt päihteitä, mutta oli mukana aikuisten juhlissa, koska alkoholin käyttöä tapahtui hänen lapsuudenkodissaan.

Myöhemmin kertomuksissa näkyy edelleen päihteiden käyttö kotona ja ravintoloissa, mutta kertomuksissa on eroja siihen liittyen. Antin kertomuksessa Antti vetäytyy aikuisuudessa mieluummin juomaan ongelmajuovan ystävänsä kanssa kotioloihin ja haluaa anniskeluravintolassakin istua yksin. Warpeniuksen ja Mäkelän (2018, 118) tutkimuksessa on selvinnyt, että miesten yksin juominen on lisääntynyt tasaisesti 2000-luvulla naisten ollessa miehiä seurallisempia alkoholinkäyttäjiä. Tonin kertomuksessa kotona juomista tapahtuu aikuisuudessa sekä puolison että aikuisten lasten kanssa. Toni käy välillä ravintolassakin ystäviensä kanssa. Myös Aku juo aikuisuudessaan perhettujen kanssa kotona, vaikka vierailut ravintoloissakaan eivät ole harvinaisia. Kotona juomisen ilmiö on tunnistettu myös aikaisemmissa päihdetutkimuksissa. Juomisen kotiutumisella viitataan

suomalaisen alkoholikulttuurin muutokseen, jossa juominen paikantuu kodin ulkopuolelta kotioloihin. Ajallisesti puhutaan 2010-luvulta eteenpäin näkyneestä ilmiöstä. Alkoholialia voidaan käyttää osana perheiden arki- ja viikkorytmiä tai se voi liittyä erilaisiin juhliin, rituaaleihin ja seurustelumuotoihin kotona. (Warpenius & Mäkelä 2018, 113; Tigerstedt & Härkönen 2016, 119-121.)

Antti suhtautuu kertomuksessaan epäilevästi huumeisiin. Tälle on löydettävissä yhteys suomalaisesta huumeiden käytön historiasta. Huumeiden käytön ensimmäinen aalto Suomessa sijoittui 1960-luvun lopusta 1970-luvun alkuun (Salasuo 2004, 18; Partanen 2002, 22-23; Hakkarainen 1992, 61-78). Toinen aalto alkoi vasta 1990-luvulla (Karjalainen ym. 2023, 2; Karjalainen ym. 2020, 3). Antin päihteiden käyttö alkoi 1980-luvulla, jolloin huumeisiin liittyvät kokeilut ja käyttö olivat Suomessa vähäisiä. Huumeiden käyttöön ja huumeasenteisiin vaikuttivat ensimmäisen huumeaallon aikaan lukuisat kansalliset muutostekijät, kuten huumeiden käytön kriminalisointi vuonna 1972, huumeaineiden negatiivinen julkisuus mediassa sekä viranomaiskontrollin kiristyminen. (Hakkarainen 1992, 61-78; Salasuo 2004, 18.) Tämän lisäksi huumeiden käyttö Suomessa paikantui aluksi vain suuriin kaupunkeihin ja lähinnä pääkaupunkiseudulle (Karjalainen ym. 2023, 2; Karjalainen ym. 2020, 2). Näin ollen huumeet eivät näkyneet Antin nuoruudessa, koska hän asui pienemmällä paikkakunnalla. Myös Tonin kertomuksessa ei käytetä huumeita kuin yhden kokeilukerran verran nuorena. Tuolloin kyseessä oli kannabis, joka on suomalaisten yleisin käytetty huume vielä tänäkin päivänä (Karjalainen ym. 2023, 3). Toni on Antin kanssa samaa ikäpolvea, joten huumeiden käyttö ei koskettanut hänenkään nuoruuttaan.

Merkittävin ero Antin, Tonin ja Akun kertomuksissa liittyykin juuri huumeiden käyttöön. Antti ja Toni eivät käytä huumeita, mutta Akun elämässä niillä on hyvinkin keskeinen rooli nuoruuden loppuvaiheilta aikuisuuteen. Akun huumeiden käyttö sijoittuu 2010-luvun Helsinkiin. Tuohon aikaan Suomessa on eletty jo niin kutsuttua toista huumeaaltoa, joka alkoi 1990-luvulla. Tuohon aikaan huumeiden kokeilu ja käyttö alkoivat lisääntyä tasaisesti. Toiselle huumeaallolle oli tyypillistä, että huumekeittelijöiden ydinjoukko koostui pääasiassa pääkaupunkiseudun nuorista juhlijoista. (Karjalainen ym. 2023, 2;

Karjalainen ym. 2020, 3; Partanen & Metso 1999, 148.) Akun kertomukselle on näin ollen löydettävissä ajallista ja käyttäjäkohtaista yhdenmukaisuutta suomalaisen huumeiden käytön historiaan.

Akun kertomuksessa näkyy vahvasti päihteiden sekakäyttö, joka alkaa hänen myöhäisessä nuoruudessaan ja jatkuu vuosia vielä aikuisuudessa. Sekakäytössä henkilö käyttää kahta tai useampaa eri ainetta lähes tai kokonaan samanaikaisesti (Kuussaari ym. 2017) ja se on tavallisinta Suomessa nuorten miesten keskuudessa (Hakkarainen ym. 2011, 405; Karjalainen ym. 2016, 21). Kuten Akunkin kertomuksessa, on sekakäytön keskiössä päihtymystilan muokkaaminen erityyppisten aineiden avulla. Päihteiden käytön motiiveina voivat olla päihtymystilan vahvistaminen tai pitkittäminen, uudenlaisten kokemusten tuottaminen tai päihtymystilan tasapainottaminen. (Hunt ym. 2009; Schensul ym. 2005).

Väyrynen kumppaneineen (2015, 295) on saanut selville, että sekakäyttäjien motiivit eri päihteiden käytölle liittyvät esimerkiksi fyysiseen tai psyykkiseen itselääkintään, kontrollin menettämisen tarpeeseen, juhlimistarkoitukseen sekä itsetutkiskeluun. Käytön erilaiset motiivit johtavat sekakäyttäjien heterogeenisyyteen, jossa sekakäyttäjä voi olla sekä yhteiskuntaan integroitunut viihdekäyttäjä että marginaalissa elävä päihteiden suurkuluttaja (Hakkarainen & Tigerstedt 2018, 90; Kuussaari ym. 2017; Kataja ym. 2016, 46-47; Pitkänen ym. 2016, 3-4). Aku kertomuksessa sekakäytön heterogeenisyys tiivistyy samaan kertomukseen. Aku aloittaa sekakäytön viihdekäytön motiivilla, jolloin hän ei ole vielä psyykkisesti tai fyysisesti päihteistä riippuvainen. Sekakäyttö on satunnaista ja kytkeytyy lähinnä vapaa-aikaan (Salasuo 2004, 26-27). Sekakäytön jatkuessa vuosia päihteiden vaikutukset alkavat vähentyä, mikä lisää niiden rajumpaa käyttöä. Tämä taas johtaa erilaisiin terveydellisiin ja sosiaalisiin haittoihin, minkä seurauksena Aku alkaa pohtia päihteettömän elämän mahdollisuutta.

Akun sekakäytössä yhdistyvät alkoholi, savukkeet, huumeet ja lääkkeet. Välillä alkoholi jää käytöstä pois ja Aku keskittyy muihin päihteisiin. Tutkimusten mukaan alkoholilla on tärkeä rooli sekakäytössä Suomessa ja yleisimmät yhdistelmät liittyvät joko alkoholiin ja huumeisiin, kuten kannabikseen tai alkoholiin ja lääkkeisiin. Myös kaikkien päihteiden

yhteiskäyttöä esiintyy Suomessa jonkin verran. (Karjalainen ym. 2020, 21; Hakkarainen & Tigerstedt 2018, 90; Kuussaari ym. 2017.) Aku sijoittuu sekakäyttäjänä yhteiskuntaan integroituneisiin käyttäjiin, koska hän on menestynyt työssään ja nauttii hyväosaisuudesta monin tavoin. Tämän tyyppiset sekakäyttäjät eivät tutkimusten mukaan käytä suonensisäisesti huumeita, mikä taas on yleistä marginalisoituneiden käyttäjien keskuudessa. Yhteiskuntaan integroituneet käyttäjät suosivat etenkin alkoholin, kannabiksen, kokaiinin ja ekstaasin käyttöä, kun taas marginaalissa elävien päihteinä esiintyy enemmän opioideja, bentsodiatsepiineja, amfetamiinia sekä psyykelääkkeitä. (Pitkänen ym. 2016, 5.) Toisaalta integroituneille käyttäjille on tyypillistä lukuisten eri aineiden käyttö. Tämä näkyy myös Akun kertomuksessa.

Päihteiden käytöllä on myös haittapuolia ja ne näyttäytyvät etenkin Antin ja Akun kertomuksissa. Antin alkoholin käyttö on säännöllistä jo varsin varhaisessa vaiheessa ja sen sosiaaliset haittavaikutukset alkavat heijastua paitsi Antin ystävyys- ja parisuhteisiin, myös vanhemmuuteen. Aluksi alkoholin käyttöön liittyy hauskanpitoa, juhlimista ja uusien sosiaalisten suhteiden syntymistä. Antti solmii parisuhteen ja saa pojan. Alkoholin käytön keskeisyydestä johtuen Antti ei kuitenkaan kykene toimimaan turvallisenä aikuisena ja hänen perheensä hajoaa. Näin käy myös Antin toiselle parisuhteelle. Perheenjäsenen päihteiden käyttö on henkisesti kuormittavaa perheen muille jäsenille ja se voi jopa lisätä perheenjäsenten mielenterveyden ongelmia (Ólafsdóttir 2020). Tutkimuksissa on huomattu myös, että alkoholin käytöllä on negatiivisia vaikutuksia alkoholia käyttävän vanhemmuuteen (Salo 2017; Pirskanen 2011; Itäpuisto & Grönfors 2004). Ongelmajuovien isien pojilla voi olla kokemuksia isättömyydestä sekä turvattomasta ja ristiriitaisesta isäsuhteesta. (Itäpuisto & Grönfors 2004, 139-151.)

Antin haastaviin perhetilanteisiin liittyy myös asiointia poliisin ja sosiaalitoimen kanssa, jolloin yhteydenoton syyt liittyvät päihteiden käyttöön sekä konflikteihin ja jopa väkivaltaan Antin puolison puolelta. Päihteiden käyttöön voi liittyä väkivaltaa ja sen uhkaa (Kotovirta ym. 2021, 10-12; Mäkelä 1999, 75). Lisäksi osa Antin ystävästä kyllästyy Antin jatkuvaan juomiseen. Päihteiden käyttäjällä on riski syrjäytymiseen ja kielteiseen leimautumiseen yhteisön ja yhteiskunnan taholta (Kotovirta ym. 2021, 10), koska runsasta

ja säännöllistä juomista on paheksuttu suomalaisessa kulttuurissa koko alkoholin käytön historian (Apo 2001, 147). Lopulta Antti on tilanteessa, jossa hän on syrjäytymisvaarassa oleva alkoholin suurkuluttaja. Antilla ei ole koulutusta ja satunnaiset työt ovat olleet pitkälti erilaisia sekatöitä. Päihteiden käytön onkin nähty lisäävän huono-osaisuutta, mikä näkyy esimerkiksi heikompana koulutustasona ja heikkona taloudellisena tilanteena (Raitasalo ym. 2016, 85-87). Alkoholin ongelmakäyttö koskettaa suomalaisista vain harvoja. Esimerkiksi vuonna 2016 suomalaisista 15-79-vuotiaista miehistä 7 prosenttia käytti alkoholia ongelmaisesti. Tulokset perustuvat Käypä hoito -suositukseen alkoholin käytön suuren riskin rajasta, joka on miehillä 23-24 alkoholiannosta viikossa. (Lintonen, Niemelä & Mäkelä 2019.)

Päihteiden käytön yksilöllisistä haitoista keskeisimpiä ovat fyysiset ja psyykkiset terveysongelmat sekä ennen aikaisen kuoleman riski (Raitasalo ym. 2016, 85-87; Kotovirta ym. 2021, 10-12). Säännöllisellä alkoholin käytöllä on myös yhteyttä erilaisiin tapaturmiin, väkivaltaan ja mielesterveyshäiriöiden kohonneeseen riskiin. (Kotovirta ym. 2021, 18.) Antin kertomuksessa Antti kuolee epäselvissä olosuhteissa rajun alkoholin käytön yhteydessä. Tapahtuma-aika on 2000-luvun alkupuolella Antin ollessa 37-vuotias. Vielä 1980-luvun lopun Suomessa valtaosa alkoholiperäisistä kuolemista liittyi tapaturmiin, väkivaltaisiin kuolemiin tai myrkytyksiin (Tigerstedt ym. 2018, 254). Antin verestä löytyi alkoholin lisäksi myös lääkkeitä. Lääkkeiden väärinkäyttö on yleistynyt Suomessa tasaisesti vuodesta 1992 alkaen (Karjalainen ym. 2023, 3). Tutkimusten mukaan huumemyrkytyskuolemiin Suomessa liittyy usein vähintään kahden päihteen yhteisvaikutuksesta seurannus myrkytystila (Rönkä ym. 2020) ja tuolloin esimerkiksi opioidien, bentsodiatsepiinien ja alkoholin yhteiskäyttö on yleistä (Tammi ym. 2011, 52).

Akun kertomuksessa päihteiden käytön haitat ovat myös terveydellisiä ja sosiaalisia. Alkoholin käytön terveydelliset haitat näyttävät liittyvän päihtymystilaan liittyvinä tai sen jälkeen näkyvinä oireina, kuten oksenteluna, hallusinaatioina, vatsahuuhteluna, väsymyksenä, krapulana ja ahdistuksena. Huumeiden käytön haitat taas alkavat näkyä vasta pidemmän käytön jälkeen, jolloin terveydellisistä haitoista Aku kärsii muun muassa nenäverenvuodoista, munuaisvaivoista, kihdistä ja erektio-ongelmista. Myös psyykkiset

haitat, kuten ahdistus, masennus ja itsetuhoisuus näkyvät Akun kertomuksessa huumeiden käytön haittapuolina. Näin ollen Akun kertomuksessa näkyvät päihteiden käytön fyysiset ja psyykkiset terveysongelmat (Raitasalo ym. 2016, 85-87; Kotovirta ym. 2021, 10-12). Huumeiden käytön lisääntyessä Aku alkaa olla myös niistä riippuvainen. Tutkimusten mukaan huumeiden käytön haitat liittyvät esimerkiksi käytetyn aineen lyhyt- ja pitkäaikaisvaikutuksiin sekä käyttötapoihin. Huumeet voivat myös aiheuttaa fyysistä, psyykkistä ja/tai sosiaalista riippuvuutta. (Kotovirta ym. 2021, 20.)

Akun kertomuksessa päihteiden käytön sosiaaliset haitat liittyvät sekä päihteiden käyttöön että päihteistä luopumiseen. Aku esimerkiksi osallistuu tappeluihin ja erilaisiin konflikteihin kavereidensa kanssa päihtyneenä. Päihteiden käytön sosiaaliset haitat näkyvät myös niissä vaiheissa, kun Aku yrittää lopettaa päihteiden käytön. Aku lopettaa alkoholinkäytön itsenäisesti ensimmäisen kerran jo aikuisuuden kynnyksellä 2000-luvun alkupuolella. Tuohon aikaan raittiiden määrä nuorten keskuudessa alkoi lisääntyä Suomessa. Tuolloin myös viikoittain ja kuukausittain alkoholia käyttävien osuudet laskivat nuorten osalta. (Kinnunen, Lindfors, Pere, Ollila, Samposalo & Rimpelä 2013, 2.) Aku aloittaa alkoholin käytön kuitenkin uudelleen muuttaessaan Helsinkiin ja pian mukaan tulevat huumeet. Ennen päihteiden käytön jatkumista Aku kokee yksinäisyyttä sosiaalisten suhteiden puutteen takia. Päihteiden käyttö tuo sosiaalisuuden takaisin Akun elämään.

Tutkimusten mukaan palkitsevien tunteiden kokeminen osana ryhmää sitouttaa yksilöt niiden osiksi. Yksilöt myös viihtyvät ryhmissä, joissa he kokevat yhteenkuuluvuutta. (Maunu 2012b, 91.) Päihteiden käytöllä on suomalaisessa kulttuurissa pitkät perinteet ja niihin liittyy usein sosiaalista kanssakäymistä saman toiminnan ympärillä (Maunu 2014, 196). Akun nuoruudessa päihteiden käytön vahva sosiaalisuus loi yhteisön, johon Akukin kuului. Tästä syystä raitistumisen tuoma yksinäisyys vahvisti ajatusta jatkaa päihteilyä Akun kertomuksessa.

Akun toinen raitistumisen yritys tapahtuu vuosia jatkuneen päihteiden sekakäytön jälkeen 2010-luvun lopulla, jolloin Akua alkavat vaivata erilaiset sekakäytöstä aiheutuvat haittavaikutukset. Tuolloinkaan Aku ei hakeudu päihdehoitoon, vaan lopettaa käytön

itsenäisesti. Akun raitistumisella on kuitenkin haittoja, kuten elämän tasaisuudesta aiheutuva tylsistyminen sekä kaverisuhteiden ontous, koska muut jatkavat päihteilyä Akun siirtyessä alkoholittomiin juomiin. Sosiaalisista syistä johtuen Akun kertomus ei pääty puhtaaseen raittiuteen, vaan tiedostavampaan päihteiden käyttöön, jossa Aku tunnistaa sekä päihteiden hyvät että huonot puolet ja pyrkii kontrolloimaan päihteiden käyttöä hänelle sopivalla kohtuukäytöllä.

Alkoholin kokonaiskulutus Suomessa lähti laskuun vuodesta 2008 lähtien. Nuorten aikuisten humalajuominen ja alkoholin käyttö lähtivät laskuun 2010-luvulta alkaen. (Tigerstedt, Mäkelä & Karlsson 2018, 252; Mäkelä 2018, 35; Härkönen & Mäkelä 2018, 156.) Ennen 2020-luvulle siirtymistä myös raittiiden määrän kasvu alkoi näkyä Suomessa (Mäkelä 2018, 28). Raitasalon (2018) mukaan nuorten ja nuorten aikuisten vähentyneelle alkoholin käytölle 2000-luvun Suomessa on löydettävissä useita syitä. Niistä keskeisimpiä ovat muun muassa alkoholin tiukentunut sääntely, vanhempien ja viranomaistahojen kiristyneempi kontrolli, digitaalisen teknologian lisääntyminen sekä humalajuomiseen liittyvien riskien parempi tiedostaminen (Raitasalo 2018, 161-162.)

Myös Antin kertomuksessa tulee esiin pyrkimys päihteiden käytön lopettamiseen. Antti etsii apua Antabus-kuureista aikuisuudessa, mutta ne eivät kuitenkaan tuota haluttua tulosta. Antabus on kauppanimi disulfiraamia sisältävälle, alkoholismien hoidossa käytettävälle lääkkeelle (Duodecim Terveyskirjasto 2023). Antti hakeutuu myös A-klinikalle hoitoon ja pääseekin hetkeksi kuiville, mutta selittämättömästi syystä johtuen hänen alkoholin käyttönsä jatkuu myöhemmin entistä pahempana. A-klinikat tuottavat monenlaisia palveluita alkoholi-, lääke-, huume- ja monipäihderippuvaisille. Yksi palvelumuoto on kuntouttava laitoshoido, jonne ohjaututaan joko omatoimisesti tai päihdepalveluiden, sosiaalipalveluiden, sairaalan tai työterveyshuollon kautta. (A-klinikka 2024.) Päihdekuntoutukseen hakeutuvat henkilöt ovat pääosin keski-ikäisiä (Kaukonen, Kuussaari & Jääskeläinen 2021, 44).

4.4.2 Yhteys maskuliinisuuteen

Antin, Tonin ja Akun kertomuksista on löydettävissä yhteyksiä myös aikaisempiin maskuliinisuutta sivuaviin tutkimuksiin. Kaikissa kertomuksissa päihteiden käytön aloitus yhdistyy maskuliiniseen kulttuuriin, jossa nuoremmat omaksuvat sukupuolelleen ominaista käytöstä. Kertomuksista on tunnistettavissa maskuliinisuutta, joka rakentuu etenkin ulkoapäin tulevien kulttuuristen ja sosiaalisten odotusten myötä. Maskuliinisuuden rakentuminen on yhteydessä tiettyyn historialliseen ja ikäkausittaiseen aikaan sekä maantieteelliseen ja sosiaaliseen paikkaan. (Markkola ym. 2014, 24; Jokinen 2000, 228-229; Grönfors 1994, 68.)

Antin ja Tonin päihteiden käytön aloitus tapahtuu 1980-luvulla heidän ollessaan ylä- ja ammattikouluikäisiä. Akun päihteiden käyttö alkaa samanikäisenä hieman myöhemmin 2000-luvun alussa. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että miesten alkoholin käyttö on jo pitkään ollut osa suomalaista miehistä kulttuuria. Pojat omaksuvat kokeilujen kautta alkoholin käytön tavat, jotka liitetään osaksi maskuliinista maailmaa. Julkisen juomisen nähdään symboloivan esimerkiksi voimakkuutta, elinvoimaa ja miehekkyyttä. (Törrönen 2005, 489; Kortteinen & Elovainio 2003, 127-129; Apo 2001, 231-233; Eriksen 1999, 48-55.)

Maskuliinisuuteen liitettyjä perinteisiä arvoja ovat muun muassa julkinen toimijuus, kovuus, kompetenssi väkivaltaan, kaverisosiaalisuus yhdistettynä yksinpärjäämiseen, tunteiden hallinta, järkevyys ja päättäväisyys. (Stratemeyer ym. 2019, 7; Jokinen 2000, 185.) Arvot näkyvät joiltain osin myös Antin, Tonin ja Akun kertomuksissa. Päihteiden käyttö on osa julkista toimintaa, joka tulee esiin kaikissa kertomuksissa. Akun kertomuksessa julkinen päihteiden käyttö rajautuu huumeiden käytössä siten, että varsinainen käyttötilanne on yksityistä, mutta sen jälkeen toimiminen päihtyneessä tilassa on julkista. Tämä kenties kertoo eri päihteiden lainsäädäntöön liittyvistä tekijöistä. Alkoholi ja savukkeet ovat Suomessa laillisia päihteitä, kun taas huumeiden käyttö on kriminalisoitu vuodesta 1972 alkaen (Hakkarainen 1992, 61-78; Salasuo 2004, 18).

Kertomuksissa näkyvät myös muut perinteisen maskuliinisuuden arvot. Kovuus näkyy kaikissa kertomuksissa etenkin päihteiden käytön alkuvaiheessa, jossa miehisyyttä korostetaan tutustumalla miesten maailmaan kuuluviin päihteisiin. Väkivaltaisuus näkyy Antin ja Akun kertomuksissa, vaikka tilanteet eroavat toisistaan. Antin tapauksessa päihteiden käyttö synnyttää väkivaltaa perhesuhteissa aikuisuudessa ja Akun kertomuksessa väkivalta liittyy päihtyneessä tilanteessa konflikteihin kavereiden kanssa Akun ollessa nuori. Aggressiivisella ja väkivaltaisella humalakäyttäytymisellä on yhteyttä perinteiseen maskuliinisuuteen, joka edelleen vahvistaa alkoholin käyttöä osana miehistä toimintaa (Eriksen 1999, 48-55). Antin ja Akun kertomuksista on löydettävissä myös kaverisosiaalisuutta, joka yhdistyy yksinpärjäämiseen. Päihteiden käyttöön liittyy sosiaalisia tilanteita ja kaverisuhteita, mutta ne muuttuvat päihteiden käytön lisääntymisen ja myötä. Lopulta sekä Antti että Aku löytävät itsensä tilanteesta, jossa heidän on pärjättävä yksin ilman toisten apua.

Tunteiden hallintaan liittyvä perinteinen maskuliinisuuden arvo näkyy selvemmin Antin ja Tonin kertomuksissa. Tunteista ei puhuta, vaikka ne Antin tapauksessa ovat jopa osasyynä juomisen ongelmakäytölle. Myös Tonin kertomuksessa tunnepuhetta ei ole, vaan päihteiden käyttö liittyy sosiaalisuuteen ja hauskanpitoon. Maskuliinisuuden perinteisistä arvoista järkevyyden ja päättäväisyyden tulevat esiin vahvimmin Tonin ja Akun kertomuksissa. Tonin kertomuksessa järkevyyden näkyy päihteiden käytön seurauksissa, jotka perinteisestä humalajuomisesta huolimatta eivät eskaloitu haitallisiksi hänen itsensä tai lähipiirinsä näkökulmasta. Alkoholin käyttö on säännöllistä, mutta se ei vaikuta kielteisellä tavalla Tonin toimintakykyyn tai yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Tonin alkoholin käyttö voi myös vaihdella humalajuomisesta kohtuukäyttöön. Akun kertomuksessa järkevyyden ja päättäväisyyden näkyvät etenkin niissä elämänvaiheissa, jolloin hän opiskelee ja hankkii työpaikan ja kun hän harkitsee ja tekee päätöksen päihteiden käytön lopettamiseen liittyen.

Maskuliinisuuden perinteiset arvot voivat tuottaa myös miesten pahoinvointia. Ne voivat lisätä riskiä väkivaltaisempaan käyttäytymiseen, päihteiden käyttöön sekä itsemurhan toteuttamiseen naisiin verrattuna. (Stratemeyer ym. 2019, 7.) Suurempi päihteiden käyttö näkyy etenkin Antin kertomuksessa. Antti on myös luonteeltaan herkkä, mikä osaltaan

vähentää hänen maskuliinisuuttaan ja jota paikataan päihteiden käytön tuomalla miehisyydellä. Toisaalta Pirskasen (2011) tutkimuksessa on osoitettu, että alkoholia ongelmallisesti käyttävien isien pojat pitivät isiään maskuliinisina siitäkin huolimatta, että heidän isiensä ominaisuuksiin kuului herkkyyttä, kuten kiltteyttä, hyvyttä, luovuutta ja taiteellisuutta. Poikien mukaan isät alkoivat juoda herkkyytensä takia olosuhteiden pakosta. Miehen herkkyyys ei näin ollen poissulje maskuliinisuutta, vaan jossain tapauksissa lisää sitä. (Pirskanen 2011, 169-174.)

Nykyään miehillä on enemmän mahdollisuuksia valita monista eri maskuliinisuuksista ja tuottaa miehuuttaan itse, vaikka kulttuurin vahvan vaikutuksen takia se on haasteellista (Jokinen 2000, 213). Suomalaisesta kulttuurista kumpuavia miehiin liitettäviä positiivisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi rehellisyys, ahkeruus ja maanläheisyys. Negatiivisina ominaisuuksina taas pidetään juroutta, puhumattomuutta ja humalaan liittyvää väkivaltaisuutta. (Markkola ym. 2014, 7-8.) Tonin ja Akun kertomuksissa on nähtävillä enemmän suomalaisiin miehiin liitettäviä positiivisia ominaisuuksia, kun taas Antin kertomuksessa ovat enemmän läsnä miesten negatiiviset ominaisuudet.

Uudet maskuliinisuuden kuvastot näkyvät myös ongelmallisesti juovia isiä ja heidän poikiaan koskevassa tutkimuksessa. Esimerkiksi Pirskasen (2011) tutkimuksessa ongelmallisesti juovan isän mieheys nähtiin heidän poikiensa toimesta joko maskuliinisena hahmona tai heikkona miehenä. Pojat näkivät isiensä maskuliinisuuden vanhanaikaisena ja eroavan heidän omasta maskuliinisuudestaan. (Pirskanen 2011, 163-168.) Muissakin tutkimuksissa on selvinnyt, että miesten ongelmallinen juominen etenkin vanhemman roolissa on erityisen häpeällistä suomalaisessa kulttuurissa (Tigerstedt & Härkönen 2016, 124; Itäpuisto & Grönfors 2004, 151). Raittiiseen mieheen saatetaan sen sijaan liittää positiivisia maskuliinisuuden piirteitä, kuten hyvää itsekontrollia ja uraohjautuvuutta (Tigerstedt & Härkönen 2016, 122; Holmila 2001, 56-57; Eriksen 1999, 73).

Tutkijoiden mukaan maskuliinisuuteen voidaankin nykyään liittää monenlaisia rinnakkaisia ihanteita, jotka jatkuvat sukupolvesta toiseen. Koska juomiskonteksti ja juomaseura rakentavat juomisen identiteettien maskuliinisuuksia ja feminiinisyyskäsitteitä,

näyttäisi juomatavoilla olevan myös koulutustasoon ja sosioekonomiseen asemaan liittyvää variaatiota. (Simonen 2013; Törrönen & Roumeliotis 2013; Törrönen 2005.) Näin ollen suomalainen alkoholikulttuuri on muovautunut moninaisemmaksi, jossa perinteiset ja uudemmat alkoholin käyttötavat kulkevat rinta rinnan. (Törrönen 2005, 488-491.) Tässä tutkimuksessa aineistosta löydetty kertomukset kuvaavat hyvin kyseistä muutosta. Antin kertomus on jopa alleviivaavan perinteinen kuvaus suomalaisen miehen alkoholin käytöstä. Tonin kertomuksesta sen sijaan on jo löydettävissä uudenlaista alkoholin käytön tapaa, vaikka Antti ja Toni ovat samaa sukupolvea. Aku taas sijoittuu jo ajallisesti eri sukupolveen kuin kaksi edellä mainittua ja hänen alkoholin käytöstään on edelleen tunnistettavissa suomalaisen alkoholikulttuurin muutos.

2000-luvun tutkimuksellisessa keskustelussa puhutaan miehisyyden mallitarinoista ja kuvastoista, joiden avulla kulttuurisia maskuliinisuuksia voidaan tutkia. Kekälen (2007, 52) mukaan miehisyyden kulttuuriset mallitarinat voidaan jakaa esimodernin ja modernin sekä postmodernin miehisyyden mallitarinoihin. Esimoderni ja moderni mallitarina näkyvät jossain määrin kaikissa tämän tutkimuksen kertomuksissa. Mallitarina korostaa työhön orientoituneisuutta, kilpailua, julkista elämää sekä etäistä patriarkaalisuutta kotona (Kekäle 2007, 52). Mallitarinan työhön orientoituneisuus näkyy Tonin ja Akun kertomuksissa. Kilpailu näkyy vain Akun kertomuksessa, jossa nuoret miehet rehvastelevat sekakäytön kokemuksillaan ja kisaavat siitä, kuka käyttää eniten päihteitä. Julkinen elämä näyttäytyy kaikissa kertomuksissa jossain määrin ja etäinen patriarkaalisuus korostuu etenkin Antin kertomuksessa. (Kekäle 2007, 52.)

Miehisyyden kulttuurisia mallitarinoita on tutkittu myös alkoholin käytön ja siihen liittyvän maskuliinisuuden näkökulmasta. Salo (2021, 26) löysi tutkimuksessaan kolme isien alkoholinkäytön kulttuurista mallitarinaa: perinteisen, ristiriitaisen ja uuden tarinamallin. Näistä kaksi ensimmäistä kuvaavat hyvin myös Antin ja Tonin kertomuksia. Perinteisessä tarinamallissa isyyteen ja alkoholinkäytön tapoihin liittyy perinteistä maskuliinisuutta, jossa alkoholinkäyttö nähdään luonnollisena mieheyden osana. Juomiseen liittyy myös humalahakuisia piirteitä ja se voi olla paikoin ongelmallista. Siihen liitetään vahvasti myös isän ongelmallisen juomisen periytyminen. (Salo 2021, 26; Salo

2017, 641-643.) Antin kertomus sulautuu selkeästi tähän tarinamalliin. Antin alkoholin käyttö oli läpi hänen elämänsä humalahakuista ja hänen roolinsa jäi päihteiden käytön takia perheessä etäiseksi. Myös Antin molempien vanhempiensa suvun miehet käyttivät alkoholia ongelmallisesti. Ristiriitaisessa tarinamallissa isällä on osallistuvampi rooli perheessä. Alkoholinkäyttö on edelleen luonnollinen osa maskuliinisuutta, mutta siitä on poistunut ongelmajuominen. Ristiriitaiseen tarinamalliin kuuluu edelleen perinteinen humalajuominen, mutta se tapahtuu kodin ulkopuolella. (Salo 2021, 26.) Tämä kuvaa osittain Tonin kertomusta, jossa hänen alkoholin käyttönsä on pääsääntöisestä humalajuomisesta huolimatta ongelmatonta. Tonilla on myös lämmin suhde jo aikuisiin lapsiinsa.

5 Johtopäätökset

Tutkimukseni viimeinen pääluku kokoaa tutkimukseni keskeisen annin yhteen. Ensimmäisessä alaluvussa käyn tiiviisti läpi tutkimukseni keskeiset tulokset ja peilaan niitä laajemmin suomalaiseen päihdekeskusteluun ja päihdepolitiikkaan. Toisessa alaluvussa arvioin tutkimukseni uskottavuutta, luotettavuutta ja eettisyyttä.

5.1 Tutkimustulosten yhteenveto ja pohdinta

Tutkimuksessani muodostin narratiivisen analyysin avulla kolme suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomusta. Antin kertomuksessa näkyy vahvasti perinteinen suomalaisen miehen alkoholin käyttö. Antti aloittaa alkoholin ja tupakan käytön yläkouluiäkisenä, minkä jälkeen päihteet ovat osa Antin loppuelämää. Alkoholin juominen on humalahakuista ja se lisääntyy vähitellen. Päihteiden lisääntyvän käytön myötä Antti kokee lukuisia niistä johtuvia sosiaalisia haittoja, joista keskeisimmät ovat ystävyys- ja perhesuhteiden hajoamiset sekä kontaktit poliisiin ja sosiaaliviranomaisten kanssa. Juomisen lopettamisyrityksistä huolimatta Antti ei pääse irti juomisestaan, vaan kuolee lopulta epäselvissä olosuhteissa, joihin liittyvät sekä alkoholi että lääkkeet.

Tonin kertomuksessa päihteiden käyttöön liittyy sekä perinteisiä että uudempia suomalaisten miesten päihteiden käytön tapoja. Toni aloittaa päihteiden käytön ammattikoulussa ja käyttö jatkuu säännöllisenä myös aikuisuudessa. Toni käyttää päihteistä erilaisia alkoholeja sekä savukkeita ja tupakointi on osa Tonin elämää sekä päihteiden kanssa että ilman. Toni kokeilee nuoruudessaan myös huumeita, mutta käyttö jää yhteen kokeilukertaan. Päihteiden käyttö liittyy sosiaalisiin tilanteisiin ja käytön motiiveina ovat hauskanpito, juhliminen ja rentoutuminen työn vastapainona. Toni työllistyy opiskeluidensa jälkeen ja tekee työuransa työväenluokassa. Alkoholin käyttöön kuuluvat humalahakuisuus ja pienet kommellukset, mutta Toni kykenee kontrolloimaan

juomistaan ja tasapainoilee aikuisuudessa humalahakuisen ja kohtuullisen juomatavan välillä. Kohtuukäyttöön liittyvät saunaoluet ja viinin juonti seurustelutarkoituksessa. Näin ollen Tonin alkoholin juominen vähenee nuoruuden suurempiin annosmääriin verrattuna. Toni käy edelleen välillä anniskeluravintoloissa kavereidensa kanssa, mutta juo myös kotiloissa puolisonsa ja aikuisten lastensa kanssa. Juomisen motiiveina pysyvät alkoholin käytön sosiaalisuus, hauskanpito ja rentoutuminen.

Akun kertomuksessa näyttäytyy vahvimmin suomalaisen päihdekulttuurin muutos, johon kuuluu alkoholin käytön vähentyminen, huumeiden käytön lisääntyminen ja päihteiden käyttötapojen moninaistuminen. Aku aloittaa päihteiden käytön suomalaiselle miehelle hyvin perinteikkäin tavoin nuoruudessaan 2000-luvun alussa. Hän kuitenkin lopettaa alkoholin käytön hetkeksi sen haittavaikutusten takia. Nuoruutensa lopulla Aku muuttaa, työllistyy hyväpalkkaiseen työhön ja aloittaa päihteiden käytön uudelleen. Tällä kertaa mukaan tulevat myös huumeet ja pian Aku on hyväosainen, yhteiskuntaan integroitunut päihteiden sekakäyttäjä. Päihteiden käytön haitat nousevat vuosien käytön jälkeen lopulta niin vahvoiksi, että Aku lopettaa päihteilyn jo toistamiseen. Kertomuksen lopussa Aku ei ole täysin raitis, vaan löytää tasapainon päihteiden käytölleen.

Antin, Tonin ja Akun kertomukset sijoittuvat Murrayn (1989) länsimaisiin juonityyppeihin eri tavoin. Antin kertomus on juonityypiltään selkeimmin tragedia. Siinä juonen päähenkilö kohtaa elämänsä aikana haasteen, jota vastaan hän alkaa taistella. Antin kertomuksessa konfliktin aiheuttajana toimivat päihteet. Tragedian lopussa päähenkilö häviää taistelun pahaa vastaan. Näin käy myös Antille, joka menehtyy päihteiden käytön seurauksena. Sen sijaan Tonin kertomus on juonityypiltään romanssi. Kuten tragediassa, myös romanssissa juonen sankari kohtaa haasteen ja osallistuu taisteluun hyvän ja pahan välillä. Päihteiden käyttöön liittyvistä sattumuksista huolimatta Toni kykenee hallitsemaan niiden käyttöä ja voittaa lopulta taistelun. Näin kertomus mukaillee romanssin lopputulosta.

Akun kertomuksen sijoittaminen Murrayn (1989) juonityypeihin oli haastavampaa, koska siihen liittyi sekä romanssin, tragedian että komediankin piirteitä. Parhaiten kertomus kuitenkin täyttää romanssin ominaisuudet, vaikka Akun kertomuksessa taistelu hyvän ja

pahan välillä on ajoittain epäselvä ja aaltoileva. Kertomuksen lopussa Aku päihittää päihteiden asettamat haasteet ja juhlii voittoaan sankarina. Akun kertomuksessa taistelu päihteiden käytön kanssa on ankaraa ja ajoittain näyttää jo siltä, että paha tulee voittamaan. Näin Akun kertomuksessa on myös traagisen juonityypin piirteitä. Komediallisen juonityypin piirteet näkyvät Akun kertomuksessa Helsinkiin muuton yhteydessä, jolloin Aku löytää uuden sosiaalisen yhteisön ja aloittaa päihteiden sekakäytön.

Kertomuksista on löydettävissä yhdenmukaisuutta aikaisempiin suomalaisten miesten päihteiden käyttöä ja suomalaista päihdekulttuuria käsitteleviin tutkimuksiin. Ne kertovat sekä suomalaisen päihteiden käytön historiallisesta kehityksestä että suomalaisista miehistä päihteiden käyttäjinä. Antin kertomus paikantuu ajallisesti 1980-luvulta 2000-luvun alkupuolelle. Myös Tonin kertomus tapahtuu ajallisesti samaan aikaan, mutta se jatkuu pidempään kuin Antin. Akun kertomus alkaa 1990-luvulta ja jatkuu 2010-luvulle. Kaikissa kertomuksissa päihteiden käyttö alkaa kokeiluluonteisena nuoruudessa. Kokeiluihin kuuluvat sosiaaliset tilanteet samanikäisten kavereiden kanssa ja motiiveina ovat sosiaalisuuden lisäksi hauskanpito ja juhliminen. Käytettyjä päihteitä ovat erilaiset alkoholit, savukkeet ja sätkät. Alkoholin käyttö on humalahakuista ja tupakointi kuuluu kertomuksissa myös tilanteisiin, joissa ei käytetä alkoholia. Alkoholin käytön seurauksina on erilaisia välittömiä fyysisiä haittoja sekä sattumuksia, joilla on myös sosiaalisia seurauksia.

Kertomukset ovat varsin yhdenmukaisia päihteiden käytön aloittamiseen liittyen, vaikka niistä kaikki eivät paikannu ajallisesti samaan aikaan. Antin ja Tonin kertomuksissa päihteiden käyttö alkaa 1980-luvulla ja Akun 2000-luvun alussa. 1980-luvun Suomessa alkoholinkäyttö oli normalisoitunut koskemaan koko väestöä ja alkoholin kulutus, juomisen tahti ja juomistilanteet olivat lisääntyneet jo pidemmän aikaa (Esim. Mäkelä 2018; Tigerstedt & Härkönen 2016). Vaikka päihteiden käytön kokeilu ajoittuu kertomuksissa eri vuosikymmenille, on niistä kaikista löydettävissä kokeiluvaiheelle tyypillisiä motiiveja, päihteiden käyttötapoja ja perinteistä maskuliinisuutta (Esim. Jääskeläinen & Virtanen 2022; Tigerstedt ym. 2018; Törrönen 2005; Kortteinen & Elovainio 2003; Apo 2001). Kertomuksissa päihteiden käytön aloitukseen liittyy myös

perinteisen suomalaisen juomatavan piirteitä, jotka liittyvät maskuliinisuuteen (Simonen 2013, Törrönen 2005; Apo 2001).

Kertomusten merkittävin ero näkyy myöhäisessä nuoruudessa, jossa Akun päihteiden käytön tavat alkavat erottautua muista. Myös Antin ja Tonin kertomuksissa päihteiden käytön tavat eroavat toisistaan, vaikka molemmissa käytetyt päihteet ovat samoja. Tämä viittaa suomalaisen päihdekulttuurin moninaistumiseen, jolloin perinteisen humalahakuisen juomatavan rinnalle on tullut muita alkoholin käytön tapoja (Tigerstedt & Härkönen 2016; Holmila 2001; Erikson 1999). Muutokset heijastuvat myös maskuliinisuuden ihanteisiin, jotka muovautuvat kulttuuristen odotusten sekä ajan ja paikan mukaan (Simonen 2013; Törrönen & Roumeliotis 2013; Törrönen 2005).

Antista ja Tonista poiketen Aku aloittaa huumeiden sekakäytön viihdekäytön motiiveilla muuttaessaan isompaan kaupunkiin. Sekakäytössä käytetään kahta tai useampaa päihdettä lähes tai kokonaan samanaikaisesti (Kuussaari ym. 2017) ja se on tavallisinta Suomessa nuorten miesten keskuudessa (Hakkarainen ym. 2011, 405; Karjalainen ym. 2016, 21). Akun huumeiden käyttö alkaa 2010-luvulla, jolloin huumeiden kokeilu ja käyttö olivat lisääntyneet Suomessa jo parin vuosikymmenen ajan (Karjalainen ym. 2023, 2; Karjalainen ym. 2020, 3; Partanen & Metso 1999, 148). Näin ollen kertomuksissa näkyy myös suomalaisen päihdeilmiön kahtiajakautuneisuus (Karjalainen ym. 2023, 4; Kuussaari ym. 2021, 29).

Päihteiden käytön haitat näkyvät etenkin Antin ja Akun kertomuksissa erilaisina terveyshaittoina. Antti kuolee kertomuksessaan epäselvissä olosuhteissa rajun alkoholin käytön yhteydessä. Akun kertomuksessa terveyshaitat näkyvät sekä alkoholin että huumeiden käytön seurauksina ja terveyshaitat ovat niin fyysisiä kuin psyykkisiäkin. Tutkimusten mukaan päihteiden käytön yksilöllisistä haitoista keskeisimpiä ovat fyysiset ja psyykkiset terveysongelmat sekä ennenaikaisen kuoleman riski (Raitasalo ym. 2016, 85-87; Kotovirta ym. 2021, 10-12). Akulle kehittyy huumeiden sekakäytöstä myös fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen riippuvuus, mikä on yleistä huumeiden käytössä (Kotovirta ym. 2021, 20).

Antin ja Akun kertomuksissa päihteiden käyttö aiheuttaa myös sosiaalisia haittoja, kuten konflikteja kavereiden tai puolison kanssa, väkivaltaisen käytöksen mahdollisuuksia sekä kontakteja poliisiin ja sosiaaliviranomaisten kanssa. Päihteiden käyttöön voikin liittyä väkivaltaa ja sen uhkaa (Kotovirta ym. 2021, 10-12; Mäkelä 1999, 75). Aggressiivisella ja väkivaltaisella humalakäyttäytymisellä on yhteyttä perinteiseen maskuliinisuuteen, joka edelleen vahvistaa alkoholin käyttöä osana miehistä toimintaa (Eriksen 1999, 48-55). Päihteiden käyttäjien riski syrjäytymiseen ja kielteiseen leimautumiseen yhteisön ja yhteiskunnan taholta on myös merkittävä (Kotovirta ym. 2021, 10), koska runsasta ja säännöllistä juomista on paheksuttu suomalaisessa kulttuurissa koko alkoholin käytön historian (Apo 2001, 147). Myös miesten ongelmajuomista etenkin vanhemman roolissa paheksutaan suomalaisessa kulttuurissa (Tigerstedt & Härkönen 2016, 124; Itäpuisto & Grönfors 2004, 151).

Kahdessa kertomuksessa päihteiden käyttöä pyritään myös lopettamaan. Antin kertomuksessa päihteiden käytön lopetuksen yritykset liittyvät pitkäaikaiseen alkoholin käyttöön aikuisuudessa. Päihdekuntoutukseen hakeutuvat suomalaiset ovat pääosin keski-ikäisiä (Kaukonen, Kuussaari & Jääskeläinen 2021, 44). Akun kertomuksessa lopettaminen liittyy sekä nuoruuteen alkoholin lopettamisena että sekakäytön lopettamiseen aikuisuudessa. 2000-luvun alkupuolella raittiiden määrä nuorten keskuudessa alkoi lisääntyä Suomessa. Tuolloin myös viikoittain ja kuukausittain alkoholia käyttävien osuudet laskivat nuorten osalta. (Kinnunen, Lindfors, Pere, Ollila, Samposalo & Rimpelä 2013, 2.)

Kaikista kertomuksista on tunnistettavissa perinteiseen maskuliinisuuteen liitettäviä arvoja, kuten julkista toimijuutta, kovuutta, kompetenssia väkivaltaan, kaverisosiaalisuutta yhdistettynä yksinpärjäämiseen, tunteiden hallintaa, järkevyyttä ja päättäväisyyttä (Stratemeyer ym. 2019, 7; Jokinen 2000, 185). Kertomuksissa näkyvät myös perinteisen maskuliinisuuden tuottama pahoinvointi, kuten väkivaltainen käytös, päihteiden käyttö sekä itsemurha-ajatukset (Stratemeyer ym. 2019, 7). Myös suomalaiseen kulttuuriin liitetyt positiiviset ja negatiiviset miesten ominaisuudet (Markkola ym. 2014, 7-8) sekä perinteiset miehisyysmallitarinat (Kekäle 2007, 52) näyttäytyvät osana kertomuksia. Toisaalta

osassa kertomuksia on nähtävissä myös uudenlaista suomalaista maskuliinisuutta, jonka mukaan perinteiseen maskuliinisuuteen liitettävä alkoholin humalahakuinen käyttö on vanhanaikaista (Salo 2021, 26; Salo 2017, 641-643) ja esimerkiksi isien ongelmajuominen on häpeällistä (Tigerstedt & Härkönen 2016, 124; Pirskanen 2011, 163-168; Itäpuisto & Grönfors 2004, 151). Maskuliinisuuteen voidaankin nykyään liittää moninaisempaa kuvastoa, joka on yhteydessä paitsi kulttuurisiin odotuksiin, myös päihteiden käytön kontekstiin (Simonen 2013; Törrönen & Roumeliotis 2013; Törrönen 2005).

Päätän alaluvun yleisempään pohdintaan kertomusten voimaan ja suomalaiseen päihteiden käyttöön liittyen. Tutkimukseni suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomukset kuvaavat monipuolisesti sekä suomalaisten miesten päihteiden käyttöä että suomalaisen päihdekulttuurin historiallista kehitystä. Kertomuksista on tunnistettavissa päihteiden käyttöön usein liitettävä traagisuus. Akun kertomuksessa päihteiden käyttöön liittyy monenlaisia haittoja ja Antin kertomuksessa käytön seuraukset ovat tuhoisia. Jokainen suomalainen tunnistaa omasta, lähipiirinsä tai tuttaviensa elämästä tarinan, jossa päihteiden käytöllä on vakavia seurauksia. Tarinoita tuottavat myös erilaiset mediat ja julkinen keskustelu, joissa päihteiden käyttö on ongelmallista ja yhteiskunnan resursseja kuluttavaa. Kertomukset eivät pääty juuri koskaan onnellisesti.

Hännisen (1999, 104) mukaan julkisilla tarinoilla on mahdollista sekä kuvata että muovata todellisuutta ja niiden rikkaampi valikoima lisää myönteisempää suhtautumistapaa ja keinovalikoimaa eri elämänvaiheisiin ja -ilmiöihin liittyen. Päihteiden käyttöä koskevat tarinat ovat lähtökohtaisesti traagisuuden virittämiä julkisuudessa ja ne kaipaivat moninaisempaa kuvastoa. Tämäkin tutkimus tuo esiin sen tosiasian, että päihteisiin liittyvät kertomukset ovat yksilöllisiä eivätkä aina pääty huonosti. Akun kertomuksessa päihteiden käytön kirjo on varsin moninaista ja haittavaikutukset vakavia, mutta kokeilun ja kokemusten kautta lopputuloksena on päihteisiin varsin avarakatseisella tavalla suhtautuva aikuinen, joka näkee myös päihteiden käytön hyvät puolet.

En ole kiistämässä tosiasiaa päihteiden vahingollisuudesta ja haitoista, mutta mielestäni julkisuuteen olisi tarpeellista saada vaihtelevampia kertomuksia päihteiden käyttöön

liittyen. Tutkimustenkin mukaan suurin osa suomalaisista kykenee kontrolloimaan käyttäytymistään esimerkiksi humalassa (Kortteinen & Elovainio 2003, 127-129), mutta silti julkinen keskustelu keskittyy kertomuksiin, joissa päihtyneet suomalaiset joutuvat onnettomuuksiin, tulevat riippuvaisiksi päihteistä ja ovat väkivaltaisia aiheuttaen haittoja paitsi itselleen ja läheisilleen, myös yhteisöille ja yhteiskunnalle. Kenties kertomukset tasapainossa olevasta alkoholien käytöstä, jossa yksilö kykenee toimimaan osana yhteiskuntaa, ovat tylsiä eivätkä innosta niiden kertojia tai lukijoita.

Paitsi alkoholiin, myös huumeiden käyttöön liittyviä uudenlaisia kertomuksia tulisi tuoda enemmän osaksi julkista keskustelua. Huumeiden kokeilu ja käyttö ovat lisääntyneet Suomessa 2000-luvulta lähtien niiden kriminalisoimisesta huolimatta (Rönkä ym. 2020). 2010-luvulta lähtien myös huumeisiin liittyvät asenteet ovat lieventyneet (Karjalainen ym. 2023, 2) ja huumeiden käytön uudet ilmiöt, kuten huumeiden viihdekäyttö ovat rantautuneet Suomeen.

Uudenlaisten huumeisiin liittyvien kertomusten tuottaminen ei ole helppoa ja sitä estäviä tekijöitä on useita. Keskeisimpänä voidaan nähdä suomalaisessa yhteiskunnassa vallitseva julkinen keskustelu huumeisiin liittyen. Huumeet ovat laittomia Suomessa (373/2008) ja ne sijoitetaan saman lainsäädännön alle lukuisista eroistaan huolimatta (543/2008). Myös huumeiden käyttäjien väliset erot ovat huomattavia (Pitkänen ym. 2016; Kekoni 2007.) Huumekulttuuri ei näin ollen rakennu homogeenisen ryhmän varaan, vaan sen sisällä on moninaisia ilmiöitä, jotka tulisi nostaa osaksi julkista keskustelua (Pitkänen ym. 2016). Esimerkiksi päihteiden sekakäyttö saa osakseen samanlaista julkisuutta ja tuottaa samanlaisia kertomuksia kuin huumeiden ongelmakäyttökin, vaikka kyseessä on kaksi erilaista ilmiötä (Esim. Hakkarainen ym. 2019, 93). Kekonin (2007) tutkimuksessa kannabisaktivistit kuvaavat suomalaisen yhteiskunnan leimaamisen keinoja työntää kannabiksen käyttäjät yhteiskunnan marginaaliin. Leimaamisen keinoja ovat muun muassa kannabiksen käytön sanktioiminen laittomaksi sekä narkofobisen asenneilmapiirin ylläpito. Myös käyttäjien kategorisointi osaksi laittomien huumeiden käyttäjiä sekä alkoholien vahva asema valtapäihteenä Suomessa vahvistavat asenneilmapiirin ylläpitämistä. (Kekoni 2007, 233-234.)

Keskustelun tulisi laajentua koskemaan myös vallitsevan yhteiskunnallisen ilmapiirin osallisuutta lisääntyneeseen huumeiden käyttöön liittyen. Nykyinen kulutusyhteiskunnan ja ”ajan hengen” tarjoama ilmapiiri yksilöllisyyden ja vapauden korostamisineen peräänkuuluttavat elämästä nauttimista ja rentoutumista raskaan arjen vastapainoina (Partanen 2002, 33-34). Esimerkiksi huumeiden viihdekäyttöön liitetään usein hyvin toimeentulevia ja yhteiskuntaan kiinnittyneitä nuoria ja nuoria aikuisia, jotka ovat omaksuneet myöhäis-modernin mentaliteetin, jossa korostuvat kulutus- ja elämysyhteiskuntaan liitettävä valinnanvapaus ja yksilöllisyys (Salasuo & Rantala 2002, 49). Näin ollen suomalaisen yhteiskunnan maaperä on globaalien muutosten lisäksi varsin otollinen toteuttamaan huumeiden lisääntynyttä käyttöä ja niihin liittyvää suvaitsevaisempaa asenneilmapiiriä.

Huumeiden käyttöön suhtaudutaan paheksuvasti etenkin niiden laittomuuden takia. Silti niiden käytön motiivit ovat varsin yhteneväisiä laillisiin valmisteisiin verrattuina. Tutkimusten mukaan huumeet tarjoavat käyttäjilleen mahdollisuuden muista erottautumiseen, rajojen kokeiluun ja pahanolon torjumiseen (Väyrynen 2007). Niiden avulla voidaan paeta arkea, yhdistää ihmisiä ja lisätä itsetuntoa (Partanen 2002). Huumeilla on myös nautintoa antavia vaikutuksia (Esim. Partanen 2002; Virokannas 2004). Vaikutuksilla on paikoin hyvinkin yhteneväisiä seurauksia verrattuna lääketeollisuuden tuottamiin laillisiin valmisteisiin koskien vaikkapa kivunhoitoa sekä psykiatrisia tai neurologisia sairauksia. Tästä näkökulmasta katsottuna sekä laillisten että laittomien päihteiden käyttö voidaan nähdä tiettyjen ongelmien itsehoitona ja laittomien huumeiden tulisi päästä laillisen jakelun piiriin. (Partanen 2002, 33-35.) Olen asiasta osittain samaa mieltä. Samaa mieltä olen siitä, että keskustelua laillisiin ja laittomiin päihteisiin liittyen tulisi käydä laajemmin. Keskustelun tulisi olla julkista, jolloin se lisäisi painetta myös poliittiseen päätöksentekoon. Ajatukseen huumeiden laillistamisesta suhtaudun kuitenkin tietyllä varovaisuudella. Huumeiden laillistaminen edellyttäisi lainsäädännön muutoksia, jotka pitäisivät sisällään systemaattisen huumeiden testaamiseen liittyvän prosessin, mikä työllistäisi valtavasti sekä lääketeollisuutta että terveydenhuoltojärjestelmää. Toisaalta huumeiden käytön välittömät ja välilliset kustannukset yhteiskunnalle laskisivat todennäköisesti laillistamisen myötä niin, että resursseja voitaisiin kohdentaa huumeita

koskevaan tutkimukseen sekä poliittisten reformien toteutukseen.

Paitsi että päihteiden käytön kertomusten tulisi muotoutua monipuolisemmiksi, tulisi suomalaisen päihteisiin liittyvän keskustelun laajentua koskemaan myös niitä juurisyitä, jotka liittyvät päihteitä ongelmallisesti käyttävien elämiin. Tässäkin tutkimuksessa tulevat esille päihteiden käytön erilaiset motiivit, jotka vaihtelevat nuoruuden kokeilunhalusta ja hauskanpidosta aikuisuuden arjesta pakoon sekä vaikeiden asioiden ja traumojen käsittelyyn. Väitän, että päihteiden ongelmallisen käytön taustalla on aina lukuisia haitallisia tapahtumaketjuja, joiden tunnistamisella ja tunnustamisella ongelmallista käyttöä voitaisiin vähentää. Resursseja olisi jaettava päihteiden käytön ennaltaehkäiseviin elimiin, joista lapsiperheiden peruspalvelut, kuten neuvolat, varhaiskasvatus ja peruskoulu ovat avainasemassa. Turvallisessa ympäristössä kasvava lapsi tai nuori, joka saa kehittyä osana kuuntelevaa ja kannustavaa yhteisöä ei hyvin suurella todennäköisyydellä sisällytä päihteiden käyttöä arkeensa ongelmatasoisesti. (Warpenius, Holmila & Karlsson 2016, 139-141; Kouvonen 2016, 174.) Valitettavasti ennaltaehkäisy ei näytä sisältyvän nyky-yhteiskuntamme keinovalikoimaan ja ongelmiin puututaan usein liian myöhään. Näissä tilanteissa pahin on yleensä jo ehtinyt tapahtua ja esimerkiksi päihteiden käyttö on muuttunut ongelmalliseksi. Sen purkaminen on aiheutuvien kustannusten takia haastavaa paitsi yksilölle itselleen myös yhteiskunnalle.

Päihteiden käytön taustalla oleviin tekijöihin aikuisuudessa pyritään vastaamaan sosiaali- ja terveyspalveluilla, mutta niiden lisäksi peräänkuulutan myös aiheesta käytävän julkisen keskustelun merkitystä, joka osaltaan vähentäisi päihteitä käyttävien leimautumista yhteiskunnan marginaaliin. Asenteet päihteiden ongelmakäyttäjistä kumpuavat syvältä suomalaisesta kulttuurista eivätkä ne vielä 2020-luvullakaan ole täysin muuttuneet. Päihteiden ongelmakäyttäjää nähdään edelleen liian usein omia valintojaan väärin tekevänä yksilönä sen sijaan, että päihteiden ongelmallinen käyttö nähtäisiin riippuvuutena ja sairautena. Yksilökeskeisyyden korostaminen kumpuaa jälleen yhteiskuntamme arvopohjasta, joka voi olla päihteiden käytön kontekstissa hyvinkin vahingollinen.

Päihteiden käytöstä aiheutuviin riskeihin ja haittoihin pyritään puuttumaan Suomessa

erilaisten politiikkatoimien, ehkäisevän päihdetyön ja päihdepalveluiden keinoin (Kotovirta ym. 2021, 11). Päihdepalveluilla yritetään reagoida muuttuviin päihteitä käyttävien tilanteisiin ja tarpeisiin. Tavoitteet keskittyvät päihteistä aiheutuviin haittoihin, päihde-riippuvuuden hoitoon ja siitä kuntoutumiseen. Päihdepalvelut eivät valitettavasti ole kaikkialla Suomessa samanlaisia ja tämä aiheuttaa eriarvoisuutta päihdepalveluja tarvitseville. (Partanen & Kuussaari 2019.) Tieto on varsin turhauttava tulevalle sosiaalityöntekijälle. On päivänselvää, että jokaisen tulisi päästä laadukkaiden päihdepalvelujen piiriin asumispaikasta riippumatta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä sosiaali- ja terveystalvet siirtyivät kunnista hyvinvointialueille. Hyvinvointialueiden tulisi tukea oman alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön tehtävissä yhdessä aluehallintovirastojen kanssa. Uudistus tavoittelee muun muassa laajempaa ja alueellista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä sekä mahdollisuuksia päihdehuollon palvelujen yhdenmukaistamiseen ja monipuolistamiseen. Tavoitetta haastaa muun muassa sosiaali- ja terveystalvet kilpailutus, jossa palveluiden laadun ja yksilöllisten tarpeiden sijaan painottuu palveluiden hinta. (Kotovirta ym. 2021, 24-25.) Viime aikainen uutisointi hyvinvointialueiden taloudelliseen tilanteeseen liittyen herättää paljon enemmän huolta kuin haaste päihdehuollon palvelujen yhdenmukaistamiseen ja alueelliseen monipuolistumiseen liittyen. Kuinka hyvinvointialueet voivat saavuttaa päihdehuollolle asettamia tavoitteita, mikäli resursseja ei ole riittävästi käytössä edes peruspalveluille? Tilanne on todella huolestuttava ja mahdollisesti sosiaali- ja terveystalvet kilpailutusta entisestään lisäävä. Harmillisesti poliittinen päätöksenteko ja resurssipula heijastuvat viime kädessä heikommassa asemassa oleviin, joita päihdepalveluja tarvitsevatkin usein ovat.

Alkoholin kokonaiskulutuksen lasku on päihdepalveluille hyvä uutinen, mutta samaan aikaan uudet päihteet, niiden käyttötavat sekä nuorten sukupolvien liberaalimpi suhtautumistapa haastavat sekä päihdepalveluiden suunnittelun ja toteutuksen että nykyiset poliittiset linjaukset esimerkiksi huumeiden käyttöön liittyen. Paine palvelujärjestelmien kehittämiseen on näin ollen merkittävä. (Hakkarainen ym. 2020, 477.) Esimerkiksi Pitkänen ym. (201, 9) peräänkuuluttavat palvelujärjestelmän kehittämisessä huomioi-

tavaksi myös huumeita aktiivisesti käyttävien ryhmän, joka ei ainakaan vielä kuulu huumeiden marginalisoituneisiin ongelmakäyttäjiin. Kekonin (2007) mukaan esimerkiksi kannabiksen käyttäjät muodostavat tällaisen ryhmän, joiden hoitoon ja asemaan huume-hoidossa tulisi kiinnittää enemmän huomiota. (Kekoni 2007, 233-234.)

Kertomuksilla on voimaa (Squire ym. 2014). Myös sillä, kuka kertomuksia kertoo ja kuka niitä kuuntelee, on valtava merkitys. Kertomukset voivat myös muuttua, mikäli siihen on halukkuutta yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnan tasolla. Tämäkin tutkimus todistaa, kuinka tietyn ilmiön sisältä voidaan löytää moninaisempia kertomuksia, vaikka ilmiö olisi ollut jo pitkään osa kulttuuria ja siten luonut tietynlaista tarinavarantoa, johon nojaututaan sukupolvesta toiseen. Miehet ovat näytelleet pitkään pääroolia suomalaista päihteiden käyttöä kuvaa-vissa kertomuksissa. Päihteet on liitetty osaksi maskuliinista maailmaa ja suomalaista miesten kulttuuria (Törrönen 2005; Kortteinen & Elovainio 2003; Apo 2001; Eriksen 1999). Päihdetutkimus on kuitenkin osoittanut, että suomalainen päihteiden käyttö ei ole enää pitkään aikaan ollut vain osa miehistä toimintaa. Naisten päihteiden käyttö on lisääntynyt 1970-luvulta lähtien (Tigerstedt & Härkönen 2016; Itäpuisto & Grönfors 2004; Holmila 2001) ja päihteiden käyttötavat ovat muovautuneet perinteisistä moninaisemmiksi (Simonen 2013; Törrönen & Roumeliotis 2013; Törrönen 2005). Samoin on käynyt myös maskuliinisuuden kuvastolle (Salo 2021; Markkola ym. 2014; Kekäle 2007). Suomalaisen päihteiden käytön perinteikkyyden on väistymässä myös nuorten vähäisemmän alkoholin käytön (Esim. Tigerstedt ym. 2018; Mäkelä 2018) sekä huumeiden lisääntyneen käytön (Rönkä ym. 2020) myötä. Näin ollen suomalainen mies on pääsemässä hitaasti irti perinteisestä hänelle asetetusta päihteiden käytön mallista, jonka kautta myös miehisuus osittain toteutuu. Toki on syytä tiedostaa, että tämänkaltaiset kulttuuriset muutokset tapahtuvat verkkaisesti. Esimerkiksi perinteisestä suomalaisesta alkoholin käyttötavasta päästään tuskin koskaan eroon. On kuitenkin hienoa, että erilaiset suomalaisen päihteiden käytön kertomukset tunnustetaan ja ne voivat tulla osaksi suomalaista päihdekulttuuria. Näin ei tapahtuisi ilman päihdetutkimusta, jonka merkitys uusien kertomusten tuottajana on merkittävä.

5.2 Tutkimuksen arviointi

Laadullista tutkimusta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota sen uskottavuuteen, luotettavuuteen ja eettisyyteen. Oman tutkimukseni eettisyydestä olen kertonut jo tutkimuksen toteutusta käsittelevässä osuudessa, joten en palaa siihen enää tässä. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, kuinka tutkimusta lukevat ja tutkimuskohteena olevat hyväksyvät tutkimustulokset tosiksi. Uskottavuus liittyy myös lukijan luottamukseen tutkimusaineiston asianmukaisesta keräämisestä ja huolella tehdystä analyysistä. (Aaltio & Puusa 2020, 403.) Tutkimukseni uskottavuudesta päättävät siis viimekädessä lukijat. Voin lisätä uskottavuutta aineiston asianmukaisella keräämisellä ja sen huolellisella analysoinnilla. Tutkimuksessani käytettiin valmista aineistoa, joten olen keskittynyt sekä aineiston valinnan perustelemiseen että sen huolelliseen ja asianmukaiseen analysointiin.

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija kykenee uskottavasti perustelemaan kykyjään valita ja käyttää oikeita lähestymistapoja ja menetelmiä ratkaistakseen tutkimusongelman ja tutkimuksen toteutuksen. Olennaista on jokaisen tutkimusvaiheen seikkaperäinen kuvailu. (Aaltio & Puusa 2020, 403.) Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt löytämään tutkimustehtävääni ajatellen sille sopivan tutkimuksellisen lähestymistavan ja analysointimenetelmän. Olen myös kuvaillut tutkimusprosessini jokaisen vaiheen huolellisesti, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimusprosessini eri vaiheissa olen saanut julkisesti ja henkilökohtaista palautetta, jotka olen hyödyntänyt tutkimuksessani ja pian tutkimukseni julkaistaan osana tiedeyhteisöä. Nämä seikat lisäävät tutkimuksen luotettavuutta (Aaltio & Puusa 2020, 421, 435).

Tutkimusprosessi etenee vaiheittain ja siinä eri työvaiheet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Vuorovaikutuksen johdosta prosessin eri vaiheet saattavat muovautua tutkimuksen edetessä ja joskus jopa tutkimustehtävä voi muuttua. Tutkimusprosessin eri vaiheille on myös tyypillistä, että niitä tehdään keskenään limittäin, niissä huomioidaan tutkimus-eettiset kysymykset ja niihin kuuluu jatkuva kirjoittamisen prosessi. (Günther & Hasanen 2024; Puusa & Juuti 2020, 181.)

Oma tutkimusprosessini eteni juurikin edellä kuvatulla tavalla. Tavoitteenani oli aluksi edetä varsin dynaamisesti työvaiheesta toiseen, mutta huomasin jo varsin varhaisessa vaiheessa, että maltti on valttia. Esimerkiksi tutkimustehtäväni muuttui matkan varrella, koska aloin etsiä tutkimukseen selkeämpää rajausta rakentaessani teoreettista viitekehystä. Huomasin hukkuvani tutkimuskirjallisuuden alle, mikäli en tekisi parempaa rajausta. Päihteistä etenkin alkoholia on tutkittu todella paljon ja näin ollen päädyin rajaamaan tutkimustehtäväni päihteitä käyttäviin suomalaisiin miehiin. Rajaus oli mielestäni järkevä, koska tutkimusaineistossani päihteiden käyttö liittyi pääasiassa suomalaisiin miehiin. Toki teoreettiseen viitekehykseeni sisältyy myös suomalaisten naisten ja nuorten päihteiden käyttöä, mutta ne toimivat enemmän taustalla ja vertailukohtina miesten päihteiden käytölle.

Tein tutkimuksen eri vaiheita myös limittäin. Tutkimusprosessin alussa sain itseni kiinni muun muassa siitä, että perehdyin aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen päihteisiin ja metodologisiin ratkaisuihin liittyen, pohdin tutkimustehtävää ja luin analysoitavaa aineistoa. Tämä kaikki alkoi sekoittaa päihteiden käyttöä tutkivan päättää sen verran, että oli pysähdyttävä hetkeksi ja tehtävä selkeä kirjallinen suunnitelma järkevämmästä etenemistavasta. Loin myös eri tutkimusprosessin vaiheille omat kansionsa, joille tein muistiinpanoja ja keskityin tekemään yhtä prosessin vaihetta aina viikon tai pari kerrallaan. Toki vaiheiden limittäisyys näkyi välillä edelleen, mutta sain tutkimusprosessiini kaivattua selkeyttä. Muistiinpanojen tekemisen ja varsinaisen kirjoittamisen koin tutkimukseni aikana jopa antoisaksi. Haasteekseni muodostuu usein tiivistämisen vaikeus, jota opettelini taas kerran myös tämän tutkimuksen aikana.

Valitsin tutkimukseni teoreettis-metodologiseksi viitekehykseksi kertomuksen tutkimuksen. Kertomuksen tutkimusta on kritisoitu usein siitä, että narratiiveilla ei ole sosiaalista tai poliittista merkitystä. Kritiikki aliarvioi tällöin narratiivien voiman. Kertomukset eivät ole vain tarinoita, vaan ne voivat heijastaa monentasoista toimintaa. Ne ovat osa tiettyjä sosiohistoriallisia rakenteita ja niiden avulla voidaan ymmärtää jotain sellaista, joka on piilossa tai jätetty historian marginaaliin. (Squire ym. 2014, 110-111.) Mielestäni oma tutkimukseni

vahvasti ajatusta narratiivien voimasta. Vaikka aineistonani oli vain yksi teos, löytyi siitä paljon ammennettavaa tutkimuksellisiin intresseihin. Verkkapuron ”Pete” kertoi paljon enemmän, kun tutkija asetti silmilleen tutkimukselliset silmälasit. Eri narratiiveissa oli nähtävissä suomalaisten miesten päihteiden käytön sukupolvikokemukset ja niiden yhteydet tiettyyn aikaan ja paikkaan. Squire kumppaneineen (2014, 111) toteaaakin, että kertomuksen tutkimuksen pyrkimys kuunnella ja ymmärtää erilaisia tarinoita tekee tutkimuksesta poliittisella, sosiaalisella ja henkilökohtaisella tasolla tärkeää.

Williamsin (1983) ja Lehtosen (2004) mukaan teksteillä ja narratiiveilla on voima tuottaa todellisuutta osana tiettyä kulttuuria. Ne ovat tiettyjen merkitysten tai kulttuurien tuotteita (Williams 1983, 87-90), jotka toimivat ”ikkunoina maailmaan” (Lehtonen 2004, 108) eli tiettyyn sosiohistorialliseen tilanteeseen ja laajempiin konteksteihin (Squire ym. 2014, 84-85; Cortazzi 1993, 2). Aineksensa kertomukset saavat aikaisemmasta kulttuurisesta perinteestä (Hänninen 1999, 15; Riessman 1993, 5). Tässä tutkimuksessa Verkkapuron (2022) dokumenttiromaani toimi analysoitavana kulttuurin tuotteena ja se heijasteli varsin mielenkiintoisella ja osuvalla tavalla sitä sosiaalista todellisuutta, joka liittyy suomalaisten miesten päihteiden käyttöön.

Kertomuksen tutkimusta ja narratiivista ääntä voidaan kuitenkin kyseenalaistaa usealla tavalla. Ensinnäkin tutkija voi sortua kertomusten romantisoimiseen. Tuolloin tutkija luottaa sokeasti tutkittavan kertomukseen eikä huomioi riittävästi sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia, mahdollisuutta tutkittavan väärin muistamiseen tai tutkijan miellyttämiseen. Toiseksi tutkija voi vahvistaa eksklusiota tutkiessaan marginaalissa olevia. Mikäli marginaalissa elävät nähdään jo valmiiksi sosiaalisesti syrjäytyneinä, voidaan huomaamatta vain syventää heidän vähäistä valtaansa. Syytä on myös tiedostaa, että narratiivit ovat riippuvaisia sekä kertojista että yleisöistä. Henkilökohtaisista asioista puhuttaessa tai kokemusten jakamisesta liittyen muiden vaikeisiin kokemuksiin ovat prosesseja, joihin kuuluu aina myös kuulija. Näin ollen narratiivinen ääni ei ole pelkästään yhteen ääneen perustuva, vaan siihen liittyy myös dialogia, jossa neuvotellaan ja esitetään asioita. (Squire ym. 2014, 75-76, 113.)

Kritiikkiin voi vastata sisällyttämällä sen osaksi tutkimusta. Valinnoilla eri tutkimusprosessin vaiheissa voidaan esimerkiksi välttää narratiivisen äänen romantisoiminen. (Squire 2014, 76.) Tässä tutkimuksessa kertomusten romantisoimiseen olisi voinut sortua esimerkiksi siten, että olisin luottanut sokeasti aineistooni enkä olisi huomionnut aineistoon liittyviä sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia. Näitä asioita olen pyrkinyt välttämään. Olen perustellut tutkimusprosessini aikana sitä, miten suhtaudun Verkkapuron (2022) dokumenttiromaanin totuudellisiin näkökulmiin. Aineistosta löydettyjä suomalaisten miesten päihteiden käytön kertomuksia on myös paikannettu ajallisesti suomalaiseen päihdekulttuuriin, mikä tulee esiin analyysissä ja tutkimustuloksissa.

Kysymys narratiivin totuudesta on myös vaikea kertomuksen tutkimukselle. Ensinnäkin on pohdittava sitä, mitä totuudella tarkoitetaan, kun kyseessä ovat ihmisen kokemukset? On pystyttävä hyväksymään, että tismalleen samaakin ilmiötä tutkivat katsovat asiaa eri tavoin sekä omasta näkökulmastaan ja lähtökohdistaan. Näkökulmat ovat tiettyyn paikkaan sidottuja, joten lähimmäksi totuutta tutkija pääsee silloin, kuin hän kykenee ottamaan täysin huomioon sekä tutkimuskohteensa että oman paikantumisensa siinä. Näin saadusta tiedosta tulee yleisesti hyväksytyä siten kuin se on rakentunutta, jolloin se on myös epätäydellistä. (Squire ym. 2014, 109.)

Toiseksi voidaan miettiä, onko totuudella tässä kontekstissa varsinaisesti edes väliä? Momen narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole objektiivisen totuuden dokumentointi. Kertomuksen tutkimus ennemminkin tarjoaa rikkaan näkemyksen subjektiivisista totuuksista ja merkitysten olosuhteista, joissa ihmiset elävät. (Squire ym. 2014, 109-110.) Tutkimukseni kertomuksissa näkyvät suomalaisten miesten päihteiden käytön ajallinen ja paikallinen muutos sekä syvälle menevä kulttuurisidonnaisuus päihteiden käyttöön liittyen. Silti kertomusten sisällöt eivät ole yleistettävissä olevia totuuksia, vaan ne kertovat vain jotain todellisuudesta.

Kolmantena pohdinnan kohteena on totuuden riittävyys: mikä on tarpeeksi totuutta? Narratiivin totuus ei ole absoluuttista. Keskeisempää on ajatella, että kertomusten totuudellisuus voi vaihdella. Jopa totuudenmukaisemmat kertomukset ovat kuviteltuja ja toisaalta fiktiiv-

viset kertomukset voivat paljastaa perimmäisiä totuuksia. Näin ollen voidaan ajatella, että vaikka henkilökohtaiset kertomukset eivät välttämättä ole objektiivisesti tosia, voivat ne silti resonoida kollektiivisten muistojen kanssa. (Squire ym. 2014, 110.)

Laadullisen tutkimuksen tieteellisyyteen kohdistuu edelleen epäilyjä. Syitä tähän ovat muun muassa standardoitujen menetelmien puuttuminen, pieni aineisto sekä laadulliselle tutkimukselle tyypillinen tapauskohtaisuus. Kriittisimmät väittävät laadullisen tutkimuksen tulosten olevan lähinnä tutkijan keksimiä ja analyysin tutkijan mielikuvituksen ja improvisaation ohjaamaa. Keskeistä laadullisessa analyysissä onkin tutkimukseen valitun metodin kuvaus ja jäljitettävyyys, jolla lisätään merkittävästi analyysin luotettavuutta. (Puusa 2020, 344.) Käytin omassa tutkimuksessani narratiivien analyysiä ja narratiivista analyysiä, joiden käyttöä olen perustellut asianmukaisella tavalla. Olen kuvaillut seikkaeräisesti analyysini vaiheita ja antanut konkreettisia esimerkkejä sen käyttöön liittyen aineistosta otettujen sitaattien avulla.

Lopuksi on hyvä palata pohdintaan tutkimuksen objektiivisuudesta. Tutkimukset eivät koskaan synny tyhjiössä, jossa tutkija toimii aineistonsa ulkopuolisena tulkitsijana. Puusan ja Juutin (2020) mukaan kaikki tieto on viimekädessä arvolatautunutta, näkökulmaista ja kulttuurisidonnaista. Tämä näkyy erityisesti ihmistieteissä, mitä sosiaalityökin on. Siinä tutkijan ei ole mahdollista astua ulos siitä maailmasta, jota hän on tutkimassa. Ilmiöiden kontekstiin sitoutuvan luonteen takia tutkija ei voi myöskään löytää tyhjentävää vastausta ilmiöitä selittäessään. On pystyttävä hyväksymään, että tieto on aina moninaista ja monitulkintaista. (Puusa & Juuti 2020 73.) Hännisen (1999, 34) mukaan tutkijan pyrkimys antaa ääni tutkittavalle on myös suhteellista, sillä tutkija valikoi ja pelkistää aineistonsa rikkautta, jolloin lopputuloksessa kuuluu aina myös tutkijan ääni.

Olen pyrkinyt pitämään Puusan ja Juutin (2020) sekä Hännisen (1999) ajatukset mielessäni koko tutkimusprosessin ajan. Ymmärrän sen, että oma kulttuurinen taustani, arvoni ja historiani sekä kokemukseni päihneiden käytöstä heijastuvat osittain myös ymmärrykseeni ja tulkintoihini tutkimusta koskien. Aineistosta löydetty tutkimustulokset ja niistä johdetut johtopäätökset ovat tämän hetkisten tietojeni, ymmärrykseni ja tulkintojeni varassa tehtyjä.

Koen jopa huojentavana ajatuksen, jonka mukaan tieto on itsessään niin monitulkintaista, ettei minulla ole mahdollisuutta saavuttaa siihen liittyvää tyhjentävää vastausta tai selitystä tutkimuksessani. Olen kuitenkin perehtynyt tutkittavaan ilmöön varsin perusteellisesti ja suorittanut tutkimusprosessini vaiheet huolellisella tavalla. Toivon mukaan se näyttäytyy sellaisena myös tutkimuksen lukijalle.

Lähteet

- Aaltio, Iris & Puusa, Anu 2020: Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 403-435.
- A-klinikka 2024: Kuntouttava laitohoito. Viitattu 7.3.2024. <https://www.a-klinikka.fi/>.
- Alasuutari, Pertti, Bickman, Leonard & Brannen, Julia (toim.) 2008. The SAGE Handbook of Social Research Methods. Los Angeles: Sage.
- Andrews, Michael 2002: Generational consciousness, dialogue and political engagement. Teoksessa June Edmunds & Bryan Turner (toim.) Generational consciousness, narrative and politics. Lanham, ND: Rowman and Littlefield, 75-88.
- Apo, Satu 2001: Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Atkinson, Robert 2007: The life story interview as a bridge in narrative inquiry. Teoksessa D. Jean Clandinin (toim.) Handbook of narrative inquiry. Mapping a methodology. Thousand Oaks, London & New Delhi: Sage Publications, 224-245.
- Buchbinder, David 2012: Studying Men and Masculinities. London and New York: Routledge.
- Carrigan, Tim, Connell, Bob & Lee, John 1985: Toward a new sociology of masculinity. Theory and society 14:5, 551-604.
- Connell, Raewyn 1995: Masculinities. Cambridge: Polity Press.
- Cortazzi, Martin 1993: Narrative analysis. London: Falmer Press.
- Duodecim Terveyskirjasto 2023: Antabus. Lääketietokeskuksen lääkeopas. Julkaistu 1.1.2023. Viitattu 7.3.2024. <https://www.terveyskirjasto.fi/far03905>.
- Eriksen, Sidsel 1999: Alcohol as a Gender Symbol. Scandinavian Journal of History 24:1, 46-73.
- Grant, Marcus 1983: Kirjailijat ja juominen. Alkoholipolitiikka 48: 1, 39-42.
- Grönfors, Martti 1994: Miehin kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa Jorma Sipilä & Arto Tiuhonen (toim.) Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan. Tampere: Vastapaino, 63-80.
- Günther, Kirsi & Hasanen, Kirsi 2024: Tutkimuksen suunnittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.1.2024.
- Günther, Kirsi, Hasanen, Kirsi & Juhila, Kirsi 2024: Johdanto: Analyysi ja tulkinta. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.1.2024.
- Haavikko, Ritva (toim.) 1991: Miten kirjani ovat syntyneet 3. Virikkeet, ainekset, rakenteet. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Hakala, Riitta 2009: Kemistä oon ja kehtaan ottaa – Kemiläisen alkoholinkäytön erityispiirteitä. Teoksessa Tarja Orjasniemi & Olli Tiuraniemi (toim.) Rajua, ruoja ja raitista. Alkoholin käyttö Lapissa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 59-78.
- Hakkarainen, Pekka 1992: Suomalainen huumeekysymys. Huumeusaineiden yhteiskunnallinen paikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö.
- Hakkarainen, Pekka, Karjalainen, Karoliina & Salasuo, Mikko 2020: Nuoret, entiset nuoret ja huumeet: Miten sukupolvi näkyy huumeiden käytössä ja huumemielipiteissä? Yhteiskuntapolitiikka 85:5-6, 465-479.

- Hakkarainen, Pekka, Hautala, Sanna, Kailanto, Sanna, Karjalainen, Karoliina, Kataja, Kati, Kuussaari, Kristiina, Savonen, Jenni & Tigerstedt, Christoffer 2019: Monikasvoinen sekakäyttö. Suomen Akatemian rahoittaman MiksMix-tutkimusprojektin keskeiset tulokset. *Yhteiskuntapolitiikka* 84: 2, 188-196.
- Hakkarainen, Pekka, Karjalainen, Karoliina & Tigerstedt, Christoffer 2018: Missä määrin ja kuinka usein alkoholia, huumeita ja lääkkeitä käytetään yhdessä? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 89-98.
- Hakkarainen, Pekka, Metso, Leena & Salasuo, Mikko 2011: Hampuikäpolvi, sekakäyttö ja doping. Vuoden 2010 huumeikyselyn tuloksia. *Yhteiskuntapolitiikka* 76: 4, 397-411.
- Hatch, J. Amos & Wisniewski, Richard (toim.) 1995: *Life history and narrative. Qualitative studies series 1*. London, Washington: The Falmer Press.
- Healey, Justin (eds.) 2020: *Masculinity and male identity. Issues in society. Vol 449*. The Spinney Press.
- Heikkinen, Hannu 2001: Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 116-132.
- Holmila, Marja 2001: Perhe, päihteet ja sukupuoli. *Yhteiskuntapolitiikka* 66: 1, 55-62.
- Holstila, Ansku, Lahti, Jouni, Salonsalmi, Aino, Lahelma, Eero & Rahkonen, Ossi 2019: Eläkkeelle siirtyminen ja alkoholinkäytön muutokset. *Yhteiskuntapolitiikka* 84: 1, 52-60.
- Hunt, Geoffrey P., Evans, Kristin, Moloney, Molly & Bailey, Noelani 2009: Combining different substances in the dance scene: Enhancing pleasure, managing risk and timing effect. *Journal of Drug Issues* 39: 3, 495-522.
- Huumausainelaki 373/2008. Voimaantulo 1.9.2008. Viitattu 14.2.2024.
- Hyvärinen, Matti 2008: Analyzing Narratives and Story-Telling. Teoksessa Pertti Alasuutari, Leonard Bickman & Julia Brannen (toim.) *The SAGE Handbook of Social Research Methods*. Los Angeles: Sage, 447-460.
- Hyvärinen, Matti 2024: Kertomuksen tutkimus. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/>. Viitattu 16.1.2024.
- Häkkinen, Margareeta, Särkilä, Hanna, Stenius-Ayoade, Agnes & Putkonen, Hanna 2023: Lääkkeiden väärinkäytön tunnistaminen ja hoito. *Duodecim* 139: 7, 541-6.
- Hänninen, Vilma 2004: A Model of Narrative Circulation. *Narrative Inquiry* 14: 1, 69-85.
- Härkönen, Janne & Katainen, Anu 2018: Mitä syitä suomalaiset esittävät alkoholinkäytölleen? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 205-213.
- Härkönen, Janne & Mäkelä, Pia 2018: Miten alkoholinkäyttö muuttuu elämänsäajan ja syntymäkohortin mukaan? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 147-157.
- Härkönen, Janne, Warpenius, Katariina & Mäkelä, Pia 2023: *Suomalaisten*

- alkoholinkäyttötavat 2023. Suomalaisten säännöllinen alkoholinkäyttö on vähentynyt. Tilastoraportti 59/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Impinen, Antti 2022: Päihdehuollon huumeasiakkaat 2021. Stimulanttikäyttäjien osuus jatkoi kasvuaan. Tilastoraportti 33/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Itäpuisto, Maritta & Grönfors, Martti 2004: Isä, poika ja pullon henki. Teoksessa Vilma Hänninen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Muuttuuko ihminen? Tampere: Tampere University Press, 139-154.
- Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) 2004: Puhua vastaan ja vaieta. Neuvotteluja kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arto 2004: Vallan syrjässä vaan ei sivussa. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Vastapaino, 238-246.
- Jokinen, Arto (toim.) 2004: Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arto 2000: Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.
- Juhila, Kirsi 2024: Koodaaminen. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>.
- Jääskeläinen, Marke 2016: Arvio eräistä alkoholin ja huumeiden käytön aiheuttamista välillisistä kustannuksista Suomessa vuonna 2012. Yhteiskuntapolitiikka 81: 6, 692-701.
- Jääskeläinen, Marke & Virtanen, Sirpa 2022: Alkoholijuomien kulutus 2021. Tilastoraportti 17/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kankaanpää, Aino, Ariniemi, Kari, Heinonen, Mari, Kuoppasalmi, Kimmo & Gunnar, Teemu 2016. Current trend in finnish drug abuse: Wastewater based epidemiology combined with other national indicators. Science of The Total Environment 568, 864-874.
- Kantola, Janna 2002: Alkoholi ihmisten välissä. Juomisen tulkinnat Christer Kihlmanin, Pentti Saarikosken ja Henrik Tikkasen proosassa. Yhteiskuntapolitiikka 67: 1, 27-37.
- Karjalainen, Karoliina, Hakkarainen, Pekka & Salasuo, Mikko 2023: Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2022. Suomalaisten huumekeoilut yleistyvät, asenteissa ja mielipiteissä isoja muutoksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 15/2023. Helsinki: PunaMusta Oy.
- Karjalainen, Karoliina, Pekkanen, Niina & Hakkarainen, Pekka 2020: Suomalaisten huumeidenkäyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992-2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 2/2020.
- Karjalainen, Karoliina, Savonen, Jenni & Hakkarainen, Pekka 2016: Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992-2014. Raportti 2/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Karjalainen, Karoliina & Hakkarainen, Pekka 2013: Lääkkeiden väärinkäyttö 2000-luvun Suomessa. Esiintyvyys, käyttäjäryhmät ja käyttötarkoitukset. Yhteiskuntapolitiikka 78: 5, 498-508.
- Kataja, Kati, Väyrynen, Sanna, Hakkarainen, Pekka, Kailanto, Sanna, Karjalainen, Karoliina, Kuussaari, Kristiina & Tigerstedt, Christoffer 2016: Riskinotto, hallinta ja käyttäidentiteetit huumeiden sekakäytössä. Analyysi sekakäyttöepisodeista. Yhteiskuntapolitiikka 81: 1, 43-54.

- Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka 2002: Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kaukonen, Olavi & Kuussaari, Kristiina (toim.) 2021: Päihdepalvelujen yhteiskunnalliset haasteet. Raportti 2/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kaukonen, Olavi, Kuussaari, Kristiina & Jääskeläinen, Marke 2021: Universalismi ja päihdehuollon muuttuva työnjako. Teoksessa Olavi Kaukonen & Kristiina Kuussaari (toim.) Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet. Raportti 2/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 38-55.
- Knuuttila, Seppo 1992. Kansanhuumorin mieli: kaskut maailmankuvan aineksena. Väitöskirja. Joensuun yliopisto. Helsinki: Kirjallisuuden seura.
- Kekoni, Taru 2007: Kannabiksen käyttö, yhteiskunnallinen reagointi ja siihen vastaaminen: Cannabisaktivistien näkökulma. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Kekäle, Jari 2007: Postmoderni isyys ja uskonnollisuus. Tarinallinen näkökulma. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja nro. 19. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Kinnunen, Jaana, Lindfors, Pirjo, Pere, Lasee, Ollila, Hanna, Samposalo, Hanna & Rimpelä, Arja 2013: Nuorten terveystapatutkimus 2013. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2013. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko 2003: Sivistyneesti humalassa – Suomalainen viinapää vuonna 2000. Yhteiskuntapolitiikka 68:2, 121-130.
- Koskinen, Hanna & Virtanen, Sirpa 2023: Alkoholiuomien kulutus 2022. Tilastoraportti 20/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Koskinen, Hanna & Virtanen, Sirpa 2023: Tupakkatilasto 2022. Työikäisten päivittäinen tupakointi vähentynyt, nuorilla lisääntynyt sähkösavukkeiden käyttö. Tilastoraportti 58/2023, julkaistu 25.10.2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Koskinen, Hanna & Virtanen, Sirpa 2022: Päihdetilastollinen vuosikirja. Alkoholi ja huumeet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Koskinen, Hanna & Virtanen, Sirpa 2023: Päihdetilastollinen vuosikirja. Alkoholi ja huumeet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kotovirta, Elina, Markkula, Jaana, Pajula, Mari, Paavola, Meri, Honkanen, Reetta & Tuominen, Ismo 2021: Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:17. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kouvonen, Petra 2016: Perheille tarjottava kasvatuksen tuki ja sen kehittämistarpeet. Teoksessa Marja Holmila, Kirsimarja Raitasalo, Christoffer Tigerstedt & Pentti Arajärvi (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot: vanhemmuus, lapset ja alkoholi, 173-175.
- Kriikku, Pirkko, Häkkinen, Margareeta & Ojanperä, Ilkka 2020: Huumemyrkytyskuoleman uhreista yhä useampi on alle 25-vuotias. Duodecim 136: 2, 1389-91.
- Kujala, Tiina 2006: ”Ei pirise enää koulun kello”. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymiskokemuksista. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Kuula, Arja 2011: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuussaari, Kristiina, Karjalainen, Karoliina, Kataja, Kati & Hakkarainen, Pekka 2017: Sekakäyttäjät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Duodecim 133: 22, 2152-60.
- Kuussaari, Kristiina, Kaukonen, Olavi, Partanen, Airi, Vormo, Helena & Ronkainen, Jenni-Emilia 2014: Päihdeasiakkaat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

- Yhteiskuntapolitiikka 79: 3, 264-277.
- Kuussaari, Kristiina, Rautiainen, Elina & Grainger, Marjut 2021: Päihdetapauslaskenta 2019 päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisyn ja hoidon kehittämisen tietolähteenä. Teoksessa Olavi Kaukonen & Kristiina Kuussaari (toim.) Päihdepalvelujen yhteiskunnalliset haasteet. Raportti 2/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 11-37.
- Lahtinen, Rauno 2007: Savun lumo: tupakan kulttuurihistoria. Jyväskylä: Atena.
- Lehtonen, Mikko 2004: Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Leskinen, Jari 2020: Huumemarkkinat. Teoksessa Sanna Rönkä & Jaana Markkula (toim.) Huumetilanne Suomessa 2020. Raportti 13/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 125-141.
- Lintonen, Tomi, Niemelä, Solja & Mäkelä, Pia 2019: Alkoholinkäytön hälytysrajan ylittäviä käyttäjiä on Suomessa vähintään viisi prosenttia väestöstä. *Duodecim* 135: 16, 1459-66.
- Lintonen, Tomi, Lehti, Martti & Kääriäinen, Juha 2014: Suomalainen henkirikos ja päihteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79: 5, 537-542.
- Markkola, Pirjo, Östman, Ann-Catrin & Lamberg, Marko 2014: Onko suomalaisella miehellä historia? Teoksessa Pirjo Markkola, Ann-Catrin Östman & Marko Lamberg (toim.) Näkymätön sukupuoli: Mieheyden pitkä historia. Tampere: Vastapaino, 7-24.
- Maunu, Antti 2014: Päihteet, tunteet ja sosiaalisuus: Näkyvän päihteidenkäytön näkymättömät syyt. *Janus* 22: 2, 194-206.
- Maunu, Antti 2012b: Miksi Jesse ja Jenna juovat? Nuoret aikuiset ehkäisevän päihdetyön kohderyhmänä. Teoksessa Ari Inkinen, Jarmo Kokkonen & Virpi Ruuska (toim.) Selvää synergiaa. Eettisesti kantavaa päihdekasvatusta. Helsinki: Preventiimi ja Humanistinen ammattikorkeakoulu, 88-96.
- Murray, Kevin 1989: The construction of identity in the narratives of romance and comedy. Teoksessa John Shotter & Kenneth J. Gergen (toim.) *Texts of identity*. London: Sage Publications, 176-205.
- Mäkelä, Klaus 1999: Valtio, väkijuomat ja kulttuuri: kirjoituksia Suomesta ja sosiologiasta. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäkelä, Pia 2018: Milloin suomalaiset juovat? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 134-144.
- Mäkelä, Pia 2018: Miten käyttötavat ovat muuttuneet? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 26-38.
- Mäkelä, Pia 2018: Miten työikäisten yhteiskunnallinen asema on yhteydessä alkoholinkäyttöön? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 168-177.
- Mäkelä, Pia, Härkönen, Janne, Lintonen, Tomi, Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina 2018: Mihän kirjalla pyritään? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) Näin Suomi

- juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 7-11.
- Mäkelä, Pia, Härkönen, Janne, Lintonen, Tomi, Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina 2018 (toim.) Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Mäkelä, Pia, Kauppinen, Timo & Huhtanen, Petri 2009: Alkoholiongelmat vaivaavat huono-osaisia – niin pääkaupunkiseudulla kuin muuallakin Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 74: 2, 185-194.
- Ojanperä, Ilkka & Boyd, James 2017: Muuntohuumeiden kirjo laajenee – opioidit uusi huolenaihe. Duodecim 133: 16, 1444-6.
- Ólafsdóttir, Jóna Margrét 2020: Addiction within families. The impact of substance use disorder on the family system. Väitöskirja. Lapin yliopisto.
- Ollila, Hanna & Ruokolainen, Otto 2023: Tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö ja hankintatavat nuorilla oppilaitostyypeittäin 2017-2023. Tutkimuksesta tiiviisti 49/2023. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Om, Jason 2018: Toxic masculinity: helping men understand the impact of their behaviour. Teoksessa Justin Healey (toim.) 2020: Masculinity and male identity. Issues in society. Vol 449. The Spinney Press, 19-21.
- Orjasniemi, Tarja & Tiuraniemi, Olli (toim.) 2009: Rajua, rujoa ja raitista. Alkoholin käyttö Lapissa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Parhi, Katariina 2023: Saadaan vähän kamaa: Suomen ensimmäinen huumeaalto ja hoidon pioneerit. Helsinki: Gaudeamus.
- Partanen, Juha & Metso, Leena 1999: Suomen toinen huumeaalto. Yhteiskuntapolitiikka 64: 2, 143-149.
- Partanen, Juhani 2002: Huumeet maailmalla ja Suomessa. Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 13-37.
- Perälä, Jussi 2011: ”Miksi lehmät pitää tappaa?": Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, tutkimus 56.
- Perälä, Riikka 2007: Huumeidenkäyttäjien tulkintoja ongelmistaan ja niihin kohdistuvista sosiaali- ja terveystoimen palveluista. Yhteiskuntapolitiikka 72: 3, 256-271.
- Pirskanen, Henna 2011: Alkoholi, isyys ja valta. Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa. Helsinki: Väestöliitto.
- Pietikäinen, Harri-Pekka 2022: Ville Verkkapuron esikoiskirja tekee tarkkoja ja osuvia havaintoja niin työelämästä kuin päihdekulttuurista. Kirja-arvio 24.11.2022. Bonfire.
- Pitkänen, Tuuli, Perälä, Jussi & Tammi, Tuukka 2016: Huumeiden käyttäjiä on monenlaisia: kahdensadan helsinkiläisen huumeiden aktiivikäyttäjän elämäntilanne ja päihteiden käyttö. Tietopuu: Tutkimussarja 1/2016. Helsinki: A-klinikkasäätiö.
- Polkinghorne, Donald 1995: Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. Amos Hatch & Richard Wisniewski (toim.) Life history and narrative. London, Washington: Falmer Press, 5-23.
- Puumala, Anne 2022: Isä ryyppäsi ja kuoli – Ville Verkkapuro halusi ymmärtää isänsä rikkinäistä elämää ja lähti hurjalle matkalle, jonka lopputulos pysäyttää. Digilehti Ilkka Pohjalainen 2.10.2023.
- Puusa, Anu 2020: Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 334-366.

- Puusa, Anu, Hänninen, Vilma & Mönkkönen, Kaarina 2020: Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 486-520.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) 2020: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020: Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 173-197.
- Raitasalo, Kirsimarja, Holmila, Marja & Jääskeläinen, Marke 2016: Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. Teoksessa Marja Holmila, Kirsimarja Raitasalo, Christoffer Tigerstedt & Pentti Arajärvi (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot: vanhemmuus, lapset ja alkoholi. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 83-96.
- Raitasalo, Kirsimarja, Tigerstedt, Christoffer & Simonen, Jenni 2018: Miksi nuoret juovat vähemmän? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 158-167.
- Reitsma, Marissa B., Kendrick, Parkes J., Ababneh, Emad, Abbafati, Cristiana, Abbasi-Kangevari, Mohsen, Abdoli, Amir & GBD Collaborators 2021: Spatial, temporal and demographic patterns in prevalence of smoking tobacco use and attributable disease burden in 204 countries and territories, 1990-2019: a systematic analysis from the global burden of disease study 2019. *The Lancet* 397: 10292, 2337-2360.
- Riessman, Catherine Kohler 1993: Narrative analysis. Newbury Park (CA): Sage.
- Roine, Mira & Ilva, Minna 2010: Joka neljännessä suomalaisperheessä käytetään lasten näkökulmasta liikaa päihteitä. Teoksessa Mira Roine, Minna Ilva & Janne Takala (toim.) Lapsuus päihteiden varjossa. Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-Klinikkasäätiön raporttisarja nro. 57. Helsinki: A-Klinikkasäätiö, 26-39.
- Roine, Mira, Ilva, Minna & Takala, Janne (toim.) 2010: Lapsuus päihteiden varjossa. Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-Klinikkasäätiön raporttisarja nro. 57. Helsinki: A-Klinikkasäätiö.
- Room, Robin, Ferris, Jason, Laslett, Anne-Marie, Livingston, Michael, Mugavin, Janette & Wilkinson, Claire 2010: The drinkers' effect on the social environment: A conceptual framework for studying alcohol's harm to others. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 7, 1855-1871.
- Ruokolainen, Otto, Reinikainen, Jaakko, Ollila, Hanna & Härkönen, Tommi 2023. Saavutetaanko tupakkalain tavoite? Mallinnustutkimus aikuisväestössä. *Yhteiskuntapolitiikka* 88: 5-6, 500-513.
- Rönkä, Sanna, Brummer-Korvenkontio, Henriikki, Gunnar, Teemu, Hakkarainen, Pekka, Kailanto, Sanna, Karjalainen, Karoliina, Kriikku, Pirkko, Kuussaari, Kristiina & Partanen, Airi 2020: Katsaus ajankohtaiseen huumeilanteeseen – Huumeiden käyttö ja haitat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi. Tutkimuksesta tiiviisti 33/2020. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Rönkä, Sanna & Markkula, Jaana (toim.) 2020: Huumeilanne Suomessa 2020. Raportti 13/2020. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Salasuo, Mikko 2004: Huumeet ajankuvana: huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki: Stakes.
- Salasuo, Mikko & Rantala, Kati 2002: Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana. Teoksessa

- Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 38-67.
- Salo, Arttu 2021: Naama ruttuun muualla, kotona kohtuudella: Isien alkoholinkäytön kulttuurinen moraalikoodisto ja isille sallitut alkoholinkäytön tavat. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Salo, Arttu 2017: Isien alkoholinkäytön kulttuurisia jäsennyksiä Isäasentoja- ja Isipappablues -teosten valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82: 6, 641-650.
- Schensul, Jean J., Convey, Mark & Burkholder, Gary 2005: Challenges in measuring concurrency, agency and intentionality in polydrug research. *Addictive Behaviors* 30, 571-574.
- Shotter, John & Gergen, Kenneth J. (toim.) 1989: *Texts of identity*. London: Sage Publications.
- Simonen, Jenni 2013: Miehet ja alkoholi. Ikä, koulutustausta ja juomisen maskuliinisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 77:4, 386-402.
- Sipilä, Jorma 1994: Miestutkimus – säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa. Teoksessa Jorma Sipilä & Arto Tiihonen (toim.) *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Tampere: Vastapaino, 17-36.
- Sipilä, Jorma & Tiihonen, Arto (toim.) 1994: *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Tampere: Vastapaino.
- Squire, Corinne, Davis, Mark, Esin, Cigdem, Andrews, Molly, Harrison, Barbara, Hydén, Lars-Christer & Hydén, Margareta 2014: *What is narrative research? Research methods series*. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.
- Stepien, Aneta 2017: Why we need to stop talking about a "masculinity crisis". Teoksessa Justin Healey (eds.) 2020: *Masculinity and male identity. Issues in society*. Vol 449. The Spinney Press, 2-3.
- STM 2014: *Tie savuttomaan Suomeen. Tupakkapoliittinen toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:10*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Stratemeyer, Michelle, Saenz, Adriana Vargas & Holland, Elise 2019: How challenging masculine stereotypes is good for men. Teoksessa Justin Healey (toim.) 2020: *Masculinity and male identity. Issues in society*. Vol 449. The Spinney Press, 6-7.
- Tacke, Ulrich, den Hollander, Bjornar, Sijojoki, Kaarlo, Korpi, Esa J., Pihlainen, Katja & Alho, Hannu 2011: *Muunto- eli designhuumeet Suomessa. Duodecim* 127: 19, 2027-36.
- Tammi, Tuukka, Pitkänen, Tuuli & Perälä, Jussi 2011: *Stadin nistit – huono-osaisten helsinkiläisten huumeidenkäyttäjien päihteet sekä niiden käyttötavat ja hankinta. Yhteiskuntapolitiikka* 76: 1, 45-54.
- Tigerstedt, Christoffer & Härkönen, Janne 2016: Juomisen kotiutuminen. Teoksessa Marja Holmila, Kirsimarja Raitasalo & Christoffer Tigerstedt (toim.) *Sukupuolvien sillat ja kasvamisen karikot – vanhemmat, lapset ja alkoholi*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 119-128.
- Tigerstedt, Christoffer, Karlsson, Thomas & Härkönen, Janne 2018: Suosivatko suomalaiset miedompia alkoholijuomia ja onko oluen ja viinin ruokajuominen yleistynyt? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 101-111.
- Tigerstedt, Christoffer, Mäkelä, Pia & Karlsson, Thomas 2018: Mikä on muuttunut 2000-luvulla, mikä ei? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo: suomalaisten*

- muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. s. 251-257.
- Tupakkalaki 549/2016. Voimaantulo 15.8.2016. Viitattu 4.1.2024.
- Tupakkalaki 698/2010. Voimaantulo 1.10.2010. Viitattu 4.1.2024.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje. Julkaistu 1.10.2019. Päivitetty 16.11.2021.
<https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakoarvioinnin-ohje>. Viitattu 18.1.2024.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Julkaistu 14.11.2012. Päivitetty 9.10.2023. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>. Viitattu 18.1.2024.
- Törrönen, Jukka 2005: Nuorten aikuisten humalakokemukset. Analyysi juomatapojen dynamiikasta ravintola- ja juomispäiväkirjoissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 70:5, 488-506.
- Törrönen, Jukka & Härkönen, Janne 2016: Juomisen ritualistiset ja yksilölliset motiivit ja niiden yhteys humalaan 2000-luvun Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 81:2, 161-173.
- Törrönen, Jukka & Maunu, Antti 2005: Kevyet irtiotot ja raskas sosiaalisuus. Alkoholi nuorten aikuisten ravintolailtaa kuvaavissa kertomuksissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 70: 3, 266-282.
- Törrönen, Jukka & Roumeliotis, Filip 2013: Juomisen maskuliinisuudet suomalais- ja ruotsalaisryhmien kuvaamina. *Yhteiskuntapolitiikka* 78:1, 35-49.
- Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) 2001: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Varpio, Yrjö 2008. Kirjallisuustieteen etiikasta. Julkaistu 6.10.2008. Viitattu 16.2.2024.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/yrjo_varpio.pdf.
- Verkkapuro, Ville 2022: Pete. Helsinki: Kosmos.
- Viljakainen, Antton, Jääskeläinen, Marke, Ruokolainen, Otto, Ollila, Hanna & Laatikainen, Tiina 2022: Tupakoinnin yhteiskunnalliset kustannukset vuonna 2020 ja vertailu vuoteen 2012. Tutkimuksesta tiiviisti 52/2022. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Virokannas, Elina 2017: Eriarvoisuuden kokemuksia ja hallinnan suhteita hyvinvointipalvelujärjestelmässä. Huumeita käyttävien naisten ”standpoint”. *Yhteiskuntapolitiikka* 82: 3, 274-283.
- Virokannas, Elina 2004: Normaalin rajan molemmilla puolilla. Tutkimus huumehoitoyksikön nuorten identiteettien rakentumisesta. *Stakes*, tutkimuksia 144.
- Vuori, Jaana (toim.) 2024: Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>.
- Väyrynen, Sanna 2007: Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huumekeuivoissa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 118. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Väyrynen, Sanna, Kataja, Kati, Hakkarainen, Pekka, Kailanto, Sanna, Karjalainen, Karoliina, Kuussaari, Kristiina & Tigerstedt, Christoffer 2015: Sääteleyä, kaaottisuutta ja itsetutkiskelua. Sekäkäytön määritelmiä ja merkityksiä päihdetyön ammattilaisten ja käyttäjien tulkittamina. *Janus* 23: 3, 284-299.
- Warpenius, Katariina & Mäkelä, Pia 2018: Missä suomalaiset juovat? Alkoholinkäyttö koti- ja anniskeluympäristössä. Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi

- Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 112-124.
- Warpenius, Katariina, Holmila, Marja & Karlsson, Thomas 2016: Alkoholihaittoja ehkäisevät toimet edistävät terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa – asiantuntijoiden tulevaisuuskuvia. Teoksessa Marja Holmila, Kirsimarja Raitasalo, Christoffer Tigerstedt & Pentti Arajärvi (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot: vanhemmuus, lapset ja alkoholi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 131-149.
- Warpenius, Katariina, Holmila, Marja & Tigerstedt, Christoffer (toim.) 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Warpenius, Katariina & Tigerstedt, Christoffer 2013: Miten alkoholitutkimus käsitteellistää haitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle? Teoksessa Katariina Warpenius, Marja Holmila & Christoffer Tigerstedt (toim.) Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 11-21.
- WHO Report on the global tobacco epidemic 2023. Executive summary. World Health Organization.
- WHO FCTC (WHO Framework Convention on Tobacco Control) 2023: WHO Framework Convention on Tobacco Control.
- Williams, Raymond 1983. Culture. 2nd edition. Glasgow: Fontana Paperbacks.